MITHRIDATES

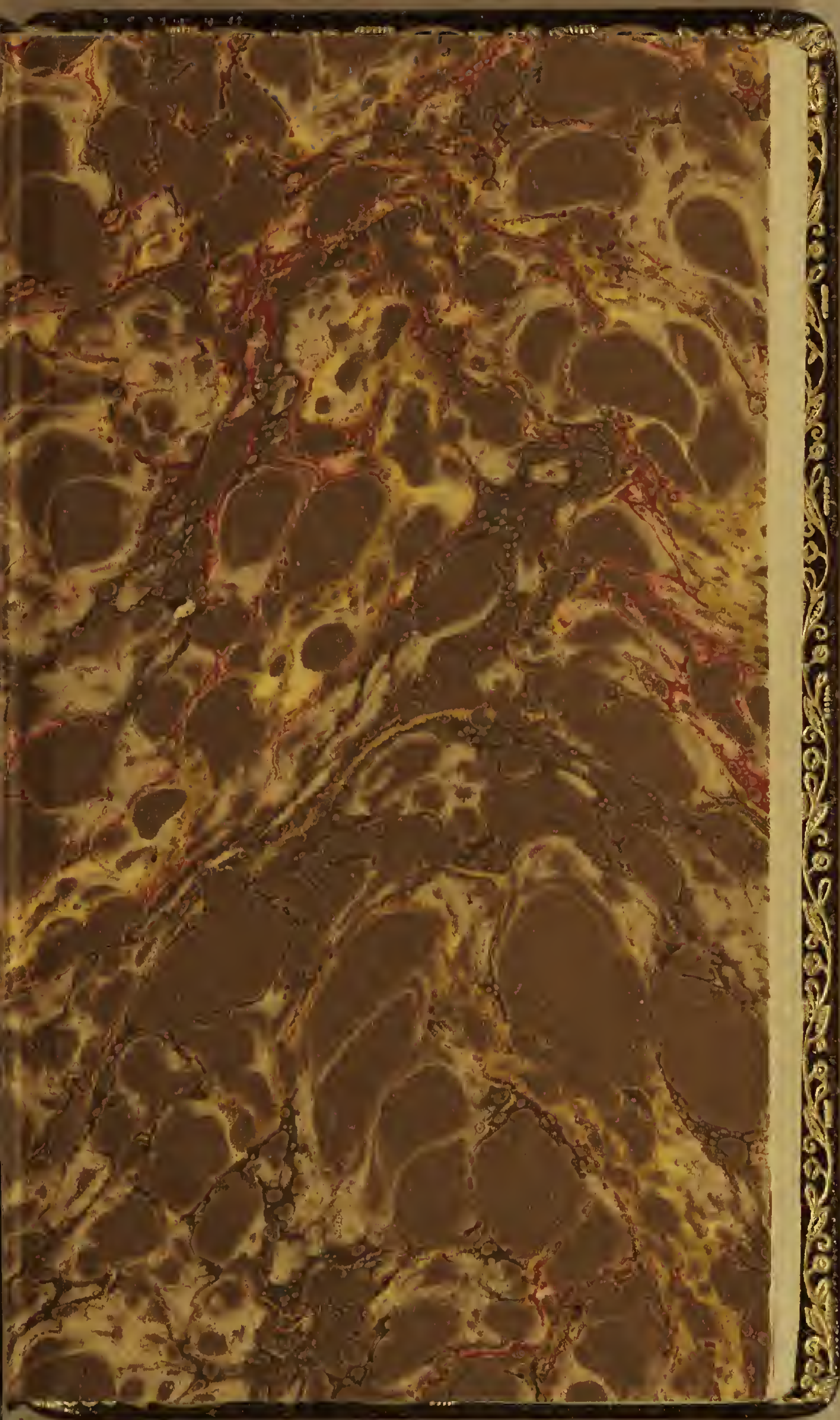

Conradi Gesneri

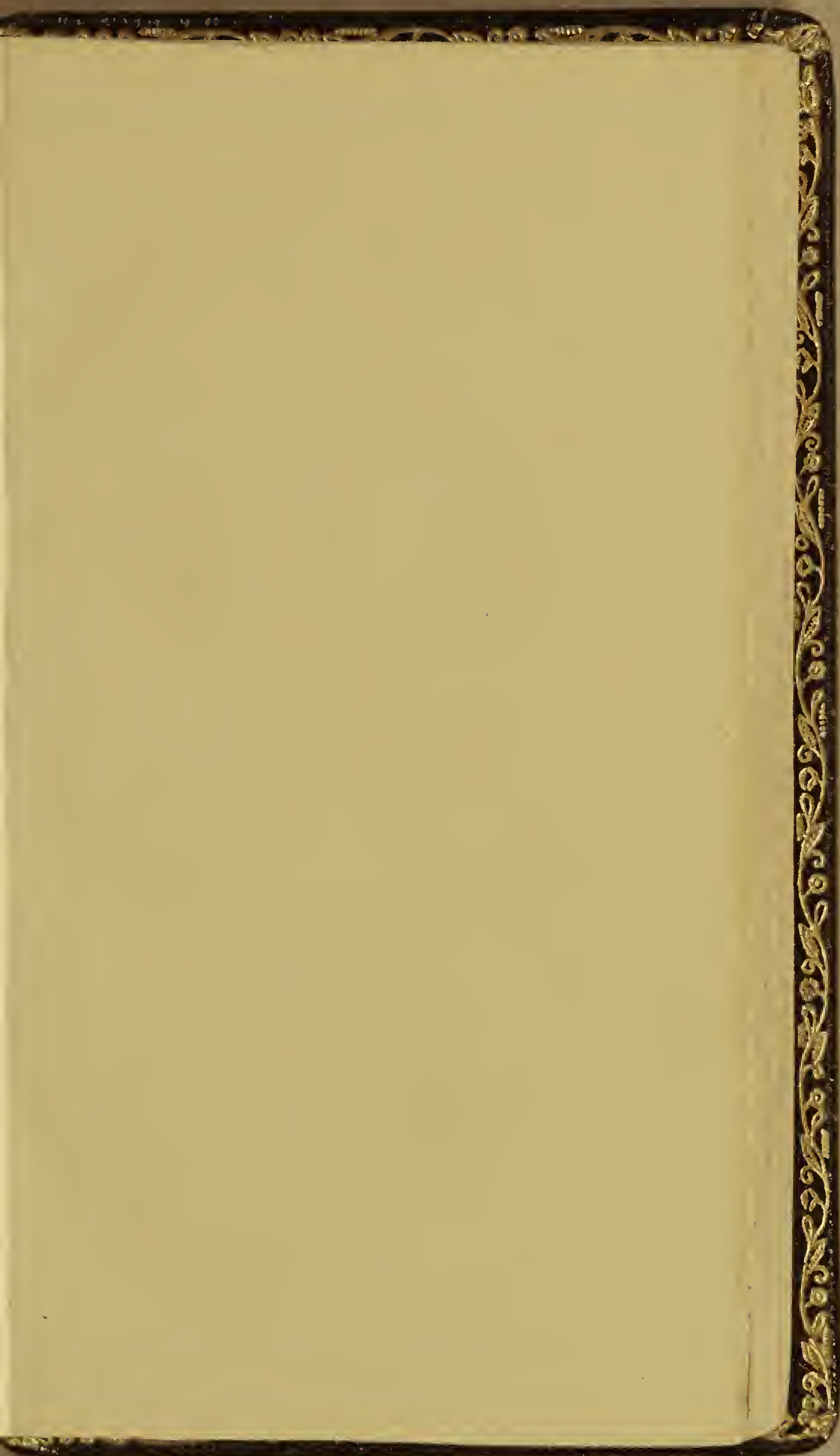
Tiguri
MDLV

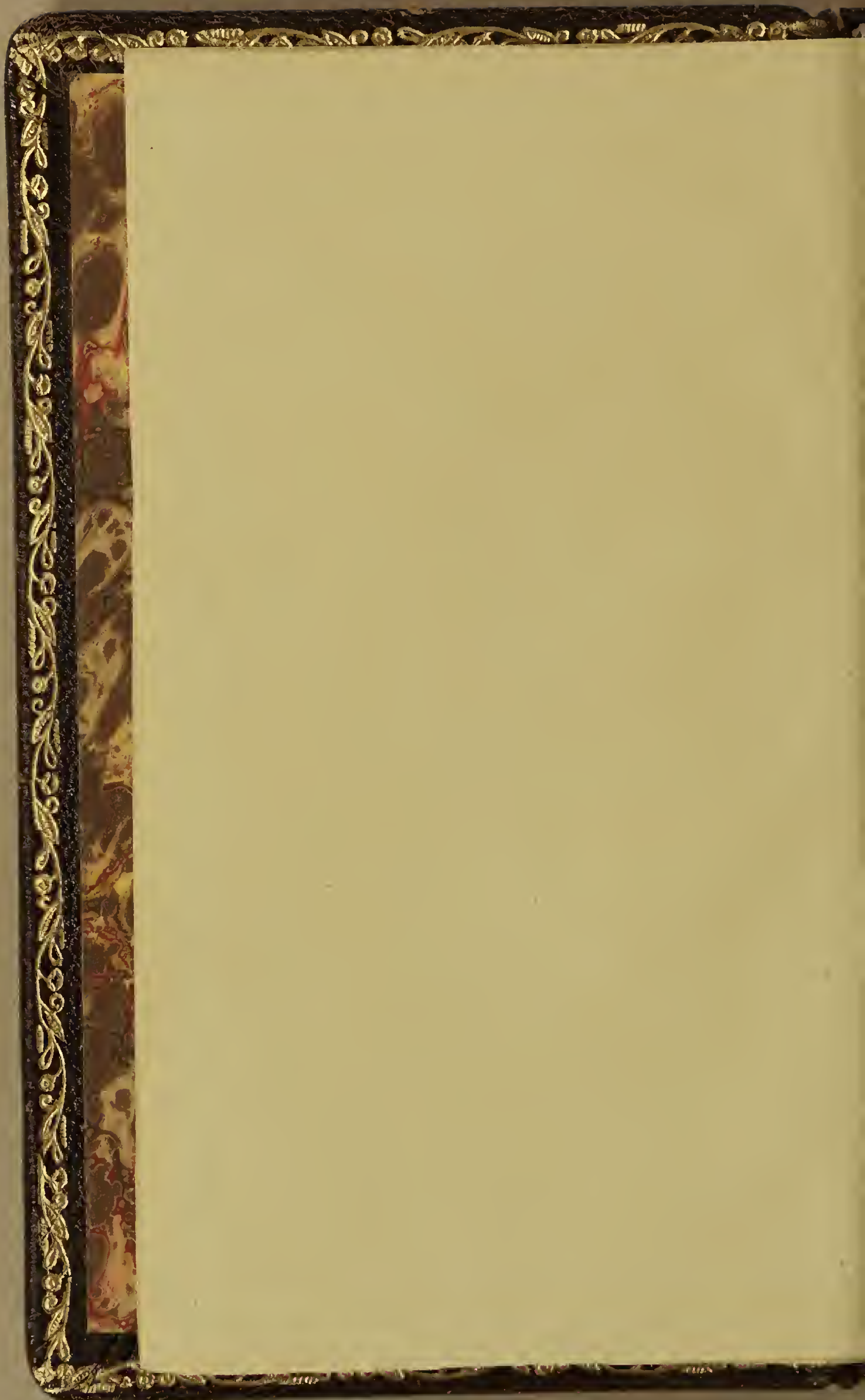
JOHN CARTER BROWN
LIBRARY

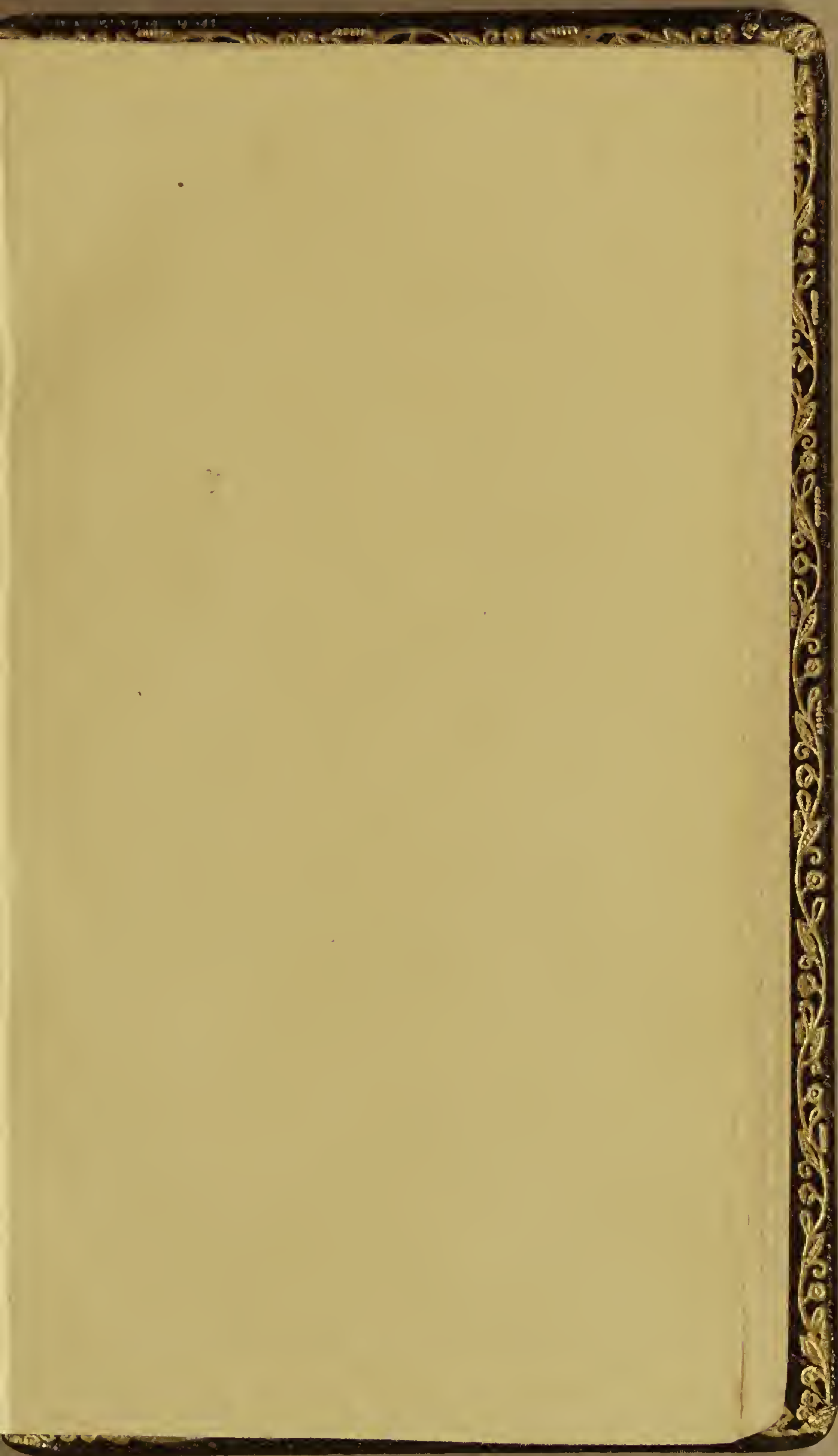
Purchased from the
Trust Fund of
Lathrop Colgate Harper
LITT. D.

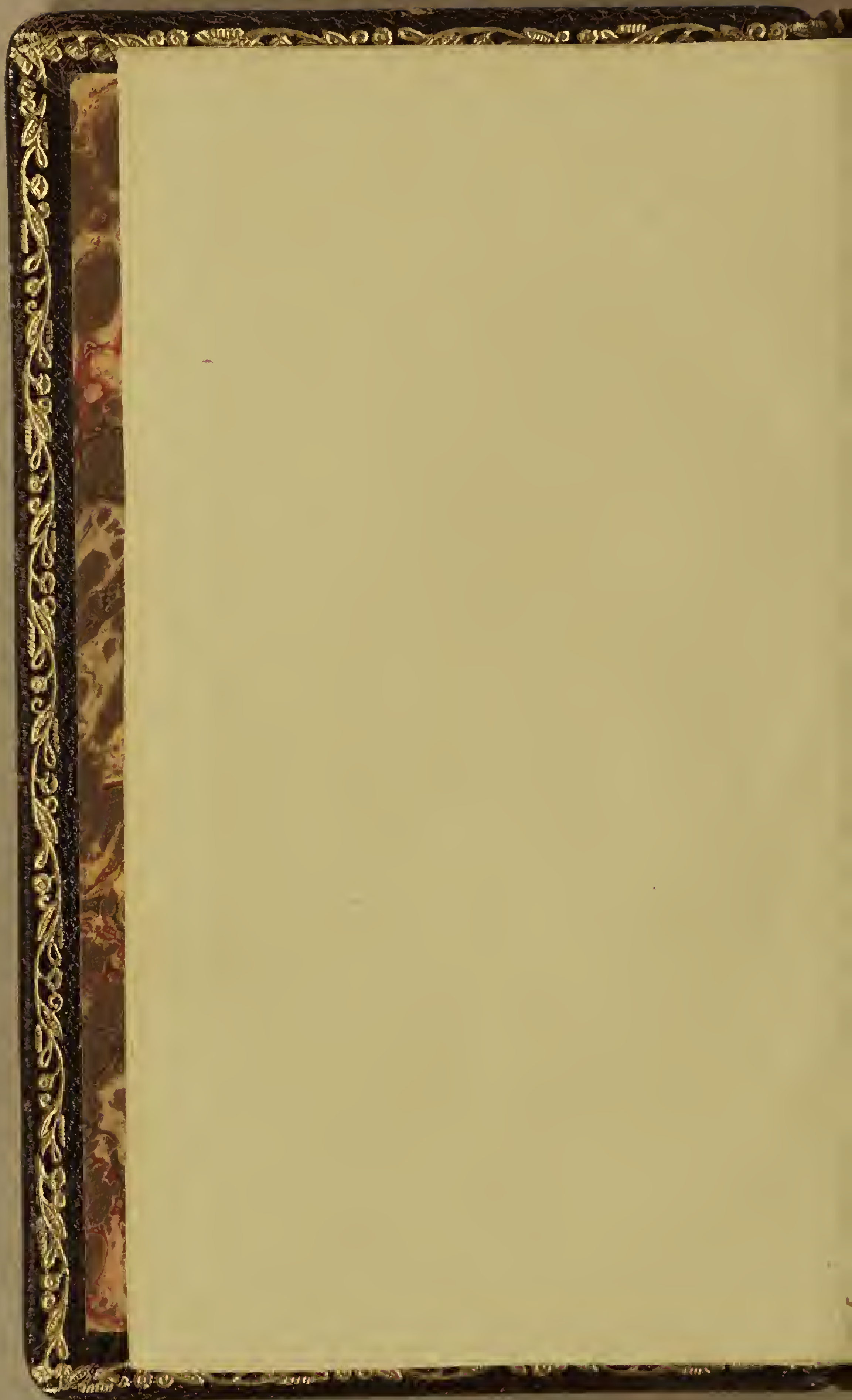

5683

2

MITHRIDATES.

DE DIFFE
ENTIIS LINGVA-
VM TVM VETERVM
um quæ hodie apud diuersas natio-
es in toto orbe terrarũ in usu sunt,

CONRADI GESNERI
Tigurini Obser-
uationes.

ANNO
M. D. LV.

IGVRI EXCVDEBAT
FROSCHOVERVS.

RPJCB

CL. V. D. IOANNI BA-
LAEO ANGLO, EPISCOPO
Offorienfi in Hibernia, Conradus
Gefnerus S. D. P.

MVLTIPLEX *fanè linguarũ ac dialectorum, quibus animi fenfa inter fe eloquuntur et interpretantur homines, uarietas extat. Videtur autem non tam curiofà quàm liberalis hæc cognitio, ut quæ inter fe cognatæ fint linguæ plus minus, quæ omnino diftent, intelligamus.* Nam *cum folus homo rationis iuxta orationisq; compos fit animal, orationis atq; linguarum differentias nosse, ad hominis eruditi ac philofophi ftudium attinere iudico.* Quamobrẽ *quæ ego hoc in genere quoquo modo obferuaui, non tanquam aliquid perfectum & ut oportebat elaboratum, fed quantum ego in præfentia præftare potui ueluti fymbolum, in lucem edo: unde excitati & fortè etiam adiuti poft me alij, diligentius abfolutiusq; rem omnem pertractent.* Hoc *uerò quicquid eft, optime & doctißimè* BALAEE, *cum in nomen tuũ infcribere, tum iudicio fubmittere tuo uolui.* Hoc *doctrina tua meretur, hoc liberalitas poftulat: qua me non folùm amore iampridem, fed etiã beneficijs profequi dignaris.* Nam *et* Bibliothecæ *noftræ auctarium non mediocre per te acceßit: & quo polyglottum hunc* Mithridatem *noftrum ornarem, ueteris* Britannicæ *linguæ fpecimen, quod orationem* Dominicam *interpretatur, nobis à te miffum eft.* Vifum *eft autem in hac præcipuè oratione uarijs reddenda linguis, fingularum differentiam, quantum eius fieri potuit, demonftrare: ut & facilius effet conferre inter fe linguas quæ orationem exprimerent eandem: & in breuißimo fanctißimoq; argumento id fieret.* Deo *quidem optimo max. ingentes etiam hoc nomine*

gratiæ debentur, quòd ut uniuersam religionem synceran nostris temporibus innotescere, ac uarijs illustrari lingui sacram scripturam largitus est: ita orationes quoq; sacra & psalmos, & quæcunq; ad ueræ pietatis professionem cu tumq; pertinent, diuersæ nationes hodie (nostra memoria) priuatim publiceq; in templis, inuito Antichristo, sua quæq uernacula lingua proferre inceperint. Siquidem in nostra utcunq; angusta ciuitate, Latine, *Græce,* Hebraice, Germa-*nice,* Italice, *Gallice, Anglice, & alijs quibusdam lingui sacræ literæ in* Dei *gloriam leguntur, addiscuntur, celebran tur. Superest honorande mi* B A L AE E, *ut pro eximio can dore tuo ac eruditione te rogem, siquid in hoc libello nostr quouis modo mutandum uidebitur, id liberè ut mutes atq; emendes.* Neq; *enim quantum par erat in eo conscribend tempus posui: neq; si posuissem, multò amplius instituto sa-tisfacere potuissem.* Hoc *uero maximè peto, ut si quæ alia* Britannici *regni lingua est (nam &* Hiberniæ *&* Mo-*næ insulis suas esse audio) de illis quoq; specimen aliquod, præsertim in oratione* Dominica, *maturè ad nos trans mittas.* Vale. *Tiguri. Calendis Augusti,*

Anno salutis M. D. LV.

Conradi

CONRADI GESNERI
E DIFFERENTIIS LIN
guarum Obſeruationes, & pri=
mum in genere.

INGVARVM CON- fuſionis cauſa atq; hiſtoria in ſacris libris tradita, non eſt quod hic à nobis repetatur. Quemadmodum autem ma gna infelicitatis humanę pars it ſermonis confuſio: ita noſtris temporibus num uerè diuinum & præclarę felicitatis lo- iudicare debemus, totum ferè orbem terra- m tribus illis in cruce conſecratis linguis, as paſsim homines ſtudioſi exercent, de- ò coniungi: atq; harum cognitione non ea odo quæ ad hominum commercia, quęq; ad ientiam humanam pertinent, ſed pietatem et um innoteſcere. Quis enim neſcit per uniuer n Europam Latinæ ac Gręcæ linguarũ uſum : Hebraicæ uerò, ſiue potius Arabicę, in Afri Aſiaq; totis ferè, Gręcę etiam in parte earun- m? Europa ſanè tanto cæteris exiſtimanda felicior, quòd cum alibi ſapientię ſtudioſi ſin las tantum linguas addiſcant, in ipſa tres illæ as dixi excolantur. Quamobrem etiam cru- ixi Domini noſtri Ieſu Chriſti Euangelium

in Europa noſtris temporibus primū, unà cum linguis illis renaſcentibus renouari cœpit, & inde per eaſdem linguas tum libris tum uiua uoce, in reliquas quoq; nationes breui (ut ſperamus) diſpergetur: ita ut Chriſto per uniuerſum mundum prædicato (quod magna celeritate, noſtra memoria, per omnem propè Europam iam factum uidemus) extremum huius mundi diem & ſecundum Domini noſtri aduentum inſtare ac imminere iudicandum ſit.

Multarum quidem linguarum homines in unū etiam Troianum bellum confluxiſſe prodit Homerus Iliad. quarto:

Οὐ γὰρ πάντων ἦεν ὁμὸς θρόος, οὐδ' ἴα γῆρυς:
Ἀλλὰ γλῶσσ' ἐμέμικτο, πολύκλητοι (ex multis locis conuocati) δ' ἔσαν ἄνδρες.

Linguæ quot.

Euphorus & alij multi hiſtoricorum, gentes & linguas ſeptuaginta quinq; eſſe dicunt, inde nimirum impulſi quòd Moſes ſcripſit: Animæ ex Iacob in uniuerſum erāt ſeptuaginta quinq;, quæ in Aegyptum deſcenderunt. Et ſanè uidentur reuera dialecti (linguæ potius) communes duæ & ſeptuaginta, ut in noſtrorum etiam monumentis proditum reperitur. Reliquæ uerò multæ ſub unum genus commune, quod duas aut tres pluréſue dialectos contineat, referendę

Dialectus.

ſunt. Eſt autem dialectus dictio peculiarem alicuius loci notam ſeu characterem prę ſe ferens: uel dictio quæ propriam communémue gentis characterē oſtendit. Græci quidē dialecto-

rum

am suę linguæ differẽtias quinq; annotant, At-
cam, Ionicam, Doricã, Aeolicam, & quintam
ommunem. Porrò uoces barbaras (quę scilicet
Græcis usurpantur) cum sint incomprehensi-
iles, non etiam dialectos, sed glossas uocari Glossæ
iunt, Clemens Alexandrinus libro 1. Stroma-
έων. Nos dialectum aliâs simpliciter sermo-
em siue orationem articulatam significare ob
ruauimus, uel ipsum in pluribus uerbis collo
uium: aliâs (apud grammaticos præsertim) lin-
uæ alicuius siue in singulis siue in pluribus
erbis proprietatem, qua à cõmuni uel reliquis
imilibus aut cognatis differt. Galenus glos-
as Hippocratis, id est prisca & obsoleta in eius
ibris uocabula, proprio libro interpretatus est.
Colchorum urbs Dioscurias, nunc deserta,
quondã adeò clara fuit, ut Timosthenes in eam
C C C nationes, quæ dissimilibus linguis ute-
rẽtur, descendere prodiderit. Et postea à nostris
centum triginta interpretibus negotia ibi gesta,
Plinius 6. 5.
Mithridatem Ponti regem solum mortalium
uiginti duabus linguis locutum certum est, nec
de subiectis gentibus ullum hominẽ per inter-
pretem appellatum ab eo annis quinquaginta
sex quibus regnauit, Idem.
Iambolus quidam mercator, cum conseruo
captus ab Aethiopibus maritimis, nauim in-
gredi iussus est, et uersus meridiem nauigãdo
pergere donec ad insulam quandam Felicem

perueniſſet. hic enim Aethiopibus mos erat antiquiſſimus, ut duos alienigenas expiatiõis gratia illuc mitterẽt. Poſt quatuor igitur menſes ad inſulam appulerunt, & in ea homines inuenerũt benignos, corpore agili et robuſto, oſſibus inſtar neruorum flexilibus, &c. Lingua etiam (inquit) à nobis differunt. Diuiſam enim hanc eis natura dedit, quæ ſcinditur in inferiori parte, ut ab radice duplex eſſe uideatur. Sic autem uaria utuntur loquela, ut non ſolùm uoce hominum loquantur, ſed auium diuerſarum imitentur cantus: Et quod admirabilius eſt, unà cum duobus hominibus perfectè ſimul reſpondendo & diſputando loquantur. Vna enim linguæ pars uni loquitur, reliqua alteri, Diodorus Siculus libro 3. de fabuloſis antiquorum geſtis.

Troglodytæ Aethiopes ſerpentibus & lacertis ueſcuntur, et uoce ſtrident (τῇ διαλέκτῳ τετρίγασι) tanquam ueſpertiliones, Herodotus.

In remotiſsimis quibuſdam ad Septentrionẽ regionibus mercatores rerum commutationes nutibus & geſtibus facere legimus, non quòd loquendi facultate omni careant tanquam muti, ſed quòd linguis planè diuerſis utantur.

Linguæ mixtæ & corruptæ omnes præter Hebraicam.

Ex linguis Hebraica, ut prima & antiquiſsima omnium eſt, ita ſola uidetur pura et ſyncera: reliquæ mixtæ ſunt pleræq; omnes. nulla enim eſt quæ non ab Hebraica deriuata quædam & corrupta uocabula habeat. Et inſuper ipſæ inter ſe ſunt mixtæ: uel neceſſariò, ut cum rebus

peregrinis

peregrinis & inusitatis nomina quoq; peregrina sunt relicta, quemadmodum aromatum & aliarum rerum quæ aliunde apportantur, in plerisq; linguis. Vel sponte, ut ratione studiorũ in diuersis artibus & scientijs. Sic Latini innumera nõ solum artium uocabula à Græcis, sed etiã rerum mutuati sunt, quæ in libris ipsorum reperierant. Vel propter imperia. ferè enim uicti paulatim uictorum moribus & linguis se accommodãt. Sic à Gothis Latina lingua in Italia, Gallia & Hispania corrupta est. Vel ex eo q gentes diuersæ in unam regionem migrauerunt. Anglica omnium maximè mixta hodie corruptáq; uidetur. Primùm enim uetus Britannica lingua imperio Saxonum partim abolita, partim corrupta est: deinde Gallica etiam uocabula plurima assumpsit, siue propter multitudinem mercatorum ex Gallia uicina, uel aliorum hominũ ex eadem profectorum ut inhabitarent. Linguę etiam quarum in foro & in templis usus est aut fuit, non parum mutationis attulisse uidentur. Olim enim in Romanorum prouincijs causæ omnes forenses agebantur Latinè, & eadem lingua conscribebantur instrumenta omnia. Diuersi etiam populi cultus sacros in templis Latinè tantũ peragunt, ita ut à plebe non intelligantur. Et multis in locis orationes sacræ, præsertim Dominica (ut apud nos quoq; patrum memoria) Latino tantum sermone etiam à plebe proferuntur. Barbaræ siue Barbaricæ linguę

Barbara linguæ.

præter Græcam & Latinam dicuntur omnes. Nos etiam Hebraicam excipimus, q ea cũ antiquissima ac instar parentis aliarum, tum sacra et diuina sit lingua: qua scilicet uetus Testamentum, Lex & Prophetę, & totum salutis humanę negotiũ comprehenditur. Sed ut à Iudæis tanq̃ indignis Deus opt. m. gratiã suam meritò abstulit, & externis gentibus cõmunem fecit: ita etiã nouum Testamentum nõ Hebraica lingua, sed potiùs Græca, ceu apud cæteras gentes clarissima doctissimaq́ꝫ, conscribi uoluit. De barbaris linguis plura referemus infra ex Strabone, in Garicæ linguæ mentione.

Porrò primæ & generales dialecti, etsi barbaræ sunt, nomina tamen ex ipsa rerum natura habent deprompta. Quamobrem etiam preces sacras efficaciores esse putant homines, si nominibus barbaris constent: & Plato in Cratylo, uocabulum pyr barbaricæ originis facit, quod Phryges etiam modicè deflexa uoce (*ut & Germani für*) sic appellent, Clemens Alex. In omnibus sanè linguis uocabula quędã natura sunt facta, ut quæcunq; ad soni imitationem & per onomatopœiam composita dicuntur, ut non modo uocabula ea quæ aliquem sonum significant, murmur, bombus, sibilus, crepitus, strepitus, stridor, ouare, mugire, rudere, et reliquæ animaliũ uoces in diuersis linguis: ipsa etiam auiũ nomin, aut uetus quidam grammaticus scribit, ad uocis suę imitationẽ ferè sunt expressa. Alia

arbitrio

arbitrio hominũ impoſita, ut ſyncategorematum omnium, & uerborũ magna ex parte. Nominum uerò illa quoque, ſiue ſimplicia & deriuata, ſiue compoſita, quæ etymologiam aliquam & ſignificationem, ad oſtendendum aliquam rebus inſitam uim aut naturam continent, non immeritò aliquis naturalia dixerit.

Plato etiam dijs dialectum quandam attribuit, coniectura ex ſomnijs & oraculis facta: & inſuper ex dæmoniacis, ut qui non ſua, ſed dæmonum inhabitantium dialecto loquantur. Dialectus deorum.

Quin & brutorum ſuam eſſe dialectum cenſet, quam eiuſdem generis animantes intelligant. Dialectus brutorum Nam cum elephas in cœnum illapſus clamaret, alius qui aderat hoc uiſo abijt, & mox cum grege elephantum reuerſus periclitantem ſeruauit. In Libya quoque aiunt ſcorpium ſi hominem ut feriat contingere non poſſit, abire & cum pluribus reuerti, atque ita catenatim cohærentibus & demiſsis illis, hominẽ cui inſidiatur ferire. Vnde conijcimus, bruta non aliquo nutu obſcuriùs, neque aliquo corporis motu geſtúue, ſed ſua potius dialecto, quę uoluerint inter ſe ſignificando communicare. Fertur præterea de piſcibus, ſi quis fortè linea attractus ea rupta euaſerit, nullũ deinceps eo in loco per illum diem eiuſdem generis piſcem apparere, Clemens Alex. De brutorum inter ſe colloquio multa etiam Porphyrius tradit in libris de abſtinendo ab animatis. Sed abſurdum uidetur quod ſcri-

bit Clemens de brutis in genere, tanq̃ omnia dialecto quadam inter se utantur, scorpij quoq; & pisces: quibus cum ipsa uox negata sit, multò magis etiam dialectum negatam fateamur oportet.

DE LINGVIS DIVERSIS SINGILLATIM ORDINE LITERARUM.

ABASINORVM lingua, uide Aethiopum lingua.

ABGAZARI uel Abgazelli, lege Gazari.

DE AEGYPTIACA lingua.

AEGYPTI incolæ apostolos sua dialecto loquentes audiunt Hierosolymis in die Pentecostes, & admirantur. Lingua Colchis eadem quæ Aegyptijs est, ut Eustathius scribit Dionysium Afrum enarrans. Mensiũ anni xij. Aegyptiaca nomina hęc reperio, quæ omnia oxytona sunt: Tybi, Mechir, Phamenoth, Pharmuthi, Pachon, Pauni, Epiphi, Mesori, Thoth, Paophi, Athyr, Chœac. Nicolaus Myrepius Alexandrinus Antidoto 371. eadẽ mensium nomina explicans (dicit autem Alexandrina esse) cætera quidem similia habet, pro Ianuario aũt tymbe, pro Iunio payni, prò Septembri thod, pro Octobri phaophi, pro Decembri

chyac.

chyac. ¶Baieth, Βαϊὴθ, Aegyptijs tum accipitrẽ
um animam significat. Aelianus tñ accipitrem
etiam thaustum ab eis dici scribit. Accipitris ge
nus sparuerio minus baydach nominant, Tar-
diuus. Báris lingua Aegyptia dicitur cymba
quę uectat cadauera Aegyptica ad sepulchra: no
stri pherctrum bar appellant. Hercules uox
Aegyptia est, non Græca, M. Porcius Cato.
Canem anubin uocant, Felem bubastum. Cu
cupha in Hieroglyphicis Ori, auis nomẽ Ae-
gyptiacũ mihi uidetur. Kiranides upupam in-
terpretatur. ¶Quum Aegyptij literis utantur
proprijs, has quidem uulgò discunt omnes: il-
las uerò quas sacras appellant, soli sacerdotes
norunt, à parentibus eorum priuatim acceptas.
Apud Aethiopes ijsdem omnes figuris utun-
tur, Diodorus Siculus libro quarto de fabulo-
sis antiquorũ gestis. Et mox, Sed de Aethio-
pum literis, quas Aegyptij sacras uocant, dicen
dum. Sunt Aegyptiorum literæ uarijs animan-
tibus, extremitatibusq; hominum atq; instru-
mentis, sed præcipuè artificum, persimiles. Nõ
enim syllabarum compositione aut literis, uer-
ba eorum exprimuntur, sed imaginum forma,
earum significatione usu memoriæ hominum
tradita. Scribunt (Pingunt) quidem accipitrẽ,
crocodilũ, serpentem, hominis oculum, manus,
faciem, & cætera eiusmodi. Accipiter rem deno
tat citò factam, quoniã hæc aliarum fermè ôm
nium auis sit uelocissima. Transfertur hęc no-

tatio ad domesticas res quæ uelociter fiãt. Crocodilus malũ significat. Oculus iustitiæ seruator, & totius corporis interpretatur custos, &c.

De hieroglyphicis quidem literis, siue picturis potius, Ori Apollinis cuiusdam libri duo extant: & alia quædam ab alijs, ut à Plutarcho in commentario de Iside & Osyride, obiter scripta. De ijsdem mentionem facit etiam Ammianus Marcellinus libro 22. ¶Ammonij Aegyptiorum atque Aethiopum coloni sunt, & linguam inter utrosque usurpant, Herodotus lib. 2. ¶Gordiano sepulchrum milites fecerunt in finibus Persidis, titulum addentes & Græcis & Latinis & Persicis, & Iudaicis & Aegyptiacis literis, ut ab omnibus legeretur, Iul. Capitolinus. ¶Aegyptia lingua eadem est quæ Alexandrina, de qua Ixion Demetrius librum scripsit Athenæo teste.

DE AEOLICA LINGVA.

AEOLICA lingua, dialectus est Græcæ cõmunis, in qua scriptum nihil, quod sciam, extat: nisi apud poëtas. Hac utitur Homerus aliquando, authore Plutarcho, in compositis syncopen faciens, ut ὕβαλλεν pro ὑπέβαλλεν. & in tertia persona præteriti imperfecti η. pro ει ponens. ut ἐφίλη, ἐνόη: & δίδη, δίαη. Item ο. aliquando mutans in δ. ut cum profert ὀδμὴν & ἴδμεν. Et literis interdum abundans, ut ἔυκηλος, αὐτὰρ, λεκλήγοντες, pro ἕκηλος, ἀτὰρ, λεκληγότες. Et secundæ perso-

æ uerborũ apponens θα, ut ἔρχεθα, ἄπηκεθα. Porrò duplicationem consonantium alij Doricæ, alij Aeolicæ dialecto attribuunt, ut ἔννεβην, ἰππότης. Pro ὄμματα Aeoles dicũt ὄππατα, βωλῶ pro βουλῶ, γᾶν pro γῆν, &c. Plura Io. Am̃onius in libello de dialectis. Aeolicè scripsit Alcæus, cuius apud authores præsertim Athenæum, uersus quidam citantur.

ABSTVI Illyricè loquuntur.

DE AETHIOPICA lingua.

AMMONII Aegyptiorum atq; Aethiopum coloni sunt, & linguam inter utrosq; usurpãt, Herodotus libro 2. ¶ Aethiopicè nabis camelopardalin sonat. ¶ De Aethiopum literis lege supra in sacris Aegyptiorũ literis.

ORATIO DOMINI IESV lingua Aethiopica transcripta ex nouo Testamento Romæ impresso.

ABVNA zaba schamaiath, ithkadascha schmacha. thomtza mangosthcha. ichun fakdacha bachama baschamai uabamdurni. schischaiana zalala olathana habana iom. hodog lana abaschana, chama nohhnana nohdog laza aba schalana. uaithbana uschtha manschuth. ala adochnana uabalhhana omchulu ochui. oschama ziacha iothi mangosth hail uaschobhhath ailama ilam. Amen.

SYMBOLVM ET CONFESsio Symeonis Iusti in Aethiopica lingua.

Aethiop.	Iozetoshoro	lagaborcha	ogozio	bacham
Lat.	Nũc dimittis	seruũ-tuũ	domine	secundum
Aethiop.	azazocha	basalam	asama	roia
Lat.	uerbum-tuũ	in-pace	quia	uiderunt
Aethiop.	aoinotoia	ahnotocha	zaastadalocha	kodom
Lat.	oculi-mei	salutare-tuũ	quod parasti	ante (han
Aethiop.	chulu	hozobocha,	cham	tochasto bor-
Lat.	omnes	populos,	lumen	in reuelationẽ
Aethiop.	laahozbo	uachobra	lahozabocha	Osrael
Lat.	gentium,	&-gloriam	populi-tui	Israël.

Hinc apparet Aethiopicam linguam in multis congruere cum Hebraica.

DE AETHIOPICA LINGVA ex Grammatica Chaldaica Sebastiani Munsteri.

EVVLGATVM est ante paucos annos opera et diligẽtia Ioannis Potken Agrippinensis Psalterium quoddam, incognitis quidẽ & antehac nõ uisis scriptum characteribus, incertaq; lingua, quam quidã Indianam putant, alij Chaldaicam uocant: ipse autẽ ueram Chaldaicam asserit, nec ulli secus sentire permittit, præsertim Iudæorum auscultatoribus. Deinde *postquã alphabetum huius linguæ, & dictiones aliquot proposuit, subdit*: Has literas & syllabas Bernhardus Breitenbachius in suo Itinerario, ubi de Abasinis siue Indianis scribit, confuso ordine posuit, figura minimè à nostris discrepantes characteribus. Vbi obiter est notãdum, duplicem

bashni.

icem esse Indiam: unam orientalem, quæ sci- India du-
cet in Asia extremũ occupat locum, cuius lin- plex.
uam & literas omnino ignoramus. Alia est
idia meridionalis, in Aphrica scilicet sita, quæ
d Orientem habet mare rubrum, Arabiæ felici
ɔ̃termina, nisi ꝙ Arabicus interfluit sinus. Por
ò ad Septentrionem iungitur Aegypto, & ad
ccidentem Aethiopiæ. Et est regio latissima,
uus populi quondam uocabantur Troglo- Troglody-
ytæ: hodie autem Abasini & Indiani appellan tæ.
ir, uiuentes sub potentissimo rege, quem uul-
ò presbyterum Iohannem uocant, aut, quod
agis crediderim, presbyterum Cohan, quod
m Hebraicè q̃ Chaldaicè sacerdotē sonat. Ad
os itaq; homines dictã spectare linguam, non
odo Bernhardus Breitenbachius, uerùm &
o. Potken testatur, quorum ille Hierosolymis,
ic Romæ homines Indianos cõuenisse, & al-
habeti eorum literas descripsisse fatentur. De-
de ut ostendat quantũ hæc lingua à Chaldaica dis-
rat, ex Psalmo 86. ut Hebræi numerant, hunc uer-
m adscribit: Miserere mei Domine, quoniam
d te clamaui tota die: lætifica animam serui tui.
uius Indiana interpretatio hæc est: Tasahala-
i ogozio osma habecha ozarha chulo amira:
uaastafasoha lanasscha gabrocha. Chaldaica
erò sic habet: Hus alai Iehoua ærum koda-
ach æzalle kalioma: æhade naphscha deab-
ach. Hoc est, Miserere super me Domine, quo-
iam coram te orabo tota die: lætifica animam

ſerui tui. In hoc uerſu duas tantum uoces reperies Indianæ linguæ cum Chaldaicis congruentes, nempe chulo & lanaſſcha. Sed ut clarius harum linguarum affinitas tibi pateat & diuerſitas, apponam ex utraq; uocabula quædam cum rerum interpretatione.

Indica.	Chaldaica.	Latina.
Loboi	Libbi	Cor meum.
Zadoc	Zadica	Iuſtus.
Anta	Ante	Tu.
Modorna	Arana	Terra noſtra.
Baſem	Beſom	In nomine.
Booſi	Gabra	Vir.
Amolacha	Elaha	Deus.
Dabra	Thura	Mons.
Saboo	Enaſa	Homo.
Cholo	Lachma	Panis.
Ion	Chamra	Vinum.
Beta	Beta	Domus.
Gabarcha	Ehadta	Feciſti.
Sabartha	Tebarta	Fregiſti.

Hinc facile eſt iudicare linguã quam Indianam uocant, non eſſe Chaldaicam: niſi contra claram ſcripturam ſentire uelis, Danielem, Onkelon, Ionathan, & reliquos orientales interpretes, non Chaldaicè, ſed fortaſſe Callicuticè ſcripſiſſe. Eſt igitur lingua propria, & ſuæ genti peculiaris, nunc quidem cum Chaldaiſmo, nunc uerò cum Hebraiſmo nonnihil habens affinitatis,

atis, sed plus cum utroq; diuersitatis. Proinde mihi uidetur, si in sensu meo abundare permittor, eam Aethiopum esse linguam, sicut & Abasini ipsi non admodum ab Aethiopibus differre dicuntur: quanq̃ non nesciam ipsos Iudæos in suo Haruch eam uocare linguã Ismaëliticam, id quod dictiones nonnullæ indicant, quas ex hac lingua in Haruch ipsum retulerũt, Hucusq; Munsterus.

DE LINGVA AFRICANA, uel Libyca. nam Punicam eandem Arabicæ faciunt eruditi.

PVNICA lingua apud Afros mures quidam zegeries uocantur, quod in Græca uaset idem quod βουνοί, (id est colles,) Herodotus libro 4. ¶Accipiter Libycè uocatur barbax, Hesychius. ¶Libyes battos appellant reges, Scholiastes Pindari.

VOCABVLA QVAEDAM QVIbus utuntur Mauri nigri, id est Africani qui ad mare mediterraneum habitant circa Tripolim arcem quã Rhodienses obtinent, nã alia lingua, ut audio, apud Mauros albos est.

Carnes, ganny. Genta, Thracice. Cyathus, got. Deꝰ, alha. Fœmina, matrona, fantro. Fur, barbo. Furari, barboni. Lectus, bonia uel embechi. Mẽsa, ortho. Nihil, bacco. Nobilis, credy. Ornare, turchem. Panis, brit. Papyrus, cart. Vinum, syrap.

¶Vide etiam inferius de Punica lingua.

ALEXANDRINA LINGVA eadem eſt quæ Aegyptia.

AMMONII Aegyptiorum atque Aethiopum coloni ſunt, & linguam inter utroſq; uſurpant, Herodotus libro 2.

DE ANGLICA LINGVA.

Oratio Dominica Anglicè conſcripta.

OVR father ꝥhiche arte in heauen, halowed be thy name. Thy kyngdome come. Thy ꝥyll be done in earthe, as it is in heauen. Geue us thys day our dagly bread. And forgeue us our treſpaſſes, as ꝥe forgeue our treſpaſſers. And leade us not in to temptacion. But delyuer us from euyll. Amen. Sunt autem uocabula Germanica uel Saxonica omnia, ſed aliquo modo detorta, uel immutata, præter ſubſtantiuum uerbum arte & be: & but, id eſt ſed coniunctionem: et nomen heauen, id eſt cœli, et Gallica uocabula treſpaſſes & delyuer. Audio ante annos aliquot, & patrum memoria multò pauciora Gallica & Latina uocabula in hac lingua fuiſſe, quæ nunc eis abundant. nã & in colloquijs ea multi affectant, & in ſcriptis præcipuè intermiſcent ueluti floſculos ac pigmenta, ita ut uulgus niſi adhibita interpretatione non intelligat. Maxima tamen pars adhuc Saxonica eſt. Libri quidem ante ducentos aut trecentos annos in Anglia ſcripti, toti ferè Saxonica lin-

gua

ua constant. Quædam etiam propria habent, x ueteri forte Britannica lingua. ¶Scotica pa- um ab Anglica differt, sed pauciora Gallica uo abula habet: utpote ad Septentrionem remo- or. Nam & ipsi Angli Septentrionales, magis uàm Australes ad Germanicam linguam ac- edunt.

Anglica lingua, (inquit Seb. Munsterus) nixta est ex multis linguis, præsertim Ger- anica & Gallica. Olim uerò merè fuit Ger- anica, id quod animaduertere licet ex Beda, ui ex Anglia oriūdus fuit. Is enim in libro De emporibus sic scribit: Veteres Anglicani popu- numerauerunt menses suos secūdum cursum unæ, appellantq; Lunam monam, & mensem nonath: Decembrem uocant Haleg monath, idest sacrum mensem:) & Aprilem Eoster mo ath (id est paschalem mensem.) idq; à dea qua- am cui Teutonici populi in paganismo sacri- icia fecerunt tempore mensis Aprilis, quæ Eo- tre est appellata. Maium appellauerunt Thri- nelci (idest tres mulctræ) q; eo mense pecora er die mulgerent. Hic locus in impressis codi- ibus non facile inuenitur: ego uerô inueni in ibro manuscripto, quem Glareanus ex Nigra ylua anno 1545. huc Basileam misit, Hæc Mun- terus. Sunt autē uocabula illa, quæ Beda An- glica facit, Germanica omnia. Angli hodie nō- nihil uariant. nam Lunam uocant mone: men- em, moneth: pascha, easter: mulctram uas,

mylkyng payle: ipsum lac mulctum, meale.

¶De Britannica ueteri, quæ adhuc in Angliæ parte retinetur, Vuallica dicta, dicetur inferius.

AQVITANICA lingua quæ olim fuerit, non constat. Vide in Gallica.

DE ARABICA LINGVA.

ARABICA uel Punica lingua est, qua omnes Muhamedicę religionis cultores in grãmaticis utuntur, affinis Hebraicæ. Tantum autem Muhamedis religio patet, ut uix tertia pars orbis terrarum reliqua sit, Guil. Postello teste.

Dominica oratio Arabicis uerbis, Latinis autẽ literis descripta, ut pronunciant, qui euphoniæ sunt studiosi.

ABANA illadhi phi 's schemaua, thikaduschu ischmeche. thäthi mälchutheche. thechunu mäscheitheche chema phi 'sschamäi ueala älartz. hhobzna chäphaphna ahtana phi liaum. ueahphar lana maiughibu alana, chema uenahhna ahpharna leman ahhta iläna. uela thadhhulna ththeghiaribu lächine neghina min älschäriri. Leine lecha 'm meluchu ueälkauathu ueäl mäghedu ila älebdi. Amin.

Turcica & Arabica lingua diuersæ sunt, sed characteribus ijsdem utuntur, Bellonius.

ARAMAEA lingua, eadem Chaldaica est.

Arbenses

ARBENSES Illyrice loquuntur. ¶Arabes sua dialecto loquentes apostolos Hie⸗rosolymis in Pentecoste admirantur.

DE ARMENICA LINGVA uulgari, quæ eadem Turchica est & Tartarica.

Oratio Dominica in lingua Armenica.

CHAIR mer ur hierchins,des srboi ezissi anoncho : ekesse archaiotaicho.ezissin chank⸗cho,urbis hierkins,ie etchri.Zachaz mer hana⸗pa gsord tour mez.ais auroie touz mer zaabar⸗tis mer, urbis ie mech tossume merus bartba⸗nas.ie mi tanir zame zprtzo tai.ail phirkai za⸗mer izare. Zacho e archaiotai ie zariotai ie pa⸗ruch auiteaus. Amen.

Araxa,id est μισοπάρθενος Armeniorum lingua. Plutarchus in libro de fluuijs. Axalla Arme⸗nijs calidum significat,Io.Stobæus.¶Georgia⸗norum lingua uulgaris Tartaricæ et Armenicæ media est,G.Postellus.

ARMENICA QVAE⸗dam uocabula.

HABET Armenica lingua uoces mul⸗tas Ebraicas, ut eam originem & parentem sa⸗tis referat, cuiusmodi sunt,

Armenice.	Ebraice.
Ael,Deus.	El.

Aeli, Deus meus.	Eli.
Rabbi & Rabuni, magister.	Rabbi.
Lezu, lingua.	Laschon.
Zamanach, tempus.	Zeman.
Chahanaim, sacerdotes.	Chohen.
Hhatz, crux.	Etz uel hetz.
Ail, sed.	Alla.
Vsan, signum.	Nes.
Cho, tu.	Cha.
Chum, tuus.	Cha.

Quædam cum alijs linguis habet communia: ut sunt,

Episcoputhi, episcopatus. Za præpositiuū articulum cum Aethiopica habet communem. Du, tu. Von, ab. Ail, alij, ἄλλοι. Em, ἐμὶ, sum. Mesch, μέσον, medium. Ab Armenis acceperunt Germani, Carle, Carol. dicunt enim Armeni car, potuit: carol, potens.

PLVRA DE ARMENICA lingua, ex Beroso & Xenophontis æquiuocis.

ARMENI (Scythæ Armeni) ipsum Noa, tanquam uirum sapientissimum & diuinę naturæ participem, Olybama & Arsa, idest cœlum & solem, cognominauerunt, & illi plures ciuitates dedicauerunt. Nam & ad hæc tempora Scythæ Armeni urbes habent Olybama & Arsa Ratha, & eiuscemodi, Berosus. Incolæ in

n Armenia Saga ipſum Noa omnium deorũ patrem uocant: & primum dixerunt Ogygian Sagam, id eſt illuſtrem ſacrorum pontificem Noam Dyſir. (*M. Porcius Cato etiam Sagos prinos Thuſcos, interpretatur pontifices & ſacros expiatores.*) Thyteam uerò (*al' Tideam, nimirum eius uxorem*) Aretiam dixerunt, id eſt terram, & Eſtam, id eſt ignem, (*eſch ignis eſt Hebræis*) poſt mortẽ cognominauerunt. Quia ipſa regina ſacrorum fuerat, & puellas docuerat ſempiternũ ignem ſacrorum ſeruare. Vino etiam inuento Noa cognominatus eſt Ianus, quod Aramæis (*iain Hebræis uinũ eſt. Plinius ſcribit Scythas, uocatos eſſe Sacas à Perſis, & lingua Perſica Aramæos*) ſonat uitifer, & uinifer, Idem.

Exiccata poſt diluuium humo, Noa de monte Armeniæ Gordyæo deſcẽdit in ſubiacentem planiciem plenam cadauerum, quam uſq; ad hanc ætatem appellant Myri Adam, id eſt euiſceratorum hominum. Filium Chem infamia & impudentia inſignem Chemeſenua cognominauit, id eſt Chem infamem & impudicum, incubum, propagatorẽ. Eſt enim Eſen apud Scythas Aramæos infamis & impudicus. Enua uerò tum impudicus tum propagator, Idem.

Ianus (Noa) in Italiam ueniens omnes colonos à Cameſenuo filio ſuo corruptos, montana trans Ianiculum amnem colere iubet, illiſq; filiam ſuam Cranam Helernam, id eſt ſuffragio ab his electam & exaltatam reginam cũ

ſceptro dat. Nanq; duos filios ſuos nouiſsin
Cranum & Cranam Ianus cum Comero (
lo Italorum rege) miſerat, coaluerantq; in g
tem atq; poſteritatem maximam, quam no
ætate Ianigeneam uocant: cognominant au
Razenuam, id eſt ſacram propagatricem in
bamq;, cõtra impietatem Cameſenui. Cran
etiam Razenum cognominauit Ianus. Co
nias à ſe (in Thuſcia) poſitas uocauit Aryn
nas, id eſt à Iano exaltatas, Beroſus, qui et Ar
niam Sagam uocat, quam Scythicam int
pretor.

Sub Aralio ſeptimo rege Babyloniorum,
flagrauit Italia in tribus locis, circa Iſtros, C
meos, & Veſuuios: & uocata ſunt à Ianige
illa loca Palenſana, id eſt regio conflagrata, I
Sagæ (apud quos Ogyges atauus Nini, q
Babylonij Gallum cognominãt, in diluuio ſ
uatus eſt nauigio) ratem uocant gallerim, qu
ab undis ſaluet, Xenophon in æquiuocis. hi
fortè uulgare Germanis & Gallis nomen g
lêa. Sicanus rex apud Ianigenas ſub Arm
trite nono rege Babyloniorum, deificauit Ar
tiam, & nominauit eam lingua Ianigena Ho
chiam. Kytim regem Celtiberorum Ianig
næ ob mentis excellentiam ſua lingua uocau
runt Italum, Atalaa.

ASIA regiones ac linguas multas diue
ſasq; habet: quare nõ ſatis clarum eſt quod At
næus ſcribit Σταφυλῆς uocabulum uideri ἀσιαγενὲ
id

est Asiaticum. Gentilium terminationem
enus (ut à Marsya urbe Phœniciæ Marsye-
as) Stephanus grammaticus alibi Asiaticam
mpliciter uocat, alibi illorum propriam esse di
t qui habitant iuxta Euphratem & ad Orien-
m. Est ubi Arabes tum hac, tum alia in ites ter
inatiõe ut scribit. Cappadoces quoq; in enus
rmãt gentilia, ut à Mazaca, Mazacenus. ¶ Asiæ
colæ apostolos sua lingua loquentes Hieroso
mis in festo Pentecostes audiunt. ¶ Asiaticum
icendi genus ꝓ fuso copiosoq; legere memini.
ASSYRIORVM lingua, uide Chal
aica.

DE ATTICA LINGVA.

ATTICA lingua, dialectus est Græcæ
ommunis, & hac præ cæteris Homerus utitur.
æc νεὼς dicit pro ναός. duas syllabas in unã col-
dit, ut τοὔπος pro τὸ ἔπος. ex optatiuis quibusdam
aufert, δοκοῖς pro δοκοίης. Hæc etiam profert λακ-
ς pro λακίους. et accusatiuos huiusmodi, βοῦς, ἰχθῦς,
on diuidit. In tertia plurali ζεύγνυσιν & ὄμνυσι di-
t. Vocales breues interdum omittit, οἶμαι, λοῦται:
ro οἴομαι, λούεται. Epsilon augmentis uocalium
ræponit, ἑώρων, ἐωνοχόουν. Iôta omittit alicubi, ut
uocabulis ἡΐονες, Νηρηΐδες, σοφῷ. & in datiuis in
ta purũ exeuntibus, ut γήρᾳ pro γήραϊ. itẽ ἴσων ꝓ
ισαν. Optatiuis utitur ꝓ indicatiuis præteritis.
ominibus fœmininis, articulos uel partici-
ia uel adiectiua generis masculini adiungit, ut

τὼ χεῖρε, τὼ γυναῖκε, & apud Platonem ὁ σοφὸς γυνὴ Plutarchus. Pro σὺν, ξὺν: & pro duplici ſigma duplex ταῦ ponit, &c. uide Io. Ammonij de dialectis libellum. Inter authores qui Atticè ſcripſerunt Ariſtophanes comicus & Demoſthenes Rhetor celebrantur. Iadem ſiue Ionicam dialectum eandem eſſe uteri Atticę, Euſtathius Dionyſiū periegeten enarrans prodidit. Athenienſes Crœſi tempore inter Iones excelluerūt, Herodotus.

BABYLONIORVM lingua Chaldaica eſt.

BELGICA lingua, uide in Gallica.

BESSI, hodie Boſnenſes uel Boſnaſienſes, Illyricè loquuntur.

DE BITHYNICA Lingua.

BITHYNOS etiam Græcè loquutos eſſe ex menſium nominibus conijcio, quæ uſitata eis fuerunt hæc: Ἥρειος, Ἕρμιος, Μητρῷος, Διονύσιος, Ἡρακλεῖος, Δῖος, Βενδιδαῖος, Στρατεῖος, Ἄρειος, Περιέπιος, Ἀφροδίσιος, Δημήτριος.

BOHEMI & Boruſſij Illyricè loquūtur.

BOSNENSES uel Boſnaſienſes, uide Beſsi.

DE BRITANNICA lingua uetere.

VVALLICA lingua hodie apud Anglos

os uocatur, uetus scilicet Britannica, in tota
it conijcimus) insula usitata, antequam Saxo-
es ea deuicta linguam quoq; suam intulissent,
uæ in maxima parte nunc obtinet, Britannica
etere in regionem non magnam contracta.
uallos (uulgo Walch) Germani uocāt, quasi
allos, peregrino & incognito eis sermone lo-
uentes homines, ut Græci ac Latini barbaros.
nc ab Anglosaxonibus etiam Vualliam re-
onem, & eius incolas Vuallos appellatos pu-
. Eandem esse arbitror Britonum in Gallia,
uos Tonantes cognominant à pronunciatio-
is absurditate, quam scilicet Britanni Armori-
a parte Galliæ occupata, cum Saxonum irru-
tioni cessissent, secum inuexerunt. Plura le-
es in Cosmographia Munsteri libro secundo,
bi de rebus Gallicis scribit. ¶Veteres Prussi,
uorum è numero sunt Sudini, Curi, atq; alij,
tuntur sua lingua, quam Cornelius Tacitus
ritannicæ propiorē esse dicit. immistæ ei sunt
ultæ Græcorum uoces: quas tamen ita rusti-
è proferunt, ut eas, nisi quis diligenter animū
duertat, intelligere non possit, Ge. Agricola.
¶Lingua uetus Prussica ferè eadem est quæ Cu
orum, Liuonum et Lituanorum, ut audio: dia-
ctis uariant, & nihil habent commune neq;
um Germanica, neq; cū Sarmatica uel Illyrica.
unt tamen qui Curos Illyricè loqui dicant.

Oratio Dominica in lingua Vuallica
seu Britannica uetere.

EYN taad rhwn ȣwyt yn y nefoedd, sa[...] teiddier yr henw tau. Deued y dyrnas dau. G[...] neler dyȣwollys, ar y ddayar megis ag yn y ni[...] Eyn bara beunyddawl dyro inni heddiw. [...] maddeu ynny eyn deledion : megis ag i mad[...] deuwn in deledwyr ninau. Ag na thowys n[...] brofedigaeth. namyn gwared ni rhag drwg. Amen. Hoc est,

NOSTER pater qui es in ipsis cœlis, sanctificetur illud nomen tuum, adueniat illud regnum tuum, fiat tua uoluntas super illam te[r]ram sicut & in illo cœlo, nostrum panem quotidianum da nobis hodie, et remitte nobis nostra debita sicut etiam remittimus debitoribus nostris. Et ne inducas nos in tentationem, sed libera nos a malo. Amen.

BVLGARI, uide Rascij.

DE CAPPADOCVM lingua.

CAPPADOCVM linguā barbaram esse conijcio uel ex mensium nominibus duodecim, quæ sunt, Τίριξ, Μαίτα, Ξαναυθηρί, Μίθρι, Ἀπομιναμὰ, Αρθρὰ, Τιθουσία, Ωσμόνια, Σόνδρα, Αρτανία, Αρταεσίν, Αραιόταλα. ¶ Cappadoces mirantur apostolos sua lingua loquētes Hierosolymis in Pētecoste.

DE CARICA LINGVA, deq; barbaris & barbarismo in uniuersum, è Strabonis libro 14.

Hom-

HOMERVS in Catalogo Cares pri-
tim βαρβαροφώνους appellauit. non quia Cariæ
ngua breuiſsima ſit, quod nõ eſt. nam ea per-
ulta Græca nomina admixta habet, ut Philip-
us teſtatur Caricarum rerum conſcriptor. Sed
o arbitror ab initio cõficto nomine, eos bar- Barbari.
ros appellatos, qui difficulter, aſperè ac duri-
ter loquerentur, ut blæſos balbosq́; dicimus.
umus enim ad cõfingenda rebus cognata no-
ina ingenioſi, qualia apud nos permulta ſunt,
: κελαρύζειν, κλαγγὴ, ψόφος, βοὴ, κρότος. id eſt, mur-
ur, clangor, ſtrepitus, clamor, ſtrepitus: quo-
m plurima iam propriè proferuntur. Cum
itur omnes qui craſsè loquuntur, barbari di-
rentur, tales præcipuè uiſæ ſunt nationes cæ-
ræ præter Græcos. Quare illos propriè barba
os appellauimus. ac in initio quidem per con-
cium, quaſi duriloquos & craſsilingues: po-
a uerò eo nomine abuſi ſumus tanquã com-
uni ac gentili, diſtinguentes eos à Græcis. Cũ
nim iam multa conſuetudo & commercium
et cum barbaris, non amplius ex craſsitudine
nguæ, & quadam uocalium inſtrumentorum
eptitudine, ſed ex dialectorum proprietate
proprio quodam uitio) talis pronunciatio,
rouenire uidebatur. Porrò alia quædam &
uaſi barbara loquendi prauitas, in lingua no-
ra uidetur, ſi quis nõ perfectè Græca pronun-
et: ſed ita nomina proferat, quemadmodum
arbari ſolent, qui ad Græcam dictionem in-

troducti, expedire linguam nõ poſſunt, quem
admodum nec nos illorum orationem, quo
apprime Caribus contingit. Nam alij non mu
tum cum Græcis diuerſabantur, nec Græcè ui
uere, nec eorum dictionem ediſcere pertenta
bant, niſi perrari admodum ac fortuitò uir ui
ro congredientes. Nam Cares per totam Græ
ciam errauerunt ſtipendia merentes. quare bar
bari ex illo ſunt appellati, ex quo in Græcia mi
litarunt. at poſteaquam apud inſulas habitarũt
id multum in eis eminuit. Inde in Aſiam profe
cti, nec ibi ſine Græcis uiuere potuerunt. Nam
Iones cum eis ac Dores traiecêre. Ab eadem
quoq; cauſa barbariſmus dictus eſt. eum enim
in his dicere cõſueuimus, qui malè Græciſſant
non autem in ijs qui Caricè loquuntur. Sic etia
barbariloquos & barbari ſermonis homines,
eos accipere debemus, qui malè Græca pronun
ciant. Carico autem more barbariſmũ ad Græ
cæ orationis artem tranſtulerunt, & Solœciſ
mum: ſiue id nomẽ à Solis ductum ſit, ſiue alio
modo, Hæc omnia Strabo. Græca uerba circa
finẽ ſic ſonant: Ἀπὸ δὲ τοῦ καρίζειν, καὶ τὸ (fortè τοῦ) βαρ
βαρίζειν, μετήνεγκαν εἰς τὰς περὶ ἑλληνισμοῦ τέχνας καὶ τὸ σολοικί
ζειν, εἴτ᾽ ἀπὸ Σόλων, εἴτ᾽ ἄλλως τοῦ ὀνόματος τούτου πεπλασμένου.

CARNI, CARNIOLANI, & CARINTHII uſq; ad Drauum, Illyricè loquuntur.

CASVBI, aliâs Caſſubitæ, Illyricè loquuntur.

CELTICA lingua, uide Gallica.

E CHALDAICA LINGVA, quæ & Aramęa, & Syrorum & Assyriorũ, & Babyloniorum uocatur.

CHALDAICA lingua hodie cru-tiores in Aegypto & Aethiopia utuntur, ut idio. Hebraicæ confinis est, nec forte multò nplius differt quàm Dorica à Græca cõmuni.

)ratio Dominica in lingua Syriaca uel Chal-dæa ex Euangelio Matthæi, Vien-næ impresso.

ABVN dbischmaia uithkadasch schmoch. ithe malchuthoch, uehue tzebionoch eicha-a dbischmaia aph bearaa. heblan lahhma dsun anan iomna. Vaschbuk lan hhoboin eichana eaph hhanun schabakan lehhiaboin. Vela tha-an lenisaiona. ela phetzan min bischa. Methil diloch hi malchutha, uehhaila, uethaschbuhh-ia lealam, almin.

Hac lingua utuntur hodie in sacris & gramã-cis (alioqui uulgaris sermo Arabicus his est) uãplurimi Christiani, q in tota Syria habitant, d pcipuè circa montẽ Libanũ, ad quatuor mil a hoĩum, uulgò Christianos de Zona dicũt. Chaldaicos in ripa repertos characteres à tran-tu fluminis uocant. ¶Chaldaicam eandẽ esse abylonicam certò nouimus, Munsterus. Vide iã supra in Aethiopũ lingua. Philo Iudæus

Hebraicã uocat ut audio, & contra. Falconis ſacri genus primũ ſecundũ Babylonios & Aſſyrios uocatur ſeph: alterum genus dicitur ſemy: tertium hynaire, & peregrinus, ab Aegyptijs ac Aſſyrijs, Tardiuus.

CIRCASI Quinquemontani circa Pontum, aliâs Ciercaſsi circa mare Caſpium, Illyricè loquuntur. Hi, ut audio, in Africa aliquandiu imperarunt, Mamaluchi etiam dicti.

Circaſsi uerſus mare Hyrcanum, gens belliicoſiſsima, quæ longo tempore Aegypto cum Syria ſub ſeruorũ (*forte quia ſerui dicuntur ſclaui*) nomine imperauit, ex Sclauorum gente originem ſumpſêre, linguaq; utuntur Sclauonica, ac Chriſti fidem ſecundum ritum Græcum ſequuntur, Bilibaldus Pirckeymerus.

COLCHIS lingua eadem eſt quæ Aegyptijs, Euſtathius in Dionyſium.

CORALI Illyricè loquuntur.

CRESTONIATARVM lingua, lege in Pelaſgica ex Herodoto. Eſt autem Creſton urbs Thraciæ.

CRETENSES Græco ſermone utũtur. hi apoſtolos Hieroſolymis in Pẽtecoſte ſua dialecto loquẽtes audiuerunt & admirati ſunt.

CROATI, aliâs CHROATI, & CVLMII lingua Illyrica loquuntur.

CVRORVM lingua, uide ſupra in Britannica uetere.

CYPRVS hodie Venetorum imperio paret.

aret. Insulani Græcè loquuntur etiamnum, sed orruptè. Antiqua mensium nomina usitata eis æc fuerunt: Ἀφροδίσιος, ἀπογονικὸς, αἰνικὸς, ἴουνιος, καισάρειος, σεβαστὸς, αὐτοκρατορικὸς, δημαρχεξούσιος, πληθύπατος, ἀρχιερεὺς, ἔσθιος, ῥωμαῖος.

CYRNIORVM (qui Cyrnum, id Corsicam incolũt) lingua exules seu profugi dicuntur balari, Pausanias.

DACORVM et Getarum sermo idem est, Strabo lib. 7.

Tibiscus Fl. Ptolemæo limes est ueteris Daciæ, cuius cultissima pars est Transsyluania, pro[ui]ncia multis habitatoribus frequẽs. Nam eam Germani, quos appellant Saxonas: & Hunni, & Hungarorum antiquissimi Siculi dicti, qui lingua sua sunt Zekheli, & ad huius imitationem à quibusdam uocantur Ceculi) incolũt: omittam peruetustas Romanorum reliquias [Va]llachos, qui frequentes ibidem uicos et pagos [ha]bent. Potiuntur tamen rerum Hungari, & pe[ne]s eos imperium est: eoq; fit, ut Transsyluani [qu]oq; Hungarorum nomine censeantur. Est ue[rè] planè mirabilis diuersarum, nec unius linguæ per uniuersam Hungariam gentium mixtura, quemadmodum à me dicetur prolixius in commentatione, qua res Hungariæ, & populorum in ea origines, appellationes, leges, mores, instituta conor explicare, Georgius Vuernherus in Hypomnematio de admirandis Hungariæ aquis.

¶Dacicas aliquot stirpium nomẽclaturas lege re memini inter illas quæ Dioscoridi attribuu tur, ex quibus tamen qualis hæc lingua sit, u qua cum ei conueniat, conijcere non possum ut Cotiata, gramen: Cerceraphron, anagal lis purpurea: Caropithla, catanance: Aniasse xe, onobrychis.

DALMATICA lingua, uide infr in Illyrica.

DEORVM LINGVA.

HOMERVS nomina quędã humana alia diuina facit: diuina nimirũ illa uocans, qu quàm rectissimè seu uerissimè facta sunt. ut flu uij quẽ deos Xanthũ uocare ait, hoĩes uerò Sc mandrum: & auis quam dij Chalcidẽ, homine cymindin, & urbis quã tum Batieam tum My rinẽ appellari canit. Idem filium Hectoris Sca mãdrium à mulieribus, à uiris (rectiùs nimirũ Astyanactẽ uocatum ait, Plato in Cratylo.

¶De lingua deorum plura quęre apud Home rum, & Scholiastẽ Odysseæ κ. & supra ubi d linguis in genere scripsimus, ex Clemente.

DIBRIORVM sermo Illyricus est

DORICA LINGVA.

HOMERVS ut alijs Græcæ lingu dialectis (inquit Plutarchus) ita etiam Doric usus est: ut cum dixit consueta Doribus ellips δῶ pro δῶμα: & ὁ pro ὅτι: & ἄψ pro ὀπίσω: & ἄλ pro ἄλλοτε. Item per syncopen ὄπριας, pro ὀμιόπριας

&

οἰτίας pro ὁμοιτῖας: & ὀπάτριον pro ὁμοπάτριον: & ...ιν pro τρίμινιν: et τίω pro τιμῶ. Solent etiã Dôres ...eras transponere, ut ἀκρίτισοι pro ἁρδιτισοι, Hæc ...e. Dôres etiam τ. aliquando pro κ. scribũt, ...τῆνος pro ἐκεῖνος: aliquando econtra. Et futu... circumflectunt, δεξῶ, λαψῶ. & in secundis perso...is iota omittunt, τύπτες, pro τύπτεις. Alpha quidẽ ...ro ἦτα ponere eis frequentissimum. ¶ Qui Do...cè scripserunt nonnulli extant, ut Theocritus ...oëta, Timæus Locrus de natura. Lacedæ...monij inter Dores excelluerunt Crœsi tempo...e, Herodotus. De Laconica lingua leges in...erius in elemento L. Dores prꝗcipuè, ut pla...ystomi, incessuntur à Græcis, quod iusto frequen...ius in dictionibus a. literã ingerant. unde apud Theocritum garrulæ mulierculæ coarguuntur πλατειάσδοισαι ἅπαντα, ut quæ Syracusiæ forent, Cæ...lius Rhodiginus.

ELAMITAE Arabiæ gens apostolos Domini Hierosolymis in Pentecoste sua lin...gua loquentes admirabunda audiuit.

EPIROTARVM lingua Illyrica est.

GALATAE qui super Phrygiam in...colunt, coccum suticẽ lingua uernacula ...ys nominant, Pausanias in Phocicis. Est autẽ ...s frutex eiusdem generis cum ilice aquifo...lia, quam Galli Europæi hodieq́ hous uel hus appellant. quare hoc etiam argumento Galata...

rum in Aſia eandem eſſe aut fuiſſe linguã, quæ in Europa Gallorum eſt aut fuit, euincetur. Vide plura mox in Gallica lingua uetere. ¶ Trocini (*Germaniæ populi*) à laceſſendo dicti: ita toliſtobogi à ferendis arcubus cognominati: ſocij Brenni & Theſſaloni, in Aſia ſedes poſuerunt, dicti Galatæ, ad quos d. Paulus ſcripſit, Io. Auentinus.

DE GALLICA LINGVA, uetere primum, deinde recentiore.

DE Lingua qua Heluétij & Galli Iulij Cæſaris tempore uſi ſunt, duæ ſunt coniecturæ. Quidam enim putant (ut Beatus Rhenanus) Gallicam linguam tunc neque cum Germanica, neque cum Francica, qua hodie Galli utuntur, communicaſſe, ſed propriam extitiſſe linguam. Alij uerò (ut Aegidius Schudus & Henricus Glareanus) Gallos tunc uſos putant lingua Germanica, potiſsimum ea qua adhuc Heluetij utuntur: habenturq́ utrinq; probabiles rationes, Seb. Munſterus. ¶ Inter nomenclaturas ſtirpiũ Dioſcoridi attributas, Gallicæ etiã paucæ leguntur: ut bacchar, id eſt aſarum: beliocandas, id eſt millefolium: corona, id eſt argemone: duconc, id eſt ebulus. In Marcelli empirici etiam libris Gallica quædam nomina herbarum inuenio, ut ſunt, ratis, id eſt filix: bricumus, id eſt artemiſia: baditis, id eſt nymphæa. & ignotæ, uernetus, blutthagio, itẽ uiſumarus,

id

l est trifolium: gilarus, id est serpillum. Videtur
atem terminatio in arus frequens fuisse ueteri
Gallicæ linguæ. nam & uirorum nomina pro-
ria in marus aliquot legimus, ut sunt ueterum
Germaniæ regum, Visomarus, Vadomarius,
Chonodomarius, Richomarus, Theodoma-
us, Viduarius, Suomarius, Hortarius, Ruma-
us, Arabarius, Nodomarius, Viridomarus, &
Gelimeris Vandalorum rex. Item quæ hodieq;
usu sunt, Otmarus uel Ottomarus, Detmarus,
incmarus, Dancmarus, Drutmarus. Et forte
æc nomina pleraq; composita sunt, ex duobus,
riore in plerisq; obscuro: posteriore uerò ma-
o uel marco, id est equo. nam & Græci multis
ominibus proprijs equum addiderunt, tanq̃
obilitatis notam, (Aristophane in Nubibus
ste) ut Philippo, Ctesippo, Speusippo, &c.
uentinus tñ mar uel meer ab augendo deri-
at, quod Germanis est meeren. Cęterum ut
arus uel marius uirorum: ita dunum uel du-
im in uetere Gallica aut etiam Germanica lin
ua multis oppidorum nominibus proprijs si-
terminatio, siue potius uocabulum alterum
duobus compositis adijciebatur: ut sunt, Lug-
unum, Lugodunum, Iuerdunum, Cambodu-
um, Carrodunum, Tarodinum, Gessodunũ:
aunodurum, Marcodurum, Batauodurum,
racodurum, Bocodurum, Nouidurum, Ven-
durum. & similiter magus, ut Breucomagus,
hotomagus, Neomagus, Berbetomagus, No

uomagũ,Rigomagus,Duromagus. In mun-
dus quoq; terminationẽ uideo antiquã, quo
nomen Germanis os hominis significat: ind
uirorum nomina, Sigismundus, Trasimundus
rex apud Fulgentium, Emundus, Guimundus
Reimũdus, Varemundus, & Rosemũdus apu
Marcellinũ, si bene memini: Segimundus apu
Tacitum. Item in ricus, quod diuitẽ signifi-
cat, ut Hẽricus, Dieterichus uel Theodorichus,
apud Suidam & alios, Fridericus, Ericus, Vue-
nericus, Heimericus, Helpericus, Huldricus,
Gundericus. & apud Marcellinum libro 31.
Athanaricus, Viderichus (quod ad Fridericum
accedit) Ermenrichus, &c. & apud C. Cæsa-
rem in rix, Orgetorix, Dumnorix, & Virido-
uix, nisi legendum potius Viridorix, id est Fri-
dericus. Et in manus, ut Almanus, Adelma-
nus, Ringmanus, Hartmanus: & apud Marcel-
linum Lagarimanus. est autem *man* uir, lingua
Germanica. Item in baldus, boldus uel pol-
dus: in bertus, artus, uel hartus. Theudiber-
tus, apud Suidã in Οὐδίον. talia sunt, Rupertus,
Giselbertus, Dagobertus, Hildebertus, Vilper-
tus, & alia innumera. A principijs uerò nomi-
num compositorum sæpius uit syllabam seu di-
ctionẽ potius animaduertimus in proprijs ho-
minum apud Marcellinum, & alios, quæ fortè
à Germanica frid pacem significãte, sumpta est,
r. litera omissa, uti in Viderícho: ut sunt Vithe-
ricus Greuthungorũ rex, Vithimiris rex, (eius-
dem

m significationis puto cuius Britomarus, &
iridomarus, id est pacem augens:) Viticha-
us uel Vithigabius Alemannorum rex: Vi-
odorus Quadorum rex: Vitiges uel Vitigi-
s. Fuit & Viturgia uxor Proculi, quę se à Fran
s originem trahere dicebat. Sed hæc pluribus
ersequi instituti nostri breuitas prohibet. ¶Ga
tę super Phrygiam coccum fruticem, hys no-
ninant, Pausanias. eiusdem speciem maiorem,
d est ilicē aquifoliā Galli hodie hous uel hus.
¶Drau / Drou fides est Germanis: drauen/
rouen fidem habere. fœminarū inde complu-
a nomina, ut Gariodruda, Ariodruda. et Drui-
les philosophi Galliæ pulsi à Tiberio Cæs. in
Germaniam. Vulgus adhuc cuiusdam numinis
genus esse putat, quod noctu premat fontes: &
quo infantes territant: saltationis, figuræ Ma-
thematicæ, calcei etiam philosophici genus ad-
huc nomen ab ipsis retinet, Auentinus. Viden-
tur igitur Druidæ dicti à fide, ꝙ eis tanquam sa
cerdotibus & sapientibus fides à uulgo habe-
retur Hi sunt, ut coniicio, qui postea à Germa-
nis studiosi peregrinantes dicti sunt, die faren-
den schůler, qui Salamanticæ in Hispania pa-
trum nostrorum memoria in subterraneo gym
nasio magiam edocebantur. Bardi etiam sapien
tes, & Musici apud Germanos à peregrinando
dicti uideri possunt, die farenden. A fide etiā
Galli hodie inducias uidentur troues nomina-
re, ꝙ hostes de iis inter se fidem dent. ¶Celtæ

Herculem ſuum Ogmium ſua lingua appel
Lucianus. ¶Antonio primo Toloſæ nato,
gnomen in pueritia Beco fuerat: id ualet ga
nacei roſtrum, Suetonius. Galli quidem ho
omne roſtrum cuiuſuis auis bec appellant.
Gybertus Longolius bec roſtri nomen Ger
nicum eſſe ſcribit, uſitatum fortè Germanis in
rioribus. ¶Columbinam (argillam uel ma
gam) Gallia ſuo nomine eglecopalam appe
lat, glebis excitatur lapidum modo: ſole
gelatione ita ſoluitur, ut tenuiſsimas bractea
faciat, Plinius.

Gallia eſt omnis diuiſa in parteis treis, qua
rum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani: te
tiam qui ipſorum lingua Celtæ, noſtra Galli a
pellantur. Hi omnes lingua, inſtitutis, legibu
inter ſe differunt, C. Iulius Cæſar. ¶Celtas non
ſolum Gallos, ſed etiã Germanos, à ueteribus
præſertim Græcis, communi nomine appella-
tos, multis teſtimonijs approbare poſſem. He-
rodotus Danubiũ in Celtis oriri ſcribit. ¶Cel-
tę nominati ſunt ab authoritate, διὰ τὴν ἐπιφάνειαν,
inquit Strabo libro 4. Ipſorum lingua Gelter,
quòd multum ualebant, Gelten enim eſt uale-
re: unde & Gelt apud eos pecunia dicitur. Grę
ci rectiùs per γ. Galatas ſcripſerunt, quàm Ro-
mani per κ. Κέλτας. *(atqui Celtas etiam Græci ſcri-
bunt, & niſi fallor antiquius apud eos Celtarum quã
Galatarum nomẽ eſt. ut* Κέλται *ſint Celtæ,* Γαλάται *ue
ro Galli.)* Porrò Galli nomina populorum fre-
quenter

enter in er terminant, ut etiamnum Heluetij
usu habent, Gelter, Belger, Treuer, &c. Pa-
at autem tam latè Celtarum nomen, ut non
odo Galliam omnẽ, sed uniuersum occiden-
n occupasse affirmet Strabo: à quibus Celti-
ri Hispani, & Galatæ populi ad Pontum Eu-
ium, ad quos diuus Paulus scripsit, originem
erant: & hodie Portugalli, Henricus Glarea-
s in suis in C. Iulij Cæsaris Commentarios
notationibus, ex quibus sequentia etiam de
ere lingua Gallica adscribere libuit.

De uetere lingua Gallica Hen. Glareani iudicium.

Lingua Gallorum multis de causis creditur
esse, qua hodie Rhenus utitur, maximeq; Hel
tij & Sequani Rhenani. Primùm enim con- *Erasmi ratio.*
t C. Cæsarem bello Gallico per interpretem
cutum cum Gallis. Deinde eam quidem lin-
am, qua hodie Francia utitur, Romanam es-
, quanquam corruptam, nemini est dubium,
ippe adhuc de prisca lingua Gallica innume
s retinentem dictiones. Non igitur Francica
gua olim Galli locuti sunt, sed alia. Verisimil- *Budæi ratio.*
ium autem est ea locutos lingua, qua adhuc
Galli utuntur qui Francicè non loquuntur,
omnes populi circa Rhenum, proximi tamẽ
heno, Heluetij, Rauraci, Sequani, Elsatici, Tri
occhi, Vangiones, & ferè tota Belgica. Nec mi
m hoc uideri potest ei, qui considerat populũ

Rom. suos exercitus frequēter in Gallia hab se, atq; adeò in Galliæ fœcundiore parte: di tiusq; pressam, quam nunc Franci inhabitat Galliç partem, seruitute Romanorum. Rhen quippe & Germania citius à Romanis q̃ Ga lia alia defecerunt. ideoq; factum est ut Rom ni non potuerint suam in Germania ac regi nibus Rheni ita celebrem facere ac uelut prop gare linguam, ut in reliqua Gallia, Hispania Italia fecerunt. Neq; nihil ad rem facit quod P tores Romani ius non dabant nisi sua lingu & miles Romanus ægrè cum plebe, alia quàm sua lingua loquebatur. Itaq; coacta est miser plebs Romanam discere linguam, sed male, se mutilate, sed ita ut in ea ubiq; priscæ linguæ ue stigia inuenias: Latinæ uerò sonum in themati audias, imò priscæ accentus aliquot, uoculatio nem, pronunciationem, prçteritorum perfecto rum per habui periphraseis: articulos itē quo Latina lingua non habet. Deniq; plurima nom num themata, qualia sunt ignis, puluinar, arma ciuis, lorica, galea, gladius, sæpes, tunica, accipi ter, peluis, pastillus, scamnū, cancer, caper, cam pana, mamilla, uexillum, calcar, diues, thorax manipulus. Et uerborum, ut sunt dimitto frico, occido, careo, lacero. Sed planè ineptus u dear, si ea omnia persequi uelim quæ iustum re quirerent uolumen. Hinc satis liquet Heluetio rum linguā ac Rheni uerè Gallicam, nisi quan tum Germani quædā miscuerunt, maximè in

fr

a Argentinã. Spiræ enim, Vormatiæ, Mogun-
e, ac in circuniacentibus ea Rheni parte popu
; mixtus eſt ſermo ex Germanica ac Celtica
nguis. neq; enim purè Germanicè, neq; purè
eltice loquũtur. Heluetij autem, Rauraci, Se-
uani Rheno proximi, Briſgoenſes ac Elſatici,
agna ex parte merè Celticè loquuntur. Non
irum igitur q́ ſcriptum reliquerit diuus Hie-
onymus, Galatas, ad quos ſcripſit diuus Pau- Galatæ in Aſia.
us, quiq; à Celtis deſcenderunt, ut author eſt Li
ius lib. viij. quartæ Decados, eadem locutos
uo tempore lingua, qua Treuiri utebantur. Treuiri.
Quis autem neſcit Treuirorum linguam anti-
quam eſſe, nec multò à Germanorum lingua di
uerſam? Et ſi concedi oportet quod Strabo ait
libro vij. Germaniæ uocabulum Romanorũ
eſſe, quam aliam cauſam fuiſſe credimus Roma
nis, quòd eos Germanos appellarint, quàm q́
uel lingua & moribus magnam cum Gallis ha
berent communionem? Vel, quod quidam nõ
abſurdè argumentantur, ab ipſa inter ipſos ap-
pellatione? Fratres enim ſeſe etiamnũ hac tem-
peſtate in rebus ſerijs ac bellis uocant. Id Ro-
mani ſiue per ſe de Germanis reſciuerint: ſiue à
Gallis didicerint, parum conſtat, neq; huius eſt
negotij. Nos enim hîc de Gallorum linguis tra
ctamus, inter quas (ut Cæſar ait) differentia ali
qua fuit, ut etiamnũ hodie eſt. Celtæ enim per- Celtarũ & Belgarũ lingua
petuò habent s, ubi Belgæ t. ut Waſſer/watter:
Groß/grott: Das/dat. De Aquitanorum lin-

gua, ut Celticæ & Belgicæ uel conueniat uel screpet, nihil nobis cõstat. Existimamus aute eam totam sublatam, cum multæ nationes ad huc Celticam habeant, multæ Belgicam. Celticam, ut diximus, Heluetij, & proximi sub eis a Rhenũ populi: Belgicam ipsi Belgæ, qua Rhenum contingunt & Oceanum Germanicum. Quicquid sub Agrippina Colonia, Cliuenses, Geldrenses, Brabanti, Flandri, Iuliacenses, Hollandi, Selandi: & in Germania Vuestphali & Saxones aliqua parte. Nihil tamẽ impedit quin communi appellatione eadem ac una nominetur, quanquam non usquequaq; eadẽ, sed paululum uariata: id quod in Græca lingua quoq; accidit. Porrò id non est paruum argumentum, Heluetiorum linguam uerè esse Gallicam, ꝗ Latini authores multa Gallicæ linguæ uocabula recensent, quæ etiamnum in Heluetiorum sunt lingua, quanquã à Romanis scriptoribus partim malè scripta, partim malè percepta, utpote quæ, quòd barbara non magnopere curarẽt, obiter duntaxat in operibus recenserent. Quæ tamen ipsa nobis argumento sunt, Gallicam linguam in aliqua apud eos fuisse existimatione. Itaq; Cęsar Gallorum propria, & maximè Heluetiorum nomina mirè torsit, omissis sæpe ac mutatis literis aliquot, ut Latinæ declinationi apta fierẽt, de quibus paulò post dicturi sumus. Idem Plinius fecit, qui Gallus fuit, ex ipsa adeò Gallia Cisalpina, ut Romani loquuntur, natus:

[Margin: Heluetiorũ lingua uerè Gallica.]

[Margin: ...nius.]

quem

m nostram scisse linguam non est dubium, am magni fecisse, quippe qui in tam nobile natura opus toties inserere uoluerit. Ea ta- n uerba temporum iniuria adhuc magis de- uata apud eum leguntur, nemine de ea lin- ab mille annis curante. Ita lib.18.cap.18.ara otulis instructa Gallicum inuētum pflûg- rectè nominauit: ubi tamen codices Plum- rat, alij Planarat habent. quidam in plane- ut se prorsus ineptos ostenderēt, mutarunt. d eundē libro 3.cap.16.Bodincum Padum lica lingua à Liguribus dictum ait, quod si- ficet fundo carentem: & Bodincomagum pidum eodem tractu esse. Heluetiorum lin- uocat Bodenmangel. Padum item à picea ore, quam Galli ita uocent, nominatum, od *& M.Porcius Cato testatur.*) pāch uult di- , quod adhuc manet in nostra lingua. Ita d Suetonium in Galba, præpinguis Gallicè b intelligitur, sed uitulus potius. Nam ita pinguem ac obesum hominem per iocum lum uocamus. Et Beco rostrum apud eun- in Vitellio adhuc habent Belgæ nostra ætate sua lingua: Heluetij uerbum inde Becken, t rostro ferire. Multa his similia enumerat Aegidius Tschudus V.C. apud Heluetios, in o de Rhætiæ antiquitate & tractu Alpina- gentium. Porrò Francorum hodierna lin- ex duabus linguis est, ex prisca Celtica & nana. in qua Romana tamē, quod ad the-

mata attinet, dominatur.

Non est dubium (inquit idem Glarean omnia nomina Gallica quæ Cæsar in x. term nat, apud Heluetios in ξ. literam Græcam sc pta fuisse. Vtebātur enim literis Græcis, quib linguam suam Gallicam, non autem Græca scribebant. Itaq; cum lingua Latina nullum n men in ch. habeat, & omnino Cæsari ea nom na in formam Latinā reducenda erant, aliqua do deflixit ad x. literam proximam figura ad ut tertiæ declinationi apta fierent: aliquand ad c, uel g, ut in secundam declinationem uen rent. Itaq; ex Ἥρωτριξ fecit Orgentorix: ex C strich, Castigus. Rursus ex Fεργόβρετς fecit Cæs Vergobretum: ex Ἄμριξ, Ambiorix: ex Καλλῖμα τελ, Catamanteles: ex Θόμριξ, Dumnorix: Λιύτειξ, Litauicum. deniq; ex Germanico Ernst Ernestum: quod nomen postea corruptum e in Arionistum, ac rursus dein in Ariouistum (Auentinus interpretatur Ariouistum, Eerer uest: Arionistū uerò Ernst: Arionardum, Er hard: Arionoldum, Arnold uel Erenhold. &c

Et rursus alibi, Plinius ingens antiquitat amator, mirè Gallicam linguam suspexisse u detur: nempe qua olim maior Occidentis pa locuta est: preterea tota Gallia Cisalpina, in qu ipse natus erat. Sed dij boni quàm corrup apud eum leguntur nomina, ut aut Delio nata tore, aut Oedipo aliquo coniectore sæpe opu fuerit, qui ea expiscari uolet.

Galli Cisalpini.

Illu

Illud paucissimis eruditis notum (inquit Io. Auentinus) quod referunt ipsi Galli apud Iu- ium Cæsarem, Belgas esse ortos à Germanis, Belgæ. & Rhenum antiquitus traductos propter loci ertilitatem ibi consedisse, Gallosq; qui ea loca ncolerent expulisse. Scribit Cor. Tacitus Tre- uiros circa adfectionem (*affectationem*) Germa Treuiri. icæ originis, ultro ambitiosos esse, tanquã per anc gloriam sanguinis à similitudine & iner- ia Gallorum separentur. Fama quoq; constan- issima & uulgatissima est, Treuiros primos es- e Germanos, nimirum in Gallia Belgica, con- itos paulò post diluuium, quo totum genus nortalium perijt. Nostro æuo Belgæ ferè om- es, non solum Treuiri, bona pars Celtarum, istitutis, lingua, moribus Germani sunt, Ger- ianis parent, Germani uocantur. Quatuor po ntissimi Electores Germani principes in Bel ica & Celtica habitant. Imperator Germaniæ ungitur & coronatur apud Belgas. Si Galli nt, nesciunt. Si Gallos dixeris, indignantur. laxima pars imperij Germanici intra Gallias t. Franci, Burgundiones, Nordmanni, qui cæ ras Galliæ partes obtinent, oriundi ex Germa s sunt. Ex Germania profecti, expulerũt Gal- s Romanos.

urſus, Celtas & Gallos ueteribus eosdem esse ermanis, & ueterem Gallicam linguam Ger- manicã, ex Io. Auentini Annalib. Boiorũ.

Prisci Annalium scriptores (sicut Ephorus & Strabo, graues in primis authores tradunt) omneis populos subiectos Aquiloni Scythas: occiduo uerò Soli, tum Gallos Galatasue, tum Celtas aut Celtoscythas in communi cognominauerunt. Quamobrem in Annalibus ferè, apud eos præcipuè scriptores, qui ante Romanos imperatores uixerunt, Germani haud aliter quàm Celtæ & Galli Galatęúe appellantur. Aristoteles libro 2. Meteorologicôn, Celtis Istrum, qui Germanorum est, attribuit. Diodorus Siculus in libro 6. regionē inter Rhenum, Danubium, Scythiæ conterminam, ubi & Hercynium iugum est, Galatiam magnam, uti Ptolemęus magnam Germaniam nuncupat. Teutonas, Cimbros, Boios, haud dubiè Germaniæ gētes, Salustius, T. Liuius, Cor. Tacitus, Festus, Gallos: Appianus Alexandrinus Celtas nominat. Sextus quoq; Ruffus, uir cōsularis, qui ad Valentinianum imperatorem scripsit, non aliter quàm Gallos, Germanos uocare solet. Gallos quoq;, qui Romam incenderunt, Delphicū templum spoliarunt, in Asiam profecti sunt, Teutonas Germanosq; fuisse, authores habeo Diodorum Siculum, Appianum Alexandrinū, diuum Hieronymum, Gotofridum Viterbiensem: quemadmodum & uernaculis apud nos Annalibus proditur, & carminibus antiquis celebramus. Compertum ego habeo Gallicam linguā eam uocari, quæ modo est Teutonum.

Scythæ. *Gallica lingua.*

Cato,

Cato, Plinius, Sextus Ruffus, Festus Pom-
eius, Diodorus Siculus Padum, Podincum,
ulgam, Bergomum, Cimbrum, Emporedū,
hedam, Pyrenen, Ceruisiam, docent Gallica
ſſe uocabula: & ualere, piceam, fundum, ſaccū
orteum, montanam urbem, latronem (*uel pu-
nacem*) equorum domitorem, currum ſtiue ro-
m, combuſtum, potum ex hordeo. His omni-
us uocabulis Teutones adhuc utuntur, ipſisq;
alent quemadmodum ab illis refertur ſcripto-
bus. Adde ꝙ omnia nomina propria populo
um, regum, ducum (quos authores rerū Gal-
s uocant) Germanica Teutonicaq; ſunt, &
lhuc uſurpantur. Sicuti Sigoueſus, Belloue-
s, Lutharius, Viridomarus, Britomarus,
rennus, Theſſalonus, Tectoſaces, Trocini, de
ibus abunde ſuprà in initio explanauimus.
bet docere quod perquàm paucis eſſe cogni-
m animaduerto. Ioannem Stabium, Conra-
m Celtem, uates undecunq; doctiſsimos,
os ob eruditionē imperator Maximilianus
ſar Auguſtus in aulam ultrò acciuit, in ea eſ-
pinione audiui, quam referam. Quemad-
odum Belgæ pars Celtarum adhuc Germa-
è loquuntur, ita cæteros Gallos non alia lin-
a quàm Teutonum & Alemanorum (uti uo
nt) eſſe uſos. Huius rei hæc maxima habent
cumenta, ꝙ Strabo Germanos, quaſi legiti-
os fratres, cognatosq; Gallorum legibus, mo
us, lingua interpretetur. Quòd etiam Iulius

Cæsar narret se per interpretem colloqui Gallis solitum: Ariouistum uerò regem Germaniæ usum absq; interprete esse Gallica lingua. Nostrates insuper historici in treis diuidunt partes Galliam, Romanam, Teutonum, & Gallogræcam. Narbonensis ueriùs Italia est, ait Plinius: incolæ se Italos etiam nunc esse contendunt. Celtæ Aquitani ob longinquam seruitutem, qua à Romanis oppressi fuerunt, in Romanos ritus transformati, amplius propriæ linguæ memoriam non seruant. Romanè, corruptissime tamen sono loquuntur. Teutones, Belgæ & Germani sunt Cisrhenani. Gallogræcia Illyricum, Pannonas, Noricum complectitur, q proxima fuerit Græciæ. Nec me fugit quosdam aliter sentire de Gallogræcis, sed ego domestica sequor testimonia. Deniq; philosophi Gallorum Bardi Druidesq; pulsi à Tiberio & Claudio imperatoribus Romanis, ex Gallijs in Germaniam magnam trans Rhenũ, tanquam cognatam & eiusdem sermonis gentem transmigrarunt. Cæterum Gallos atq; Galatas à candore corporis (*qui in Germanis candididor etiam q̃ in Gallis spectatur*) dictos esse, quidam literis mandarunt. inter quos est et d. Hieronymus in commentarijs in Epistolam d. Pauli ad Galatas. suæ sententiæ authores citat Lactantium, Sibyllam, M. Varronem. Idem patrium Galatarum sermonem eum esse affirmat, qui sit Treuirum, quos esse Germanos palàm et manifestum est. Appianus

Galliæ tres partes.
Narbonen.
Aquitani.
Gallogræci.
Galatarũ in Asia sermo.

us uerò Alexandrinus narrat Germaniæ & fi-
itimis regionibus imperitasse quondam tres
atres, Celtem, Gallum siue Galatam, Illyrium:
ui Celtas, Gallos, Illyrios condiderunt, &c. Il-
ıd prǽterire non debeo, Gallos plerosq; ortos
se à Germanis, ita ipsi Galli apud Cæsarem re
runt: & Marcellinus ait, Gallos ex tractibus
ansrhenanis oriundos esse, indigenas quidē
artem inhabitasse. Hoc satis quoq; constat,
uemadmodum post natum Christum longo
mpore Germaniæ coniuncta Gallia fuit, ex
ermaniaq; ortis regibus paruit: ita ante Chri
um natum Germanis obedisse principibus:
num'q; regnum, unū imperium cum Germa-
a fuisse, authores sunt. Nam & Romani (uti
ribit Tacitus & Cæsar) Galliam intrarunt uo
ti à Gallis contra Germanos. Pars Celtarum,
elgæ uerò omnes, Burgundiones, Nordo-
anni, Franci ex Germania migrarunt, in Gal-
ı sedes collocarunt, quas adhuc tenent, Ger-
anicis'q; cognominantur uocabulis.
Beatus Rhenanus uir historiarum & totius B. Rhenanus.
ıtiquitatis cognitione excellens, in Annota-
onibus, quibus Taciti libellum de Germania
stigat, cum Gallis & Germanis communia
uædam (quod ad corporis animi'q; naturam)
tulisset: Mox, Ergo quis (inquit) negabit,
eltas illos uetustissimos Germanis simileis, &
rè Germanos fuisse? ut planè dubium sit, nā
ut Belgicas regiones, id quod Cæsar tradit,

ita etiam Celtarũ terras olim ſuis Germani ſiu
Teutones colonijs repleuerint. nam propria r
gulorum nomina, apud Liuium Lutarius, Do-
rolacus, Combolomarus: apud Cæſarem Li-
tauicus, & Ambactorum uox pro clientibus
Germanicam etymologiam habent. De Belga-
rum nominibus minus mirandum.

DE GALLICA LINgua recentiore.

LATINAE linguę propagines, ſed tē-
pore et uulgi imperitia ualde corruptę, ſunt tre
hodie uulgares linguę, Italica, Hiſpanica & Ga
lica: prima minus, ſecunda magis, tertia maxi
mè corrupta, hoc eſt terminationibus & literi
ſyllabisq; mutata & diſtorta: & inſuper uocab
lis mixta alienis, ab eo nimirũ tēpore, quo Go
thi nō modo regna & regiones uaſtare, ſed eti
linguas imperio ſuo peruertere cœperunt. Gal
lica igitur plurima habet Latina, quædam Go
thica ſiue Germanica, (nam et Franci qui cęteri
imperant, à Francis Germanis deſcenderunt
quædam de ſua & uetere Gallica lingua, ut mi
hi quidem uidetur. Dialectis uariat non pa
rum. Eſt enim alia terſior, in parte quæ priua
tim Francia dicitur: aliæ craſsiores, ut prouin
cialis, Lotharingica, Burgundica, &c. craſsiſsi
ma Sabaudica & circa Alpes Italiæ confines.

Oratio Dominica in Gallica lingua communi & terſiore.

Noſt

NOSTRE pere qui es és cieulx, ton nom oit sanctifié. ton royaume aduiene. ta uolunté oit faicte ainsi en la terre comme au cieul. notre pain quotidiain donne nous auiourdhuy. X perdonne nous nos offenses, ainsi que nous erdonnons à ceulx qui nous offensent. & ne ous enduy point en tentation: mais deliure ous du mauuais. Amen.

Hactenus in Gallica lingua, ut & cæteris plęisq; omnibus barbaris, metra tantum homœoteleuta (rydhmos uulgò uocant) nulla pro odiæ habita ratione condebantur, nunc uerò uius etiam ratio à quibusdam habetur. uidinus enim nuper Nicolai de Nisot Cenomani haleucium carmen Gallicum, quo Petri Belonij Auium historiam Gallicè æditam cõmenat, huiusmodi:

u iourdhui ie me uanteray de chanter
n uers digne de toy, de chanter un uers
on encore receu. Ie ueux raconter
e toy, Pierre Belon, cet heur, ce grand heur,
u' en ton docte labeur le docte Francois,
u' en ton docte labeur le simple Francois
ecoit continuellement relisant
a seconde lecon, &c.

Galli mitescere cœperunt posteaquam prouinciales facti sunt. quia Romani præsidijs exernorum militum Gallias ex maiori parte tuabantur, operam dantes ut ipsi prouinciales uieti & ocio per uoluptates assuescerent. quod

tam sedulò factum est in Gallijs, ut non modo Romanorum mores induerint, sed etiam linguam acceperint sua fastidita, ac nomen. unde Lotharingi (*& Sabaudi quoq;*) omnes hodieq; se Romanos, suamq; linguam Romanam uelut à Romanis acceptã appellant, Beatus Rhenanus.

Cor. Tacitus in libro de moribus Germanorum Gallicam linguam à Germanica separat, cum scribit Gothinos Gallicam linguam coarguere non esse Germanos. nisi Gallicã linguã cum Glareano pro Heluetica accipias. Berosus quoq; Thuyscones & Celtas (id est Germanos & Gallos) distinguit.

GAZARORVM gentes, quæ hodie Abgazari & Abgazelli à Græcis uocantur: nec non MENGRELLI, & Circasi habitant uersus mare Hyrcanum. Apud has gentes Tartari Sauolenses tela & alia comparant necessaria. Et hi omnes ex Sclauorum gente originem sumpsere: linguaq; utuntur Sclauonica, ac Christi fidem secundũ ritum Græcum sequuntur, Bilibaldus Pirckeymerus.

GEORGIANI, uel ut à Turchis uocantur, Iuriani, non longè ab eo loco habitant ubi Georgos collocant Geographi, iuxta Albanos, lingua Græca utuntur in sacris: uulgaris corũ lingua Tartaricæ & Armenicæ media est.

GEPIDIS in usu est sermo Illyricus. Vide infra in Hungaris.

DE LINGVA GERmanica.

DE GERMANICA lingua, quã
liqui eandem esse ueteri Gallicæ suspicantur,
m supra scripsi, præsertim quod ad uetera no-
nina propria; item in Anglica nonnihil. Ger
nanorum quidem nomẽ antiquius esse quàm
lemanorum cum aliâs constat, tum ex Fl. Vo-
isci Proculo.

De Germanica & Heluetica lingua, cui ua-
at, libri de alpinis regionibus Aegidij Scudi
deat capita 36.37.38. Ioachimus Vadianus
e linguæ Germanicæ uetustate in hæc uerba
ribit: Eos Germaniæ populos, qui ad Ocea-
um proximè, seu in ipsis insulis maris coluêre,
uigeuuones dictos: qui in Rhenum & Da-
ubium ab Oceano remoti, Isteuuones: rursus
mediterranei essent Hermiones, quasi Hern-
ones, appellatos esse author est Plinius. apud
uem corruptam lectionem summa diligentia
henanus restituit. Enimuero Plinio tot annis
Germania militanti, nota fuisse id genus Ger
anica nomina, uel hoc unũ magno argumen
est, ꝙ libro 10. de anseribus quos Germania
gnit locutus: Candidi (inquit) ibi, sed mino
s, ganzæ uocantur. quæ uox adhuc durat, &
nseres nostri uulgò ganzas dicunt. Sed procli
e nimirum est tot sæculorum interuallo nota-
s uoces à scribis indoctis & linguarum igna-
s corrũpi & deprauari. Quos igitur Germa-

Ioach. Vadianus.

na lingua Wigewoner/Witstewoner/Herd-woner, illa ætate uocauit: Plinius haud dubiè mollius, & ad Romanæ linguæ figuram deflexis uocabulis Vuigeuones, Vuitsteuones, seu Isteuones, & Herdeuones dixerit. Neq; caret etymo Herduundurorum (Hermundurorum) uocabulum, ut alia multa uetera quorũ adhuc frequens est usus, Hæc ille. Fuerunt Gothi, qui Germani sunt, quod d. Hieronymus ad Suniam & Fretelam testatur. Quis hoc crederet (inquit) ut barbara Getarum lingua Hebraicam quæreret ueritatem, & dormitantibus imò contendentibus Græcis, Germania Spiritus sancti eloquia scrutaretur? Ducũ quoq; qui in Gothica historia apud scriptores memorantur, nomina, lingua Germana agnoscit. Et hodie in Taurica Chersonnseo multa millia hominum foris Græca aut Tartarica lingua, domi Germana utuntur. Gothi aliquot seculis ante inductã Romæ monarchiam, Mæotidis et Euxini maris litora circunfuderunt longe in continentem Europæ & Asiæ progressi armis omnia possederunt, &c. Iacobus Zieglerus.

Gothi. Getæ. Taurica Chersonnesus.

Ister fl. cum Matóas olim diceretur, quod Græcis est ἄσιος, (fortè ἀίσιος,) cum Scythæ aliquãdo traijcientes damnum accepissent, Danubium appellarunt, tanquam mali authorem, Eustathius in Dionysium Afrum. Dũn quidẽ uel Thũn Germanis est facere, vbel uerò malũ. Scio recentiores quosdam Danubium quasi

Abno-

Abnobium ab originis suæ loco dictum conij-
ere. ¶Saxones columnam ligneam sub dio
ollocatam colebant, quam Irminsul, uel Ir-
nenseul dicebant. fuit enim uel (hermæ, id est)
Mercurij statua: uel commune profugium &
omnium asylum, Gyraldus. Herculis quidem
olumnas etiam in Germania celebratas Taci-
us refert. Audio ueteres Germanos Lunum
quoq; deũ coluisse, & appellasse Her mon, id
est dominũ Lunum. quod fortè parũ animad-
uertentes aliqui ad Hermam, id est Mercurium,
ranstulerunt. Lunæ quidem nomen Germanis
masculino tantum genere profertur, der mon.
Lunum autem tanquam marem & appellarũt
& religiosè coluerunt. (De Luno deo mare plu
ra cognosces apud Gyraldum Syntagmate 12.
de dijs.) Hinc & Hermunduris fortè popu-
is Germaniæ nomen. Deorum (inquit Ta-
citus) maximè Mercuriũ colunt, cui certis die-
bus humanis quoq; hostijs litare fas habent.
Herculem ac Martem concessis animalibus pla
cant. Pars Sueuorum & Isidi sacrificat. Vnde
causa et origo peregrino sacro parum comperi:
nisi quod signum ipsum in modum Liburnæ figu-
ratum, docet aduectam religionem, &c. Quæ-
rendum an Isis etiam Luna sit, & illa species li-
burnæ, non tam nauis, quàm aliqua Lunæ cre-
scentis figura. Erat & Hertus Germanorum
deus, apud Tacitum, (non Nertus ut codices
uulgati habent,) id est Terra uel Tellus, gene-

re masc. der herd: & si Tacitus deam fœminino genere facit. Auentinus terrã à nutriẽdo Nerth dictam putat. Legimus Langobardos proprio & peculiari cognomine Mercurium uocasse Vuoda, ut est apud P. Diaconum, Gyraldus. uidetur autem Vuoda scriptum pro goda, id est deo. sæpe enim reperio Vu pro g. poni, et cõtra: ut cum Vidus uel Guidus Guidóue scribitur: Guarinus aut Varinus: Vuarda uel guarda: Guelphus uel Vuelphus: Gallus uel Vuallus, uulgò Vualch. Tanfana Germanorum dea fuit, ut scribit Gyraldus, nescio unde dicta. Ab ijsdem Velleda & Aurinia colebantur. Velleda sub Vitellio fuit uirgo fatidica. nescio unde facto nomine, nisi ita deriuare mihi liceat, sicut Auentino: ut sit Velleda, quasi Vilheida, uel Vuildheida, Veldheida, uel Vualdheida. Heid enim uel haid Germanicis est (ut Auentinus interpretatur) quæ fouet, nutrit, colit, alit. multa inde deriuata, ut Adaleda, Adelheid: Hedouuica, Heiduuic. Heid quidem nobis etiam rus & agrũ significat, unde alimur: ut inde Heiden dicãtur gẽtiles, quasi rurales et agrestes, id est externi & alieni à republica nostræ religionis: qua ratione & pagani dicũtur. Sit igitur Velleda, uel q̃ multum agri & ditionis posſidet: uel quæ rure & agris gaudet, &c. Vel in fouendi nutriendiúe officio asſidua & diligens. Formantur & substãtiua nomina multa in eit uel heit, ut Oberkeit/ gůtigkeit / wyßheit. & sic fortè Adelheit dicta fuerit

uerit quasi ipsa nobilitas: weißheit, ipsa sapien
ia: et inde deflexum ad formã Latinam nomen,
Vesseda. facile autem fuit ss. in ll. mutare. Sed hæ
meræ sunt coniecturæ, non tamen ad inuenien
das plerorunq; propriorum nominum ueras
significationes prorsus inutiles. Meminit Velle-
dæ libro 20. Annalium Tacitus his uerbis: Vel-
eda uirgo nationis Bructeræ latè imperitabat,
uetere apud Germanos more, quo plerasq; fœ-
minarum fatidicas, & augescente superstitione
arbitrantur deas. Ad hanc non facile quisquam
admittebatur. habitabat enim in ædita turre. &
delectus è propinquis consulta responsaq; ut in
ternuncius numinis portabat. ¶Porrò Aurinia
mulier, quæ qualisúe fuerit nemo dum prodi-
dit. Ego alrunam, id est magam uel sagam quan
dam fuisse coniicio. nam & nomen conuenit, et
certum est alrunis mulieribus magnam olim
authoritatem fuisse: de quarum magia & diui-
nationibus ex sanguine humano, uel extis in-
spectis captiuorum, quos ipsæ gladiis occidis-
sent, horrenda quædam scribit libro 1. Annaliũ
Boiorum Io. Auentinus, alirunas nominans.
Etymologiam nescio, nisi hellerunas, id est se-
cretò cum inferis & dæmonibus colloquentes
interpretari liceat. runen enim insusurrare, uel
secretò & in aurem colloqui Germanis sonat.
Vel orunas aurunásue, id est aurisusurras: q;
fortè murmurantes et susurrantes nec altiori uo
ce quàm susurri in aures fiunt, & cæteris obscu-

ra omnibus præterquam illi cui insusurratur, sacra & magica uerba sua proferrēt, & quasi cū dæmonibus susurrarent, eorumq; uicissim colloquia ipsæ solæ acciperent intelligerentq;. Vel aldrunas, id est uetulas murmurantes. nam canis capillis eas fuisse Auentinus refert. Quid si druidæ etiā quasi drunenden, id est die runenden dicti fuissent? similiter enim illi magi, et dæmonibus familiares erant. Alrunæ cuiusdam magæ, quæ Clodomiro primo Francorum in Germania regi uel primi eorum regis Antenoris patri ante Christi natiuitatē annis 433. uatici nata sit, meminit Sebastianus Munsterus libro 2. Cosmographiæ suæ. Hinc & mandragoram hodie alrunam uocāt, nimirum q; à magis illis ad suam magiam adhiberetur. nam quòd ritibus magicis cani alligata erui debeat, adhuc hodie quædam fabulantur, qualia de radice baaras Iosephus. ¶Coluerunt & Teutanem Germani, cui humano sanguine sacrificabāt. Quanquam Iulius Cæsar aliter, libro 6. Belli Gallici, Neq; Druides (inquit) habent Germani, qui reb. diuinis præsint: neq; sacrificijs studēt. Deorum numero eos solum ducunt quos cernūt, & quorum apertè opibus iuuantur, Solem, Vulcanum, & Lunam: reliquos ne fama quidem acceperunt.

Sueuiam continuum montium (Hercynij nemoris) iugum dirimit: ultra quòd plurimæ gentes agunt: ex quibus latissimè patet Lygio-

rum

um nomē. Ex ijs etiam Naharuoli sunt. (*Lygij uevorum populi, inquit Althamerus, iuxta Marcoiannos, & Pannones consederunt. hodie Hungaris dnumerantur. Et mox, Naharuolorum & finitimoum sedes Pomerani aut Hungarorum quidam tene e uidentur.*) Apud Naharualos antiquæ relionis lucus ostenditur. præsidet sacerdos muebri ornatu, sed deos interpretatione Romani Castorem Pollucemq; memorant. Eius numiis nomen Alcis. nulla simulacra, nullū peregri æ superstitionis uestigiū: ut fratres tñ, ut iunees uenerātur, Cor. Tacitus. Althamerus Alcin eam suspicatur etymo Græco dictam ab alce, uod Græcis uim & auxilium significat: cum iermanos multis etiam alijs Græcanicis uoca ulis uti constet, ex quibus multa adnumerat. go uerò nunquam ab externa lingua originē petiuerim uerborum, ubi in uernacula reperi potest. Itaq; Alcin non deam, sed deos (ut acitus scribit) ab illis uocatos coniecerim, sua ngua, id est Sueuica Halgen, id est sanctos. im & aspiratio sæpe à Latinis negligitur: & & g consonantes affinitatem habent. ¶Plura dijs Germanorū in Scholijs Andreę Althaeri in Tacitum leges: & supra in Anglicę linæ mentione uerba Bedæ de dea Eostre. Alcis, Castor, & Pollux.

Germanorum (inquit Io. Auentinus libro 1. nnaliū Boiorum) genera sunt quatuor. Teunes, Venedi, Cimbri, Vgri. (*Nos eius uerba de enedis in Illyricæ, de Vgris in Hungaricæ linguæ*

mentione referemus, hic de Teutonibus & Cimbri
tantum.) Hij omnes lingua, inſtitutis, religione
moribus differunt. Pictos, Hannonios, Lutha-
reos, (*id eſt Lotharingos*) Burgundiones, Allo-
broges, Sabaudienſes inter Germanósne nume-
rauerim, ambigo. medij ſunt inter Celtarum
Germanorumq; imperia. Germanis parent im-
peratoribus, primi ſemper in diſcordia, cuius
Teutones. utrinq; cura. Teutones à Celtis Alemani: a
Venedis Nomades ac Nemetes à iaculando no-
minantur: ab Vgris Scythulæ ſiue Scythæ, hoc
eſt caſei ac lactis uoraces: quos Græci tyropha-
gos & galactophagos nuncupant. Alij in ſupe-
riores inferioresq; diuidunt. Cum reliquis om-
nibus mixtim habitant, ut ambiguum ſit, qui-
busnam adſcribas. maximam partem Germa-
niæ, Galliarum non paruam, Rhetias, Vindeli-
cum non ſolum tenent, ſed etiam implent. Eo-
rum partes ſunt Neruij, Flandri, Aduatici, Ho-
landi, Caninefates, Brabantini, Menapij, Geld-
renſes, Bathaui, Selandi, Friſij, Saxones, (à qui-
bus originem ducunt, Picti, Anglij qui Britan-
niam incolunt,) Pomerij, Mechaloburgij, Bran-
deburgenſes, Teutones olim propriè dicti. Bo-
ruſci, Gotones, & Gutones: Leuonij ſiue Hil-
leuiones ſacratis Teutonum parent Equitibus.
Ducatuū hæc nomina ſunt, Tungri, Agripp-
nēſes, Eburones, Ducatus Limburgenſis, Iulia-
cēſis, Cliuēſis, Sicambri, Beſtouali. Præfectu-
ra prætoriana Rheni in cōplures diſſecta prin-
cipes,

pes. Treuiri, Vestria, Mediomatrices, Mogon-
ni, Vangiones, Borsbetomagus: Nemetum
ugusta Spira: Augusta, Romandorum, Luci-
burgium, Basilea, Augusta Rauracum, Tri-
ochi, Elisatij, Argentoratum, Strassoburgium,
rgentuaria, Colmaria: Suitones, quos Oedo-
notes, id est confœderatos, uocamus: Siben-
urgenses, Gepidæ in ueteri Dacia: Silesij, Lu-
cij. hi tamen, ut pleriq; alij, Venedis adscribi
ossunt. bilingues enim sunt. Lusatiorum terrã
uondam Sueui Senones tenuerunt. Austriaci,
orici, Stirij, Chariones, Carni, utranq;, Vene-
um & Teutonum linguam norunt. Tyrollij,
indelici, Boij, Rheti, Sueui, Engadini, Curij,
ranci, Catti, Hessi, Bochi, Turogi, Moësi. ¶Ve
di nostro sermone, suo sunt Sclaui: bilingues
rè sunt, in multarum gentium capita diuisi.
Cimbrorum partes sunt Dani, Scandia, Selan Cimbri.
a, Scandiauia: ubi Nordouici & Nordman-
, Suiones qui & Suesij, & Suedi, Fenni, Goti,
his sinus Codanus nomen habet. Græci Ge-
s, Latini Dacos uocare solent. (*Getas à Gotis*
n distinguit. & Danos olim Dacos appellatos asse
paulo post in Sarmatiæ descriptione. Et alibi, Goti
i Dani, Daci et Getæ sunt, rege Berico egreßi ad
anubium migrarunt in eas regiones, quas nostro
o Vgri, Transdanubiani, Transsyluani, Septemca-
enses, Valachi tenent. Regnatum ibi à Getis &
acis usque ad Valentis Augusti annũ 14. Hunni ta-
en eos sedibus auitis eiecerunt. Getæ à Romanis in

Thracia collocati sunt, &c. Septemcastrenses audi[...] hodieq; Germanice loqui, cum uicinorum sermo cir[...] cũquaq; Hungaricus sit.) Laruarum ibi ergastul[...] exiliumq; : ipsi trollos uocant. Lingua eorum cum Saxonibus communitatem habet. Nam ego ante tres annos cũ hæc proderem, legi epistolam missam à Christierno rege Cimbrorũ ad Vuilhelmum principem nostrum, Saxoni[...] ferè sono perscriptam. Cimbros à tergo clau[...] dunt homines syluestres, quos Vuildenlappos hoc est ueros fatuos, adpellamus, nobilissima[...] rum pellium commercio notissimos. conspe[...] ctus aduenarum uitant. Fluminis ulteriore rip[...] merces positas, iuxta uenalia, tollunt, si placea[...] permutatio. Horum & Tacitus mentionẽ faci[...]

Quicquid intra Rhenum & Tanaim amn[...] continetur authores rerum Germaniam uocãt quæ terrarum Europæ maxima pluribus distin[...] guitur nominibus. Nam & Scythia Getarumq[...] regio, qua contingit Pontum, uocabatur : ultr[...] Vistulam, Orientem uersus, Sarmatia : citra ue[...] rò & Galatia, & Gallia, & Celtica. eadem etiam nunc Alemania, Francia, & Teutonia, Auenti[...] nus. Et rursus, A Scytha Tuisconis fratre Ger[...] mani Scythæ appellati sunt : quemadmodum Plinius quoq; in libro quarto Naturalis histo[...] riæ prodidit.

Scythæ.

Ex Beroso. Tuysconum regnum uocat Be[...] rosus, quod à Rheno fl. per Sarmatas in Pon[...] tũ finit. Anno sexto Semiramidis apud Rh[...]

n

ni Sarmatas regnauit filius Thuyſconis Mannus. Tempore quinti Babyloniorum regis Babel, regnauit apud Celtas Satron, & apud Thuyſcones Inghaeuon. Arij Babyloniorũ regis ſexti anno 29. apud Celtas regnauit Dryus peritiæ plenus. Aralij ſeptimi regis Babyloniorum apud Thuyſcones regnabat Herminon, uir ferox armis, & apud Celtas Bardus inuentione carminum & Muſicæ apud illos inclytus, Hæc Beroſus. Apparet autem omnia hæc nomina propria ad Germanicum ſermonem pertinere. in quo quoniã nihil ferè antiquum publicè extat, pulchrè faceret ſi quis cũ alia ex ueteribus antiqua uocabula, tum imprimis propria locorum hominumq́; ex antiquis pariter & recentioribus ſcriptoribus colligeret, ac inter ſe compararet, & explicaret etymologias: nempe ex Tacito, Cæſare, Marcellino, Caſſiodoro, Saxone Grammatico, Vuitichindo, Cranzio, Althamero, Rhenano, Auẽtino, Stumpfio noſtro & alijs. Multa iam annotauit Mart. Lutherus in libello de nominibus ꝓprijs Germanicè ædito, diſsimulato nomine ſuo. Oporteret autem nomina primùm ordine literarum digerere, interpretationibus adiectis, & locis a horum qui meminerunt ſignatis, ut ſimul etiã indicis utilitas ex hoc opere in uarios authores haberetur. Deinde alium ordinem ſimpliciter iuxta terminationes enumerãdis uocabulis inſtitui, ita ut ſimul legerentur quæ unius termi-

nationis ſunt, nempe in andus, in manus, in ri[...] uel ricus, in baldus uel boldus, in precht, mar[...] hart, &c. ut aliqua ex parte ſupra in Vetere lingua Gallica oſtendi: & hæc etiam in ſuo quęq[...] ordine alphabetica ſerie diſpoſita. ex his enim ordinibus & de orthographia melius iudicar[...] poſſet, & ſignificatio fortè quorundam faciliu[...] reperiri.

Framea. Frameæ tanquam Germanici uocabuli Tacitus in libello de moribus Germanorũ meminit. Rari (inquit) gladijs aut maioribus lanceis utuntur. haſtas, uel ipſorum uocabulo frameas gerunt anguſto & breui ferro, ſed ita acri & ad uſum habili, ut eodem telo, prout ratio poſcit, uel cominus uel eminus pugnẽt, & eques quidem ſcuto frameaq́ꝫ contentus eſt. pedites et miſſilia ſpargunt. Cæterum quænam huius teli forma fuerit, aut quomodo hodie nominetur, non ſatis conſtat. Conijciunt aliqui ſtilum ferreum, qui in eandem uaginam peculiari loculo cum cultellis inſeri ſolet, quem uulgò uocant *ein pfriem*, à framea, cuius formam referat (magnitudine tantum differat) ſic nominari. Solent autem inferiores Germani p. ante f. ab initijs dictionum omittere. nam pro pfaffo dicunt paffum. ſic pro pframea dictũ fuerit framea, telum fortè cum capulo & ferro oblongo (breui tamen ſi ad gladium conferas:) dolo nimirum (uel dolcho ut uulgò uocant,) oblongus, non lato, ſed anguſto ferro. ¶Sunt Germanis (inquit

uit ibidem Tacitus) hæc quoq; carmina, quo-
um relatu, quem Baritum uocant, accendunt Baritus.
nimos, futuræq; pugnæ fortunam ipso cantu
ugurantur. terrent enim trepidántue, prout so
uit, acies. Nec tam uocis ille, quã uirtutis con-
entus uidetur. affectatur præcipuè asperitas so-
i: & fractum murmur obiectis ad os scutis,
uo plenior & grauior uox repercussu intume-
at. Marcellinus in descriptione pugnæ quã
ulianus Cæsar habuit cũ Alemannis apud Ar-
entoratum libro 16. barritum r. duplici nomi-
auit: Cornuti (inquit) & Brachati usu præ-
orum diuturno firmati, eos iam gesta terren-
s (fortè, gesturientes) barritum ciêre uel ma-
imum. qui clamor ipso feruore certaminum
lentidem exoriens, paulatimq; adolescens, ritu
xtollitur fluctuum cantibus (*fortè cautibus*) il-
sorum. Rhenanus monet se in codice quo-
am legisse barditum: ueluti sit à uerbis, quæ
Germani wort appellant, tractum uocabulum.
isi (inquit) debet esse blarritũ. De cantu Ger-
ianorum prælium ineuntium Tacitus etiam
bro 20. Vt uirorum (inquit) cantu, fœmina-
um ululatu sonuit acies.
¶ Adiatonus rex Sotianorum, qui populus est Silodunî uel Solidorij.
Celticus (Cæsar Sontiates uocat, & in Aquita-
ia collocat) sexcentos circa se habuit electos,
t scribit Nicolaus Damascenus Peripareticus,
uos Galatæ sermone patrio Silodunos nomi
ant, Græcè εὐχωλιμαίους, hoc est deuotos dixeris.

Deuouent enim illi se regibus, & uicturos se & morituros cum illis: quam ob causam dignitates ab eis accipiunt, & ueste uictuq; utuntur iisdem: & ad quemuis casum commoriuntur, siue morbo rex, siue in bello, siue aliter intereat: nec quenquam ex illis mortem regi communẽ ob metũ subterfugisse aut detrectasse fama est, Athenæus libro 6. Hos quidẽ C. Cæsar lib. 3. de bello Gallico (unde Nicolaus sua fortè transtulit) non solidunos, sed solidurios uocat, quidam tribus syllabis soldurios legunt. Soldum autem Germani stipendium appellant, & hominem stipendium merentem Söldner. Potest et alia etymologia adferri. Soll uerbum debere significat, unde & stipendij nomen fortè deductum, tanquam merces militi debita: duren, idem quod Latinis durare: ut solidurij sint, qui debent durare, & casus omnes fortiter tolerare. Conueniret etiam Latina ratio, tanquam à solidè durando imposito nomine, nisi dictionem Gallicam seu Germanicam esse constaret. Adiatonius (aliâs Adcantuannus) qui summam imperij Sontuatum tenebat, cum sexcentis deuotis (eruptionem facere conatus est.) horum hæc est conditio, ut omnibus in uita commodis unà cum his fruantur, quorum se amicitiæ dediderint. si quid ijs per uim accidit, aut eundem casum unà ferant, aut sibi mortem consciscant. neq; adhuc hominũ memoria repertus est quisquam, qui eo interfecto, cuius se amicitiç deuo-

uisset,

iſſet, mori recuſaret, Cæſar. Eſt apud Heluc-
os longè antiquiſsimū oppidum quod Soli-
urum uel Solodorum appellant, cui fortaſſe
b huiuſmodi ſoliduriјs nomen olim inditum
ierit. neq; enim alia eius nominis ratio certa
ſt: & hodie Heluetiorum reſpublicæ inter ſe
mnes deuotæ & fœderibus ferè ſoliduriјs con
unctæ ſunt.

Druidarum etiam nomen Germanicum ui- Druidæ.
etur, potius quàm Græcum à quercu factum,
uam Græci dryn appellant. etiamſi Druidas
Græcarum literarum fuiſſe peritos legamus, &
Græcas literas in caſtris Heluetiorum olim in-
entas conſtet: & quercum, præcipuè ex ea ui-
cum, in maximo honore à Druidis habitum:
it hodie etiam tum inter amuleta geſtatur, tum
nter remedia habetur. Truw noſtri fidem ap-
ellant, & truut hominem ἀξιόπιστον, ideſt fide di
gnum: ut druida idem ſit quod πιστὸς uel ἀξιόπιστος.
Horum enim conſiliјs populus regebatur, his
idebat, & cum in ſacris tum in aliјs rebus agen
lis aut intelligendis ab eorum ore pendebat.

Proximis ſanè ſeculis (inquit Beatus Rhe-
nanus) Trutonis & Trutomanni nomē apud
maiores noſtros auditum eſt. teſtimonio ſunt
ueteres donationum & contractuum tabellæ.
hincq; heroinarum Germanicarum uocabula
Adeltrudis & Gertrudis. Galli uulgò truche-
man uocant interpretem, ſiue à druidis, quos
(ut ſacerdotes in pleriſq; regionib. plures una

lingua calluisse uerisimile est: siue quasi *tüütsch-man*/ id est Germanum uirum, Germanicæ nimirum & Gallicæ suæ linguæ peritum. Sed de Druidis plura etiam supra in Gallica lingua ueteri scripsimus: & in Germanica in mentione alrunarum. Berosus apud Celtas olim Dryium regnasse perhibet uirum peritiæ plenum, à quo si quis druidarum nomen deduxerit, esto.

Sermo Germanicus, præcipuè Saxonum, literarum natura & potestate, diphthongorum ui & numero, syllabarum pronunciatione, declamatu, articulis, accentu, ratione loquendi, cæterisq; huiusmodi dictionum proprietatibus, maximam habet communitatem, plurimum retinet commercij cum Græcorũ lingua, rectiusq; literis Græcis (*quàm Latinis*) scribitur. Infinita sunt uocabula, quæ nobis & Græcis idem ualent, Io. Auētinus: *Deinde enumeratis multis eiusdem significationis in utraque lingua uocabulis, demum subiungit*: Qui diligẽtior fuerit & doctior, plura conquisiuerit. Vir doctissimus Io. Camerarius à Dalburgio, Vangionum pontifex, aliquot millia dictionum collegit, quæ utraq; lingua, Græca & Teutonica, idem significant, Hæc ille. Andr. Althamerus etiam & alij quidam uocabula Germanis & Græcis communia quædã annotarunt: sed omnium copiosissimè Sigismũdus Gelenius noster in Lexico suo symphono, in quo ex quatuor linguis, Latina, Græca,

Germa-

:rmanica,Illyrica,partim omnium,partim tri
1, partim duarum uocabula inter se compa-
;,dextrè sanè & eruditè. Sunt qui Hebraicę
am originis plurima in lingua nostra ob-
uarunt.

Tuisco conditor Germanorum & Sarmata-
m celebratur: quem maiores nostri uti nun-
ım ac interpretem deorum uenerati sunt. un-
uerbum **tuitschen** nobis est interpretari. Tra
:nt quidam Tuisconē literas quoq; inuenisse.
oxolani adhuc proprijs utuntur literis, non
nnino dissimilibus Græcis. Venedi quoq;, q
ılmatiam Liburniamq́; incolunt: quæ gen-
; omnes genere Germani sunt, & ex Germa-
a uelut officina gentium prodierunt. Serua-
r Reginoburgij in templo diui Haimerani
tustissimum diploma à Carolo Magno da-
m, Latino quidem sermone, alijs tamen lite-
rum figuris scriptum, Longobardas quidam,
ij Geticas arbitrantur: perquam similes Grę-
s sunt. Monumenta & tumulos quosdam lite-
; Græcis inscriptos in confinio Germaniæ
hætiæq́; extare lego apud Tacitum.

Maxima in nostra lingua facta est mutatio,
leò ut ea quæ olim fuerit, ægrè etiam peritus
telligat, Auentinus. Neq; id mirum, cum pro-
:er bellorum iniurias, & populorum migra-
ones: tum propter literarum & historiarum
ıltum neglectū. Nulla (inquit idem) in Ger-
ıania gens est, prēter Frisios, Nariscos (*populi*

ſunt Boioariæ, quorũ regio uulgo Norca uel Nordg id eſt Aquilonaris terra, uocatur) Francos, qu uel uetera cognomina, uel ueteres ſuas ſedes c tineat : quod à perquàm paucis animaduer non uehementer mirari non poſſum. Ide in libro 1. Annalium Boiorum nominum prc priorum uim explicans, non uulgariter lingu noſtrã illuſtrat, & orthographiæ rationem ap rit cũ aliâs, tũ peculiariter circa principia litera rum, quarum ordinem ſequitur: unde ego ni breuitati ſtuderem, pleraqꝫ huc tranſcripſiſſem

Apud eundem legitur, poſt Friderici ſecunc fata demum Germaniam ſuum ſermonem lite ris Latinis depingere didiciſſe. Coniecerim aũ prius uel Græcas uel Gothicas literas in uſ Germanis fuiſſe.

Carolus Magnus.

Carolus Magnus (ut Eginhartus ipſius alun nus & ſcriba tradit) omnium nationum qua ſub eius ditione erant, iura quæ ſcripta nõ erãt deſcribere ac literis mandari fecit. Inchoauit & grammaticam patrij ſermonis. Menſibus etiam iuxta patriam linguã nomina impoſuit: quum ante id tempus apud Francos partim Latinis, partim barbaris nominibus appellarentur. Itẽ uentos duodecim nominibus proprijs inſigni- uit, quum prius non amplius quã uix quatuor uentorum uocabula inueniri poſſent. Menſium

Menſes.

quidem, Ianuariũ appellauit Winthermonet/ Februarium Hornung/ Martiũ Lenʒmonet/ Aprilẹn Oſtermonet/ Maium Wunnemonet/

Iunium

nium Brachmonet/Iulium Heumonet/Au-
stum Aernmonet/Septembrem Herpstmo-
/Octobrem Wynmonet/ Decembrem Hei
monet. Ventis uerò hoc modo nomina Venti.
posuit: ut Subsolanũ uocaret Ostrenwind/
rum Ostsundren / Euroaustrum Sund-
ren / Austrum Sundren / Austroafricum
undwestren/Africum Westsundren/Zephy
m Westren/Corum Westnordren/Circium
ordwestren/Septentrionem Nordren/Aqui-
nem Nordostren/Vulturnum Ostnordren.
Vuasthaldus res Francorum (qui in Germa
a Franci uocantur) descripsit patrio sermone,
eris usus, uti refert Hunibaldus, perquàm si-
ilibus characteribus Græcis, nisi ꝙ epsilon &
psilon et gamma inuersa uidẽtur, Trittemius,
lius Cæsar in castris Heluetiorum repertos
aractêres Græcos prodidit. ¶Caricam lin-
uam aliqui breuissimam esse, ideoq; præ cæte-
s barbaram aliqui tradiderunt, quibus tamen
on assentitur Strabo. Mihi quidem uocabulo-
um breuitas, pronunciationem exasperare ui-
etur, cum frequentia interualla & quasi hiatus
elinquat, idq; eo magis si in cõsonantes termi-
entur: quod in sermone Germanico contin-
it utrunq;. nam & monosyllabis dictionibus
bundat, & ijs in consonantes exeuntibus. qua-
e & prolatu asperior, & condendo carmini in-
pta est. nam & cæsuræ minus fieri possunt, &
leræq; syllabæ uel aliâs uel positione longæ

fiunt. Metra & homœoteleuta multi ſcribunt, pleriq; omnes puto populi; Latinis, Græcis Hebræis exceptis: carmina in quibus ſyllaba quantitas obſeruetur, nemo. Nos aliquãdo co nati ſumus, ſed parum feliciter, hiſce uerſibu hexametris:

Es macht alleinig der glaub die gleubige ſä lig/
Vnd darzů fruchtbar zur lieb': vnnd gůtig hertzen
Allwäg inn menſchen ſchafft er. kein můſſe b jm iſt/
Vnd kein nachlaſſen nienen, er würcket in alli
Rechtgſchaffnen gmůten alls gůts vñ übig früntſchafft.
Doch ſchꝛybt er nüt ſim ſelber zů: ſunder er eignet
Dem Herrẽ Gott vñ ſiner gnad alle die eere/
Durch Jeſum Chꝛiſtum Gott vnd menſch vnſeren Herꝛen.

In omnibus hiſce uerſibus pedes omnes ſpondæi ſunt, quinto excepto dactylo. neq; fieri facile aut cõmodè poſſe opinor, ut alibi etiam, niſi fortè primo loco, dactylus collocetur. Admittenda & licentia quædam foret præter uulgarẽ loquendi uſum, non minus ſed amplius fortè quàm Græcis & Latinis. Noſtræ quidem linguæ aſperitatem conſonantium etiam in eadem dictione multitudo auget, quæ nullo ſæpe uocalium interuentu emollitur.

Oratio

Oratio Domini uersibus Hexametris à nobis expressa.

Vatter vnser der du dyn eewige wonung
höchst inn himlen / dyn namen werde geheilget.
kum vns dyn rych. Dyn will der thůe beschähen
erd als in himelen. Vnsere tägliche narũg
eer gibe vns hüt. Vnd verzych vns vnsere schulde/
ie wir verzychend iedem der bleidigẽ vns thůt.
r vns in kein versůchnuß yn/ (hilff one dynen:)
ůder vom bösen erlöß vns gnädiger Heer Gott.

idem hendecasyllabis reddita, qui uersus linguæ Germanicæ aptiores uidentur.

eer Gott Vatter in himmlen eewig einig/
yn nam werde geheiliget geêret.
yn rych komme genädiklich/begär ich.
yn will thůe beschähen vff der erden/
ie inn himmelen vndren heilgen englen.
nser' tägliche † narig vns gib hütte.
erzych vnsere schulden vns/wie auch wir
erzyhend schuldneren vnseren by vns hie.
ersůchnuß sye wyt von vns o Heere.
öß vns gnädiger Heer von allem übel.

† Pro narung, propter carmẽ.

Dacorum & Getarum sermo idem est, Stra-

bo lib.7. Fr. Alunnus in fine libri quem scripsit diuitias uel thesaurum linguæ Italic[illegible] uoces cum aliarum linguarum Italicis affin[illegible] tum etiam Gothicæ enumerat, quarum plera[illegible] cum Germanicis nostris conueniunt: ut su[illegible] Angil/Angelus. hermelin/ mustela. band/ui[illegible] culum. baner / uexillum. banck / scamnum. b[illegible] chier/poculum. clar/clarum. danza/tripudia[illegible] lot/semuncia. nunna/ monialis. monk / mon[illegible] chus. scip, nauis. spyß/cibus. tascha/pera, &c.

Gothica lingua.

Oratio dominica in lingua Germanica communi, uel Heluetica.

Vatter vnser/ (*uel potius*, Vnser Vatter / *ad*[illegible] *iectiua enim semper præponimus si nihil intercedat*) Der du bist inn himlen / geheiliget werde dyn nam. zů kumē vns dyn rych. dyn will geschä he wie im himel / also auch vff erden. gib vns hütt vnser täglich brot. vnd vergib vns vnser schuldē/ wie auch wir vergäbē vnseren schul[illegible] neren. vnd für vns nit inn versůchnuß. sunde[illegible] erlöß vns von dem bösen / Amen. Huic [illegible] Sueuica in plerisq; similis est, nisi quod pro [illegible] uocali longa, profert au. & pro i. longo (quo[illegible] nos duplicatum scripsimus ÿ. aliqui y. scribūt) enunciat ei. & pro diphthongo ei, habet aliquā[illegible] do ai. pro ü uero eu. pro a. in uerborum infini[illegible] tiuis ponit ä. in quibusdam contra. Verba quæ[illegible] dam plenius effert, ubi nos consonante aliqua uel syllaba abiecta syncopen facimus cum alibi[illegible]

tum

n in plurali numero : & in ijsdem ubi Helue-
d. uel t. addunt ipsi omittunt. Verbum habeo
er formant. Aphæreses quasdam faciunt, ubi
s plenè proferimus. & pauca quædam uo-
ula prorsus à nobis diuersa habēt, cum alia,
n rerum præsertim substantiua, ut animaliū
orundam, stirpium, &c. in quibus & aliæ lin
æ utcunque affines multum differre solent.
lgus etiam nostrum sæpe ch. profert, ubi alij
rique omnes k. ab initio præsertim dictionum,
chranck/pro kranck: chrut/pro krut. scriben
tamen, ut & alia quædā linguæ nostræ uitia
endamus, ut in omnibus linguis fieri solet.
ommune est Germanis articulorum quorū
m aliquando finales tantum literas uel ini-
les proferre, ut shansen/shuß/dfrow/ imm
ß: ubi scribimus, des hansen/das huß/die
ow/in dem huß. In præteritis quæ ge aug-
ento præposito fiunt, nostri sæpius uel e. uo-
em tantum, uel augmentum totum omittūt,
ssen/gangen/pro geessen/gegangen. So-
nus etiam gg. scribere & proferre, ubi alij ck.
mugg / pro muck. egg / pro eck. & uulgus
ir / pro wir. item ch. ubi alij qu. chechsilber/
o queckſilber.

eluetica, & partim etiam Rauracis Sequanis Belgisque usitata.	Sueuis et alijs quibusdam Germanis usitata.
Iul.	Maul.

Wyn.	Wein.
Heilig.	Hailig.
Lüt/düten.	Leut/deuten.
Stan.	Steen uel ſtån.
Lan.	Laſſen.
Trågen / ſågen.treit/ ſeit.	Tragen / ſagen. trag ſagt.
Wēd/witt/wott.ſott/ giſt/kan/lan.	Wellē/ wilt/wolt.ſol gibſt/komen/laſſen
Ich han/du haſt.wir hēd.wir hend ghā. han.håb.	Ich hab/du hapſt.wi haben . wir habe ghept . haben . hab uel halt.
Ich låb/od ich låben/ indifferenter.	Ich låb.
Hinab/hinuff.	Nab/nauff.
Herab.	Rab.
Her.	Herr.
Gſyn.	Gwåſen.
Oepfel.	Apfel.
Spůlen.	Brinnen.
Chrye.	Kran.
Kilch uel chilch.	Kirch.
Trüſch.	Rugget.
Brüntzel.	Bruntz/harn.
Kleider.	Håß.
Loſen.	Horchen.
Nüt.	Nichts.
Ancken.	Schmaltz/butter.
Nun.	Nummen.

Bauarorum lingua Sueuicæ ſimilis eſt, ſed
iam craſsior, ut audio : craſsiſsima in Auſtria,
l aliqua eius parte. Frow pronunciant fraw:
uw/hauw.

Brabantica lingua inter cęteras Belgicas ſiue
ferioris Germaniæ circa Rhenum & ad O-
ani litora ſitarum regionum, elegantior ho-
e habetur, propter Louanium metropolim,
qua literarum ſtudia florent, & Bruxellas pri
ariam imperatoris aulam.

ratio Dominica in lingua Flandrica: quæ per
rum differt ab illa qua Brabanti, Hollandi,
Zelandi, Friſij, & alij inferioris Germa-
niæ populi utuntur.

Onſe (oder üüſe) vader die ghy ſyt in den
mel/gheheelicht werdet dyn (oder üuwe)
me. toe komme üüs dyn rycke. dyn wille ge
ie vp erde / ghelyck in den hemel. üüſer da-
helicks brood gheff üüs hedē. ende verghefſt
is üüſe ſchülden/ghelyck wy vergheuen üü-
ſchüldenaren. ende leet (oder brinckt) üüs
et in becooringhe. maer verloſt üüs van den
aden/ (oder booſen.) Amen.

Friſij quondam plane peculiari, dura, & mul
m à uicinis diſtante dialecto uſi ſunt: qua con
ctus omnes & negotia tranſigere & deſcri-
re ſolebant. Hodie autem occidentales Friſij,
ciuitatibus præcipue, ad Brabanticum et Hol
ndicum ſermonem proxime accedunt, cum

Friſij.

Occidenta les.

propter Hollandorum negotiatorum commer-
cia, tum ꝙ Cæsar ibi principatum obtinens, in
summa eorum Curia Brabantos plerunq; con-
stituit: qui sua lingua & ius dicunt, & res con-
trouersas contractusq; oēs plebi conscribunt.

Vocabula quibus Frisij occidentales à Braban-
tis uulgò differunt, in oratione Dominica.

Vus	Noster.	Jūe	Hodie.
Vaar	Pater.	Himmel	Cœlum.

A. quadruplex. Brå/ uel brē/panis. pronūciant autem å. uel ē / tanquam e. obscurum: ut nos in nominibus Brēm/Krēmer. Nam å. alium nobis sonū habet, quē apud Græcos αι. ut χαίρω. låben/klåben in quibus uerbis syllabæ ultimæ e. breue habēt, quod ubi longū est duplicare solemus, ut See, Klee.

Irde	Terra.	Tåglich	Quotidianū
Veriou/Ou. sonat, ut Latinis au.	Ignosce.	Schieldē	Debita
Sonen uel sunē/ sic ut prima uocalis medio inter o. & u. sono pronuncietur.	Peccata.		
Quåd	Malum.		

Orientales Frisij. Orientales autem Frisij ad Saxonum linguā proximè accedunt, nisi quod pro s. plerunq; t. profe-

oferunt: quamuis idem & Saxones quidam
ciunt.

Belgæ Germani qui Gallis uiciniores sunt,
ulta admixta Gallica uocabula usurpant.

ratio Domini Iesu in lingua Islandica, quam
puto eandem aut proximam esse Gotho-
rum linguæ in Scandinauia, de qua &
paulò ante diximus.

Fader vor/sun ert ai himinum/helgizt bitt
mb ti. komi titt rike. verdi tinn vile/suoms
himme/so ai podu. burd vort daglgt geb tu
i dag. og bergeb oß skullden vorn / suo sem
bergebun skulldun vorn. ant leid oß e ki
cisl ni. helldur brelsa tu oß ber illu. tatz sie.

e scribendi proferẽdiq́ diuersitate in alijs qui
sdam Germaniæ regionibus, ut in Germa-
nico quodam libro Fabiani Franci
annotatum reperi.

Germani quidam efferunt & scribunt o. pro
¶ e. pro i. ¶ k. pro y. Dicunt enim Franci sua Franci.
gua Ko sog mer wos est dos. ubi nos dici-
is, Ja sag mir was ist das. Pro k. sequẽte
auari ponũt tsth. ut, Tsthristel ißt ein gůts Bauari.
eutlin. ubi nos Kristophel ißt ein gůt
utlin.

Slesiorum quidam u. pro a. ponunt. ¶ i. pro Slesij.
& ő. ut cum dicũt, Ju Rimische minche my-
n/&c. quod nobis sonat, Ja Römische mün
mögen.

Sunt qui iu. pro u uel ů utantur. ut giud
Bꝛiuder/pro gůterBꝛůder. ¶ & eau pro au. (u
eaw/pro aw) ut treawen/beawen / teawbe
pro trawen/bawen/tauben.

Veterum quidã scripserunt Den irbirn we
sin/erėn libin &c. ꝓ Den erbarn weisen/jhre
lieben/&c. i.scilicet ponentes pro e. & a. & ru
sus e.pro i.

Misenus ȯy pro ag. ponit ut Slesius ay. ita
pro cõmuni sermone, Die magt sagt.wager
nagel: Misenus dicit, Die mȯyt sȯyt. wȯy
nȯyl. Slesius uerò, Die mayt sayt. wayn. nayl.

Multi duriores consonas (ab initio dictio
nũ maximè) pro mollioribus ponunt, uel co
trà. nempe v. uel b. pro w. ¶ p. pro b. ¶ t. pro
& contrà d. pro t. ut, Venzel bil piten tas D
mas fom̃ fater. Fil/Migel/Nigel. pro Wer
zel wil bitten das Thomas vom̃ vatter. V
Michel/Nickel.

Reperimus etiam ante annos centum & ci
citer (circa annum Domini 1440.) literam
scriptam fuisse pro f. & b. pro v. & lb. pro w. u
Vnzern grutz/ erzam vnd lbeisen/&c. item
ꝓ f. quoties l. uel r. proximè sequitur. ut, vlei
vruntlich. quorum prius apud Slesios, alteru
apud inferiores Germanos adhuc usitatum e

Franci & qui circa Nigram syluam habitan
m. pro w. aliquando, & k. pro i. ut diximus, ac
piunt scribendo proferendoq́; & eorum uici
b. pro w. Vt, Ko mir bollen ken S. Tsthriste

kilche

lchen gan.pro, Ja wir wöllen gen S.Chri-
ophels kirchen ghan. Heluetij quoq; l.pro r.
chen pro kirchen dicunt, (& mir pro wir,)
ucusq; Fabianus Francus.

Carolus magnus (ut Io. Stumpfius in Chro
cis Heluetiorum refert) Germanicam linguã
aracteribus Latinis primus conscripsit. Sed
leò imperfecta circa hoc tempus Germanicæ
guæ scriptura fuit, ut aliquot etiam post secu
; contractus, & causæ forenses omnes, & in-
umenta, ut priuilegia Cæsarum, Latinè scri-
erentur: ita ut circa annum Domini millesi-
um ducentesimũ demum Germanici sermo-
s scribendi ac styli ratio in usum publicè fit re
pta. Quàm uerò imperfecta olim Germanica
eratura fuerit, uel ex Notgeri Sangallensis (q
aruit circa annum Domini octingentesimum
ptuagesimum) scripto quodam apparet, in
uo etiam Oratio Dominica & Symbolum fi-
ei, his uerbis exprimuntur.

Oratio Dominica Germanicè scripta in Heluetijs, anno Domini 870.

Fater ünser / du in himele bist / din namo
erde geheiligot. din riche chome. din willo
esfrehe in erdo also in himele. Vnser tagolicha
rot kib vns hinto. unde vnsere sculde belaz
ns / als auch wir belasend vnseren sculdigẽ.
nd in chorunga nit leitest du vnsich. Nun be-
se vnsich fone vbele.

o pro e. k. pro g. sk. p sch / &c. e. et o aliqñ in fine abũdãt. uo uel ou uel au pro ů. c. pro k.

Symbolum fidei, eodem tempore & ibidem ſcriptum.

Ich keloubo an Got allmachtigē fater/ſke-
fen himeles vnd erdo. Vnd an ſinen ſon Je-
ſum Chriſtum einigun / vnſern herrē. der vo-
ne demo heiligen geiſte infangen uuart. Va-
ne Maria der magede geborn uuart. Kenos-
thaftot uuart pi Pontio Pilato: vnde bi imo
an cruce geſtachtet ir ſtarb: vnde begraben
uuart: ze hello fuor: an demo dritten tag
vone tode erſtuont: ze himele fuor: da ſitzet
ze Gotes zeſunne des almachtigen fater. dan-
na kunfftiger ze irteilene die er danne findet
lebende alde tote. Keloubo an den heiligen
geiſt. Keloubo heiliga die allelichun geſame-
nunga. Keloubo zehabenne der heiligun
gmeinſame. Keloubo belaßung vnſer ſunden
Keloubo des fleiſches vrſtende. Keloubo euui-
gen lib. Amen. Das thuon ich Keunarg/etc.

Audio & Pſalterium ſacrum ſimiliter tranſ-
latum eo tempore, extare in cœnobio diui Gal-
li. Videtur autem hic ſermo, quo orationē Do-
minicam & Symbolum fidei iam recitauimus,
ad inferioris Germaniæ ſermonem propè acce-
dere: tum uocabulis (nam & cooringhe illis
tentatio eſt, & leiden uel leeten ducere &c.) tum
ſcribendi ratione. Et ferè quæcunq; uetera Ger-
manicè ſcripta apud nos etiam reperiuntur, infe-
rioris Germaniæ dialectum præ ſe ferunt: à qua
Iſlandica quoq; minus differt quàm ab alijs plę-
riſq;

iſq; Germaniæ dialectis. Non habent illi (Ger
mani inferiores, Septentrionales & Saxones)
um frequentes diphthongos ei. & au pro i. & u
ongis, quibus Sueui, Bauari & alij pleriq; Ger-
mani abundant, adeò ut inepti quidam etiam
Latinè ueinum & auſum pro uino & uſu dice-
re audeant. Heluetij etiam pleriq; ſimiliter illas
non habent, à Septentrionalibus ſcilicet Germa
nis, Gothis & Suedis oriundi, quorum ſermo-
nem & pronunciationē etiam in alijs quibuſdā
imitantur. Craſsiſsima ferè dialectus, Boio-
rum ſeu Bauarorum uulgi exiſtimatur: optima
circa Miſenam, ut audio. Inter noſtri temporis
ſcriptores M. Lutheri ſtylum multi laudant. nā
ex ueteribus pauciſsima & breuiſsima quædam
ſcripta extant: nec ulla, quod ad ſtylum, laudan
tur, quod ſciam. Cantilenis ferè comprehende-
bant & celebrabant ueteres Germani, quæ me-
moriæ tradere uolebant. ſed hæ etiam omnes
puto iniuria temporum et incuria hominum in
obliuionem abierunt. Apud nos quidem nullū
eſt uetuſtius carmen, quàm quod Theodorici
Veronenſis & Hildebrandi geſta celebrat. Sunt
et illa forte mediocriter antiqua, quę in templis
Germanicè à tota plebe decantata ſunt hacte-
nus, cum cætera Latinè cantarentur, ut illud de
reſurrectione Domini, Chriſt iſt erſtanden
Von der marter allen. &c. Carolus Magnus
(Eginhardo teſte) barbara & antiquiſsima car
mina, quibus ueterum regum actus & bella ca-

nebantur, ſcripſit, memoriæq́ mãdauit. Apu
Gothi. Gothos & alios Septentrionales Scandinaui
populos, gigantum & fortium uirorum geſt
antiquitus ſaxis montium inſcripta & inſculpt
etiamnum uiſi, illarum gentium hiſtoriograph
produnt, ut Saxo Gramaticus: & Io. Magnu
Gothus, noſtro tempore archiepiſcopus Vpſa
lenſis, hiſtoriæ Gothicæ conditor, in qua & al
phabetum Gothicum antiquiſsimum publica
uit, & ſæpe ueterum apud Gothos carminum
mentionem facit, quæ interdum Latinè conue
ſa recitat. Io. Auentinus etiam in Boiorum An-
nalibus aliquoties regum quorundam in uetu-
ſtis Germanorum carminibus nomina et facta
celebrari ait. ſed hæc fortè ſunt, quæ à Carolo
magno condita diximus. Gothica quidem mul
tò uetuſtiora arbitror. Siquidem Romanum
imperium ad eos uſq; non penetrauit: & Go-
thorum regnum pluſquam bis mille annos du
raſſe, author eſt Iordanus epiſcopus genere
Gothus.

Vagus fluuius Hungariç oritur ex altis mon-
tibus, qui Carpathi caput exiſtimantur, niue
perpetua cõſpicui. Sclauorum lingua appellan-
tur Tatri, hoc eſt Tatari, ꝙ in regionem Tata-
rorum, qui ueteribus ſunt Getæ, uulgi opinio-
ne protendantur, Ge. Vuernherus. De Go-
thorum origine & internecione: & ꝙ ueteres
illi Gothi de Scythia pulſi ſint, longè alij quàm
qui ſub rege Daciæ (Daniæ) in Gothia degũt in

Septen-

eptentrione, leges historiam Matthię à Michau
bro 1. cap. 11.

Gothi retro uel supra Capham incolũt. post
os Alani. Gothi Germanicè loquuntur. nam
amulus Germanus, qui mecum erat, facile eos
ntelligebat. Ibidem Gothalani sunt, populus
x utrisq; mixtus, cum Gothi Alanis qui prio-
es hæc loca tenuerunt, superuenissent, Iosaphat
Barbarus in Italico libro legationis suæ ex Ve-
etijs ad Tanam.

Ostrogothi Tauricam Chersonnesum post
rimam occupationem usq; in hodiernũ diem
nhabitant. Nam licet imperatores Græci pen-
nsulam illam aliquando posséderint: Ianuen-
esq; Caffam, quæ est Theodosia, occupauerint:
Tamerlanusq; decantatus Tartarus illam cepe-
it, à quo tempore eam Tartari Vlani (qui &
Præcopenses & Crimnenses, ex oppidi nomine
ta uocati) posséderunt ac inhabitarunt: qui &
psi postea à Turcis fuerunt subacti, & ad tribu-
um soluendum coacti: Ostrogothi tamen sem
per montana, licet sub tributo, posséderunt. Lo
quuntur autem Germanicè, qua lingua omnes
Gothi, utpote Germani, sunt usi. Superfuêre &
ad ætatem usq; nostram duces Gothorum nobi
lissimi de Mankup, qui castrum Mancup sem-
per à Tartarorum ui defenderunt, donec Ma-
chumet Turcarum imperator Caffam expu-
gnauit, Tartarosq; ac peninsulam suo subiecit
imperio, tum & castrum Mancup cepit, ac duos

Gothi & Ostrogothi.

duces fratres de Mancup gladio percuſsit, in
bus & tota Gothorũ illorum nobilitas ceſſau
Gothi uerò qui adhuc in montibus ſuperſu
ut plurimũ uineas colunt, & inde uitam ſuſte
tant. Porrò & hoc ſciendum, ꝙ ex omnibus n
tionibus Gothicis nulla amplius in German
Stirij. ſupereſt, exceptis Scyris, qui & nũc quoq; Sti
uel Stirenſes adpellantur: & Turcilingis, q
Turingi. et Turingi, Bilibaldus Pirkeymerus. ¶Scrib
Gothorum nomen pleriq; per t. ſimplex, aliq
per duplex. rurſus t. alij aſpirãt, alij non aſpirã
¶De Gothis hactenus ſparſim in Germanic
linguæ mẽtione. Loquuntur aũt Germanicè l
quoq; Gothi, qui Schondię ſeu Scãdinauiæ pa
tem incolunt. Eorũ uocabula quædam in pręc
dentibus, & in Iſlandica lingua (quam Gotho
rum in Scandinauia proximam eſſe reor) ora
tionem Dominicam exhibui. Similis etiam fue
Noruegia. rit in eodem tractu Noruegiæ lingua, cuius di
ctiones paucas adſcribam.

Noruegice.	Germanice.	Latine.
Gete	Geiß	Capra.
Oel	Bier	Cereuiſia.
Brô	Brot	Panis.
Stuhr	Groß	Magnus.
Speck	Fleiſch	Caro.
Picke	Magt	Ancilla.
Hußbund	Hußuatter	Paterfamiliâs.

In alijs quidem & remotioribus earundem
ad

d Septentrionem regionum locis, linguam à ommuni Germanica multum uariare puto. ıam ut Olaus Magnus ſcribit, Veterum domiıorum montes uocant Hornilla buck. Diaboum, Trol. & fluuium quēdam, Trolheta, id eſt liaboli uerticem uel caput. het puto eis caput ſt; & cetum ingentem troluual.

Septentrionales & maritimi Germani quos nferiores uocamus, ſ. mutant in t. & b. in f. & . quoq; in t. quare à ſuperioribus Germanis ıon facile intelligi poſſunt, Munſterus.

Oratio Dominica Geldricè.

Onſe vayer die ghey ſeit in den hemel/geheilicht ſey vwen naem / wu reyck ons toecoem / vwen wil geſchie ůp erden als in den hemel/geeft ons heuyē ons daghelichs broot/ ende vergeeft ons onſe ſchult/als wey vergeuen onſe ſculdenaers / ende enleyt ons niet in becoringhe/ſonder verloeſt ons van allen quaden. Amen.

Eiſdem Geldris moyer eſt mater, bruyr frater, ſuſter ſoror.

GETAE aliįs įdem qui Gothi ſunt: aliįs Tatari, inde nimirum quòd uetus Gothorum regio hodie Tatariæ regno ſubiecta, & eius pars ſit.

GOTHINI & OSI terga Marcomanorum Quadorumq; claudunt. Gothinos Gallica, Oſos Pannonica lingua coarguit non

esse Germanos: & quod tributa patiuntur. partem tributorum Sarmatæ, partem Quadi ut alienigenis imponunt. Gothini, quo magis pudeat, & ferrũ effodiunt, &c. Cor. Tacitus in libro de morib. Germanorum. Quados, Marcomannos & Gothinos, Morauiæ & Slesiæ regiones incoluisse Andreas Althamerus coniicit. Osi uero (inquit) eam incoluerunt partem quæ est Morauiæ uicina, uersus Slesiam & Poloniam, ubi sunt Oppel et Neussa urbes. Vtrum Aranisci in Pannonia ab Osis Germanorum natione, an Osi ab Araniscis in Germaniam commigrauerint, cum eodem adhuc sermone, institutis, moribus utantur, incertum est, Tacitus.

Osi.

Aranisci.

GOTHORVM lingua, uide in Germanica.

DE GRAECA LINGVA uetere.

GRAECA lingua olim non per Europam tantum in ipsa proprie dicta Græcia: sed in minore Asia quoque, ut Ionia & finitimis regionibus, & in parte Italiæ quam Græciam magnam uocant, in communi & uulgari hominũ usu fuit. & in aliis quoque remotissimis regionibus propter bonas & utiles artes atque scientias, sed inutiles quoque ut magiam, ea lingua traditas, uiri sapientes, ut Druidæ apud Gallos, operam illi dabant: quemadmodum hodie quoque patrum nostrorum memoria per omnes in Eu-

ropa

ɔpa quæ Christum agnoscunt regiones, apud
pientes & literarum studiosos homines, eius-
em linguæ cognitio in omni philosophiæ &
ientiarum genere, maximo Dei beneficio, re-
ituta renouataq́ue est, sicut etiam Hebraicæ & La
næ linguarum, quæ iam prorsus obscuratæ &
xoletæ erant: cum ita nimirum uideretur Deo
pt. m. ut tres illę linguæ, quæ tum maximè flo-
ebant, cum filius eius unigenitus propter pec-
ata nostra in hanc terram è cœlis descenderat,
& quibus eo mortuo totidem tituli regij in cru-
e cui affigebatur propositi sunt, nunc etiam pu
a euangelij & Christi doctrina, inter multas fi-
lelium persecutiones & mortes, renascente, &
uis crescente uulneribus, sanguine martyrum
rrigante, restituerentur: ut hoc ueluti instrumen
o, sub appropinquãtem secundũ Domini ad-
ientum, dæmonibus & huius mundi proceri-
ɔus inuitis, in orbem terrarum sacrosancta ue-
itas spargeretur: ad idem beneficium acceden
e etiam, quæ eodem tempore primũ non absq;
singulari prouidentia Dei inuenta est, mirabili
typographorum arte. ¶Linguam Græcam La-
tina priorem fuisse Seruius scribit in Georgicis
super illo Vergilij, Oestrum uertêre uocantes.
Et sanè uidetur mihi quoq; Latina antiquior es-
se, eo maximè argumento, quod & literarũ cha-
racteres (quod in maioribus clarius est) Latini
ferè à Gręcis mutuati uidentur, & uocabula eo-
um innumera usurpant: Græci Latinorũ ferè

nulla. Vnde cõuincitur uel omnino, uel salten scribendi usu Græcam esse uetustiorẽ. Vbi ho etiam mirari subit, ꝗ eadem quæ uetustatis in h sce tribus linguis, religionis quoq; prius aut po sterius & literis comprehensæ & hominum an mis acceptæ differentia sit. Vetustissima enim es Hebraica, et literarum monumentis religionem sacram prodidit ea primum. hanc sequitur Græ ca, in qua nouum Testamentũ conscriptum est. Post Græcos Latini & acceptarunt religionem, & suis tradidêre literis. post Latinos Germani aliæq; gentes, postquam Christum sapere cœpe runt, & suam & sacras (hoc est in quibus res sa- cræ & diuinæ ad salutem nostram traditæ sunt) linguas excolere cœperunt, ut nostro tempore Rhæti qui Italicè loquuntur, Vualli in Britan- nia, Rutheni & alij. Ita paulatim religionis tan- quam uestigia linguæ secutæ sunt diuersæ. quo nomine tres illas potissimum, quibus & olim tradita est religio & in cruce consecrata, & no- stro tempore renouata, in suo usu ecclesia retine re, fouere atque excolere debet.

Tarentini & alij Græciæ magnæ in Italia po puli (ut diximus) apud quos Pythagoricæ pro- fessionis permulti sectatores fuerunt, Græcè lo cuti sunt: & extant quædam fragmenta homi- num Tarentinorũ Græcè scripta sermone Do- rico (quo & Siculi utebantur) ut in Collecta- neis Stobæi, quorum nomina iam non succur- runt: & in suo Lexico Hesychius uocabula ali- quot

iot recenset tanquam Græca, Tarentinorum
ossas: quale est, Κλαυμαριόμενον, κλαίοντα, Ταραντῖνοι.
De uarijs huius linguæ dialectis, Aeolica, At
a, Ionica, & Dorica, partim supra à nobis di-
um est, partim infra dicetur, pro ordine quem
quimur literarum. Communem quidem lin-
iam in nulla regione priuatim uulgò receptã
isse iudicârim. habet enim ubiq; uulgus suum
quid proprium, quibus à cæteris plerisq; dif-
t: sed illam dici communem, quam uiri uel li
ati, uel alioqui sapiẽtes & peregrinationibus
ltiores usurpabant. Quod ad uulgares diale-
os, Attica inter cæteras & elegantior & com-
uni propior erat: Dorica, ni fallor, crassissi-
a: quare etiam æglogæ & pastorum collo-
iia, in ea conscripta sunt à Theocrito & Mo-
io. Memoratur fortè ab alijs inter dialectos
ræcas & Thessala, & aliæ quædam: quæ (nisi
lor) ad quatuor prædictas referri omnes pos
nt. ¶ Georgiani lingua Græca utuntur in sa-
is, cum uulgaris eorum lingua Tartaricæ
Armenicę media sit. Iacobitæ etiam in lingua
ræca similibus characteribus utuntur, qui à
ręcis parum uariant, & nonnullæ eis peculia-
s adduntur, Postellus. & similiter ferè Mo-
iouitæ.

Carthaginienses in bello aduersus Diony-
um seniorem, quum se literarum Græcarum
ommercio proditos sensissent, ac quicquid fuis
ab ipsis decretum, Dionysio significatum,

ſenatuſconſulto cauerunt, ne quis poſtea Ca thaginenſis aut literis Græcis aut ſermoni inſi ſceret ſtuderétue, Cælius Rhodig.

Oratio Dominica ſermone & chara- cteribus Græcis.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέ ἡ βασιλεία σου. γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆ τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον. καὶ ἄφες ἡμ τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶ καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν. ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τ πονηροῦ. Αμήν.

Eadem Latinis characteribus.

Páter hemôn, ho en tîs uranîs, hagiaſthîto t onoma ſu. elthéto hi uaſilía ſu. genithîto tò th limá ſu hòs en uranô kæ' epì tîs gîs. tòn árto himôn tòn epiúſion dòs himîn ſimeron. k áphes himîn tà ophilímata himôn, hòs kæ' h mîs aphíemen tûs ophilétæs himôn. kæ' mi iſ nénkis himâs is piraſmòn. allà rhyſæ him apò tû ponirû. Amín.

DE LINGVA GRAECA uulgari hodie.

LINGVA Græca hodie uulgaris no minus ferè multis in locis à uetere Græca rece ſit tum uocabulis barbaris admixtis, tum Gra corum deprauatione literis & terminationib immutatis, quàm Italica & Hiſpanica, à uete Latina. Vidimus hac lingua tranſlatam & excu

ſar-

m Homeri Iliadem : & Leonardi Phortij Ro
ani libellum de re militari, metris homœote-
utis, cuius hoc initium est:

ϐ πολέμϐ νὰ γροικήσω
᾽ ἀναγκᾶια νὰ ξηγήσω
ὰ πολλὰ πεθημημένω
ογνεῖ καὶ παινημένω
ἰάκωβος τῶ λασχάρη,
ὀζωνίω παλικάρη, &c. Sed suspicor ipsum uulgi
rmonem corruptiorem esse, quàm qui à lite-
atis scribitur. Inter dialectos uarias, quarum
iæ alijs plus minúsue corruptæ sunt, ut Cretæ,
ypri, Corcyræ et alias, Peloponnensem ceu pu
orem hodie præferri audio. Cyprius quidã su
erioribus annis cum hac transiret & me salu-
ret, uulgatas apud Græcos huius temporis
ntentias mihi descripsit istas: Ο παπᾶς καὶ ο ἄντιχρι-
ς απὸ μιαν μαναν εγεγεννημενοι. Τρις ἐφ᾽ ἰναλιδόν, ευδα
αβολι. Τρια κακα, λαμπρον, γυναικα, θαλασσα. Κᾶδια
ιαδωρ ιδ χειριν ἐιρυς. Ο λαγος εγλιγορα τρέχει, αλλα μετο
ιαξιν πιάνεται, id est Lepus celeriter currit, sed cur-
a capitur: quod postremũ Italis etiam in pro-
erbiali usu est. Petri Burranæ Lucarnẽsis libel-
ıs inscriptus Corona pretiosa excusus est Ve-
etijs anno Domini 1546. in quo è regione cõ
runtur uocabula linguarum quatuor, Italicæ
ulgaris, Latinæ: Græcæ uulgaris, & Græcæ
eteris.

DE LINGVA HEBRAICA.

HEBRAICA siue Iudaica lingua,
quæ & sacra dicitur, quòd uetus Testamẽ-

tum in ea primum ſit conſcriptum: qui liber ferè ſolus purè Hebraicus habetur: cæteri iiſdem characterib. ſcripti uel Chaldaici ſunt, uel alias dialectos & gloſſas admixtas habent. Recentiorum quidem Iudæorũ ſermo, qui Thalmud interpretati ſunt, ideò obſcurus eſt, quod omnium ferè gentium uocabula intermiſcuerit. ¶Samaritana lingua, priſca Hebraica eſt, Poſtellus. Idem Hebraicam & Phœnicum linguam eandem facit, omnium antiquiſsimam. Vide infra etiam in Punica.

Sequitur precatio domini tranſcripta ex Euangelio ſecundum Matthæum, quod Sebaſtianus Munſterus in Ebraica lingua edidit Baſileæ. Id uerò Euangeliũ Ebraicum non per omnia cõgruere Syriaco, uel Ebraico, quo diuus Hieronymus uſus eſt, patet uel in uerbo panem noſtrum quotidianum: quod Hieronymus legit craſtinum: ut Commentaria eius in Matthæum teſtantur.

Abinu ſchœbbeſchamaim, iikkadeſch ſchmœcha: thabo malchuthcha: † ieaſœh retzoncha chibſchamaim, ubaarœtz: œth lahhmenu themidi then lanu haiom: uſlahh lanu œth hhobotheinu caaſchœr anahhnu ſolhhin lebaalei hhobotheinu: ueal thebienu beniſſaion, œlla hatzilenu mera. Ci lecha hammlechuth ugburah uechabod leolam olamim. Amen.

† Rectius theaſœh.

Pater noſter, qui in cœlis, ſanctificetur nomen

nen tuum: Veniat regnum tuum: Fiat uolun
is tua ficut in cœlis, & in terra: Panem noſtrũ
ontinuum uel perpetuum da nobis hodie: &
emitte nobis debita noſtra, quemadmodũ nos
emittimus debitoribus noſtris: & ne facias nos
enire in tentationem, ſed libera nos à malo.
Quia tuum regnum & potentia & gloria in ſe-
ula ſeculorum. Amen.

אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם יִקָּדֵשׁ שְׁמֶךָ ׃ תָּבוֹא
מַלְכוּתֶךָ ׃ † יַעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כְּבַשָּׁמַיִם †Rectius העש
וּבָאָרֶץ ׃ אֶת לַחְמֵנוּ תְּמִידִי תֵּן לָנוּ הַיּוֹם
וּסְלַח לָנוּ אֶת חוֹבֹתֵינוּ כַּאֲשֶׁר אֲנַחְנוּ
סוֹלְכִים לְבַעֲלֵי חוֹבֹתֵינוּ ׃ וְאַל תְּבִיאֵנוּ
בְּנִסָּיוֹן ׃ אֶלָּא תַצִּילֵנוּ מֵרָע ׃ כִּי לְךָ
הַמַּלְכוּת וּגְבוּרָה וְכָבוֹד לְעוֹלָם
עוֹלָמִים אָמֵן ׃

DE HETRVSCA lingua.

HETRVSCAM linguam hodie nul
m eſſe puto. olim à Latina plurimùm differe-
it, ut ex uocabulis quibuſdam paucis, apud au
ores, apparet: quale eſt Aeſar, id eſt deus, in
ugusto Suetonij. ¶ Padus à profunditate Bo-
gon ab Hetruſcis nũcupatur, à Liguribus Bo-

tigum. Ancona, prius Picena uocabulo Hetru- ſco ſimul & Aboriginū dicta. Piceni lingua He- truſca genus ſacrum dicitur, orti à Sabinis. Fe- rentani primum à Liburnis & Dalmatis, inde his pulſis à Thuſcis orti: quorum lingua Lari- num metropolim uocauerunt, id eſt nobilem principem. Laronem enim Hetruſci & Laru- nem & Arunem uocant nobilem principem (*ut hodie baronem Hiſpani ſi bene memini.*) Inde in Tranſpadana (Gallia) Larium lacum, & in Thuſcia Larones amnes, & Arunes coloniæ, & uiri Arunes: quos Thuſci ſecunda declinatio- ne, Romani & Græci ſicut Atlas tertia declinãt, & proferunt Aruntes. (Hinc etiam nimirum no- men Arûntis Cluſij, quo duce Galli alpes tran- ſcenderunt, & ſenſim ab omni Gallia ciſalpina Hetruriã pepulêre.) Sagi dicti ſunt primi Thu- ſci, id eſt pontifices & ſacri expiatores. Sabinis et Hetruſcis nõ eſt litera q. ſicut Romanis, (*qua- re c pro q. ſcribebãt.*) Hęc omnia M. Portius Ca- to. Idem, Comerus Gallus (inquit) docuit ſuos Italos urbem curribus componere: Et idcirco Veij appellati ſunt uocabulo Sago (Scythico Armenio, uel Sacarum, ut ego interpretor) qui Veias plauſtrũ appellant (ut Germani wegen) & urbem ex his compoſitam, ſi parua ſit, Vei- tulam: ſi magna, Vlurdum: ſi metropolis, Cyo- cholam. Ad hæc quoq; tempora Scythæ plau- ſtris & curru pro domibus utuntur, Beroſus.

¶Hetruſcæ originis ſuſpicor eſſe etiam illa uo- cabula

abula, quæ Arnobius libro 7. aduersus gentes ecenset, de uictimis & earum partibus olim usi ata: ut sunt, apexabo, longauo, tucetum, nęnia, alasea, uel plasea, fendica, isitium, mateola, fitil- a, augmen, magmentum, amensanguinū, &c. à uibus enim haruspicinæ Romani superstitio- em acceperunt, ab ijs etiam uocabula mutua- os uerisimile est.

¶Videri potest hæc lingua aliquid commune ū Armenia uel Scythica habuisse. utriq; enim agos nominant pontifices & sacros expiato- es: & Noam ex Armenia profectum in Italiā erunt, & utrisq; conscriptos de naturalibus & iuinis rebus libros reliquisse. Vtriq; Vestam olucrunt, & ignem seruarunt perpetuum. ¶He ruscas aliqui (Latinorum) fabulas exposue- unt, sicuti Liuius & M. Cicero alicubi testan- ur, P. Crinitus.

DE HIBERNICA LINGVA.

IBERNIA uel HIBERNIA n Oceano inter Angliam & Hispaniam posita st, dicta ab Ibero duce, homine Hispano, qui rimus cum magno hominū numero eam oc- upauit: uel ab Ibero fl. Hispaniæ, cuius accolæ rimi insulam habitasse feruntur. Hiberni qui- em cum habitu corporum, tum uiuendi ritu tq; moribus non ualde discrepant ab Hispanis icinioribus. Hibernica lingua peculiaris est, ua etiam Scoti syluestres & insulani ab Hiber- is oriundi utuntur, Munsterus.

DE HISPANICA lingua.

HISPANORVM lingua uetus quæ fuerit, non habeo quod dicam. uerisimile est autem in oris ad mediterraneum mare, præsertim occasum uersus remotis, Libycæ uel Mauritanicæ linguæ olim usum extitisse. nam & Mauri in illis regionibus imperarunt: & multa Maurorum uocabula adhuc habent relicta, præsertim Lusitani, ut audio. Inter dialectos, quibus hodie utuntur, Castellana præfertur. Affinis est Italicæ, & ad Latinam linguam propius quàm Gallica accedere mihi uidetur, minus tamē quā Italica. Habent & Gothica quædam uocabula cum alia, tum propria, præsertim uirorum. nam Gothi multo tempore Hispanias obtinuerunt: & per illorum grassationes ac imperia, Latinam linguam in Italia primum, deinde etiam Gallijs Hispanijsq; corruptam arbitror, & nouas illas, quibus nunc loquūtur, inductas. Opinor enim uulgus Gallorum quoq; & Hispanorum imperantibus Romanis Latine aliquandiu relicta paulatim ueteri lingua locutum. quod in Germania non contigit neq; enim Romani totam occupare Germaniam potuerunt, neq; diu illas quas occupauerant partes retinere. Vide infra in Sardorum lingua.

Oratio Dominica Hispanicè.

Padrenneſtro, qui eres en los cielos, ſanctificado

ado ſea el tu nombre. uenga el tu reyno, faga
e tu uoluntad aſſy en el cielo, como en la tier-
a. nueſtro pan cotidiano dad le a noſotros oy.
pardonna a noſotros nueſtra deuda, como
noſotros perdonamos anneſtros deudores. y
no nos traigas en tentacion. mas libra nos de
nal. Amen.

DE LINGVA HVNgarica.

HVNGARIA Auſtriæ contermina
& in orientem uergens, inferiorem Panno-
niam à fluuio Leycha uſq; ad Sauum comple-
ctitur, & Danubiũ tranſgreſſa ad Polonos uſq;
protenditur: & quæ quondam arua tenuêre
Gepidæ Daciq; obtinet. Imperium gentis Hun
garicæ multò latius eſt quàm ipſa Hungaria. nã
& Dalmatæ, quos Schlauos: & Illyrij, quos Boſ
nenſes: Triballi ſeu Myſij, quos tum Seruios
tum Raſcianos appellant: & Getæ, quos partim
Valachos, partim Tranſyluanos nominant,
Hungarorum imperium ſubierunt: etſi non-
nulli æuo noſtro Turcarum armis deuicti de-
fecerunt. Hanc prouinciam quatenus circa Iſtrũ
extenditur, ſub Octauiano Cęſare Romani pri
mum obtinuêre. Daciam uerò trans Danubiũ,
quæ nunc Hungariæ portio eſt, Traianus impe
rator edomuit. Poſt Romanos aliquando Hu-
ni Scythica gens, aliquando Gothi ex inſulis
Balthici maris populi, deinde Longobardi ex

Germania profecti Pannoniam occupauêre. Postremo Hungarorum natio ex ultimis Scytharum finibus inundauit, quæ usq; in hanc diē regno potitur, & ultra citraq; Istrum latè dominatur. Extat adhuc non longè ob ortu Tanais altera Hungaria, nostræ huius de qua sermo est mater, lingua & moribus penè similis: quamuis nostra ciuilior est, Christi cultrix: illa ritu barbarico uiuens seruit idolis, Aeneas Syluius in Europa.

Lingua.

Salutatio Angelica Hungaricè.

Vdůosglied Maria malatschual tegliesch,
Aue Maria gratia plena,
uruagion teueglied, tenagialdot assonialatock
dominus tecum, benedicta tu mulieres
kosotte, eschaldot temiegniet giumoltsche
inter, benedictus tui uētris fructus
Iesus Christus. Amen.
Iesus Christus. Amen.

Numeri cardinales.

Eig, ketto, harom, nieg, őt, hatt, het,
Vnū, duo tria, q̃tuor, qnq;, sex, septem,
niogls, kilentz, tiz.
octo, nouem, decem.

Oratio Dominica Hungaricè, nescio quàm rectè scripta. ego conferendo singulas dictiones extricare me non possum, sed ut accepi ita adscribam.

Myat-

Myattyank ky uagy meyngnyegben, zen-
teſſek te newed. Iwiönte te zent orſagod. Le-
n te ſemt akaratod myke pem meynegben
ow kepen oz foldouys, agyad ne kwuk,
ynden napy kynyrwek et. Es bochaſd meg
kwin my, uet keyn kepen my eſmeg bochat-
ahmy elemuk ueteteknek. Es ne ueg myn-
kezertet bru de ſabadich mynden gonoſzt-
. Mert tyed az orſzag, es az hatalom, es az di-
oſeg. Amen.
Ex Iuhra regione Scythiæ frigidiſsima ad
ptentrionem & Oceanum (ſupra Tanaim)
reſsi ſunt Iuhri, à poſterioribus Huni (*do-
ores Hunos ab Hungaris diſtinguunt, ut mox Auẽ-
us*) & Hungari dicti, qui ad Gothiam aſcen-
ntes uehementer multiplicati tranſierunt ma
ma flumina circa paludes Mæotidis, intraue-
ntq́ Pannoniam, & ſecundo regreſſu eam oc
pauerunt, tenentq́ in hunc diem: & lingua
untur omnino eadem (qua Iuhri Scythæ) niſi
addiderunt noſtri Hungari aliqua uocabula
Sclauonico idiomate, earum rerum quæ in
ythia & Iuhra nõ reperiuntur. Iuhri quidem
ythæ omnino ſylueſtres ſunt, & in frigidiſsi-
a regione miſerrimè degunt, Matthias à Mi-
iou.
Hungaros ex Scythia ueniſſe nemini dubiũ
t, de nomine diſceptatur, cum alij ab Hunnis
Anaris uoce compoſita dictos eſſe aſſerant,
ij aliud comminiſcantur. At uero propius eſt

à regione Iuhra uel Iugaria (ut quidam dice malunt) regione Moschis confini & ad imperium eorum pertinēte, manasse Hungarorū nomen, cùm nunc quoq; Slauorū lingua, qu nulla per Europam latiùs patet, Iuhri, uel prima syllaba nonnihil (ut fit) leuigata Vhri uo centur, Ge. Vuernherus.

Vgros Io. Auentinus Teutonibus adnumerat, quamuis lingua & moribus discretos. Vgri (inquit) qui ipsorum lingua Mægari u cantur, una gens est, non in plures nationes diuisa, ut cæteri Germani: latissimum possiden regnum. Venedis Teutonibus (Sclauonicè loquentibus, qui tamen Teutonibus adnumerai tur uicinis) imperitant. aduenæ sunt. origo eorum in quarto (Annalium Boiorum) narrabitur uolumine. incolunt Pannoniam, & eam partem Germaniæ, quam Iaziges, Goti, Getæ, Gepidę olim tenuerunt. Nec enim Hunni sunt. Nam Hunnis successêre Venedi & Boij. Hos pepulêre Vgri, quemadmodum in quarto referemus libro in uita imperatoris Arionulphi Cæsaris Augusti. ¶Lege etiam supra in Dacis.

Gepidæ.
Hunni.

Hungari ad Vagum fluuium Illyricè loquuntur.

Nihil habet hæc lingua cum Illyrica, aut Britannica commune, nec cum ulla alia (opinor) ei conuenit. Audio hac lingua impressum esse nouum Testamentū, sed ferè inutiliter, quod hactenus in scribendi usu non fuerit hic sermo,

&

rustici etiam Latinè scribere quantum pote-
nt conati sint. Mihi nulla lingua tam barbara
letur, quæ non ab hominibus literatis ita scri
posit ut intelligatur: nam & nostra memo-
primùm Rhætica alpina scribi cœpit.
HVNI uel HVNNI, uide in Hun-
ris.

ACOBITAE in lingua Græca simili-
bus characteribus utuntur, qui à Græcis parũ
riant, & nonnulli eis peculiares adduntur,
ostellus.
IAPIDES & IAZYGES Illy-
cè loquuntur.

DE ILLYRICA SIVE
Sarmatica lingua.

MOSCHOVITAE Illyrica lingua
yricisq; literis utuntur, sicuti & Sclaui, Dal-
atæ, Bohemi, Poloni & Lithuani. ea lingua
ngè omnium latißima esse perhibetur. nam
onstantinopoli Ottomanorum in aula fami-
ris est, & nuper in Aegypto apud Memphiti-
m Sultanum & equites Mamaluchos haud
gratis auribus audiebatur. In hanc linguam
gens multitudo sacrorum librorum, indu-
ria maximè diui Hieronymi & Cyrilli transla
est. Præter quoq; patrios annales, Alexandri
iam Magni Romanorumq; Cæsarum, itémq;
I. Antonij & Cleopatræ memoriam ijsdem
teris commendatam tenet. Philosophiam ue-

rò & sideralem scientiam, cæterasq; disciplin
& rationalem medicinam nunquam attigê
Paulus Iouius. ¶Vandali, Sueui & Burgund
fuerunt de regno Poloniæ, à locis quæ inhab
tarunt appellati, & lingua usi sunt Polonica. fu
runt autem Germani, & non Sarmatæ neq
Scythæ, Matthias à Michou. Et mox, Lingu
Sclauorum amplissima est, & per plurimas di
fusa terras, ut sunt Seruij, Mysij, Rasci seu Bu
gari, Bosnenses, Turco hac tempestate subiug
ti (& alij.) ueluti Dalmatæ, Croatæ, Pannoni
Slaui, Carni, Bohemi, Moraui, Slesitæ, Polon
maiores & minores, Mazouitæ, Pomerani, Ca
subitæ, Sarbi, Ruteni, Moscouitæ. Hi omne
Sclaui & Vindelici (*Vandalici*) sunt, perampl
regna inhabitantes. Sed & Lituani iam sclauo
nizant: Nugardi quoq;, Plescouienses, Smol
nenses & Ohulici. ¶Slauonica lingua, qu
hodie corrupto nonnihil uocabulo Sclauoni
ca appellatur, latissimè patet: ut qua Dalmatæ
Bosnenses, Chroati, Istrij, longoq; secundū ma
re Adriaticum tractu, forum Iulij usq;, Carn
(quos Veneti Charsos appellant), item Carnio
lani, Carinthij, ad Drauum fluuium usq;: Stiri
uerò infra Gretzium, secundum Mueram Da
nubiū tenus, indeq; Mysij, Seruij, Bulgari, alijq
Constantinopolim usq; habitātes: Bohemi prę
terea, Lusacij, Silesij, Moraui, Vagiq; fluuij in re
gno Hungariæ accolæ: Poloni item & Rhute
ni latissimè imperātes, & Circasi Quinquemon

Sueui & Burgundi.

an

ii ad Pontum: denique per Germaniam ultra
bim in Septentrionem Vuandalorum reli-
iæ sparsim habitantes utuntur. Hi etsi omnes
Slauos esse fatentur, Germani tamen à solis
andalis denominatione sumpta, omnes Sla-
nica lingua utentes, Wenden / Winden &
indisch, promiscuè appellant, Sigismundus
ber Baro. ¶Habitabant Vuagrij, Vuinuli,
botriti, Polabi, per littora maris Germanici,
nnes uno nomine & una lingua Vandali,
iitichindus.

Gentes Sclauonicæ (inquit Bilibaldus Pir-
imerus) non solum magnam Europæ, sed &
iæ partem occupauêre, supersuntque hodie in
ontibus Iberiæ ac Albaniæ, & uersus mare
yrcanum Circassi: & Gazarorum gentes, nec
on Mengrelli. Hi enim omnes ex Sclauorum
nte originem sumpsêre, linguaque loquuntur
lauonica, ac Christi fidem secundum ritum
ræcum sequũtur. Quin per totam Turchiam,
æcipuè apud milites, Sclauonica in usu est lin
ia, ita ut Constantinopolis ipsa iam non am-
ius prisco nomine, sed Cæsaris domus Scla-
onica uocetur lingua. Sed et paulò antè in au-
Soldani Aegypti, milites, utpote magna ex
arte Circasi, Sclauonicè loquebantur. Cæte-
um qui Vinulos, seu Vendos, reliquámue Scla Vinuli. Vendi.
orum gentem Vandalorum nomine honesta- Vandali.
contendunt, planè falluntur. Constat enim
asicorum scriptorum authoritate, Vandalos

ex Gotthorum ortos esse gente : quemadmo-
dum & Sciros , Gepidas , Alanos , ac reliquo
Gothicæ nationis populos , inter quos nih
præter solã interfuit nomenclaturã . eisdẽ eni
institutis,eademq; utebantur lingua, German
ca nempe : quemadmodum (ut dictum est)e
reliquijs quoq; Gotthorum, qui montana Ta
ricæ Chersonnesi præsenti adhuc ætate obtinẽ
discere licet : quum Sclauorum , Vendorum
Viltzi. Viltzorum loquela penitus à Germanica sit di
uersa. Quin & diu antea quàm Sclauorum no
Vandali. men est auditum, Vandali populariter cum lib
ris & uxoribus è patria emigrarant,iamq; Lusi
taniæ partem tenebant, ac in Africam traijcien
tes , Carthaginem cum uniuersa illa prouinci
suo subiecerant imperio. Sed & tam Ostrogot
thi quàm Visigotthi Christianam tum suscepe
rant fidem, quum Sclaui sub initium omnis re
ligionis fuerint expertes:quorum tanquam no
uorum hostium nomen, sub Mauritio primum
auditum est : excursionesq; eorum à Iustiniano
non parum sunt repressæ,donec immensa mul
titudine superantes magnam Europæ & Ger-
maniæ quoq; occupauerint partem : quod qui-
dem Procopij aliorumq; plurium authorum
constat testimonio. Egressi autem sunt ex Scy-
Scythia. thia , quemadmodum multæ aliæ barbaræ na-
tiones, & ut Solinus Græcus scriptor refert, ex
Bersilia. profundo Bersiliæ : dominatiq; sunt omni per-
Gazari. uiæ terræ usq; ad mare Ponticum. Gazari (*hos*

quis

dem *supra Sclauonicè loqui scripsit*) sub initiũ
ïræcis appellati, quemadmodum & hodie à
acenis uocantur. Nihil igitur Vandalis ac
ndis,præter nominis tantum consonantiam
indam,unquam commune fuit: licet Sora-
Viltzi, Vendi, ac reliquæ Sclauorum gentes Sclaui.
'andalis derelictam occupauerint terrã, quẽ-
nodũ & multas alias regiones suo subiece-
imperio, prioribus expulsis habitatoribus.
uidẽ nulla unquã gens è Scythia egressa, tã
oioso numero ut Sclaui habitabilis terræ par
i inundauit. nam quicquid est à mari Sarma
& Baltheo, ad Pontum usq; & Adriaticum
re: nec non à Tanaide fluuio usq; ad umbi-
ım Germaniæ, cum tota Sarmatia Europæa,
nagna parte Asiaticæ, nec non Boëmia, Dal-
tia & Illyria, sua repleuerunt multitudine,
cusq; Pirkeimerus.
Venedos Io. Auentinus Teutonibus adnu-
rat, quanquam lingua & moribus differen-
Venedi (inquit) nostro sermone, suo sunt
aui. bilingues ferè sunt, in multarum gentiũ
ita diuisi. Nam & Dalmatiam, Liburniam,
ricum, Pannoniæ Norciq; partem, Iustinia-
primo imperante, transito Danubio occupa
ıt, sicut ibi adhuc Sclauonia nominatur. Va-
tissimas nationes nominasse satis erit: Ze-
os sua, id est Boëmos nostra lingua, Bolios,
ssobios, Morauos, Bodolios, Roxalanos,
uos.

Enumeratio alphabetica populorum qui Illyrica lingua utuntur, partim ex authorum uerbis iam recitatis, partim ex Sigismundi Gelenij felicis memoriæ ad nos epistola.

Abgazari uel Abgazelli, qui & Gazari circa mare Caspium.
Aestui.
Arbenses.
Besſi, hodie Bosnenses, uel Bosnasienses.
Bohemi.
Borusij.
Bosnenses, uide Besſi.
Bulgari, uide Rascij.
Carni.
Carniolani.
Carinthij usque ad Drauum.
Casubi, aliâs Casſubitæ.
Circasi Quinquemontani circa Pontum, aliâs Ciercasſi circa mare Caspium.
Corali.
Croati, aliâs Chroati.
Culmij.
Curi.
Dalmatę, al' Delmatę.
Dibrij.
Epirotæ.
Gazari, lege Abgazari.
Gepidæ.
Hungari ad Vagum fluuium.
Iapides.
Iazyges.
Istri.
Lituani.
Liui.
Lusatij.
Lygi.
Macedones mediterranei.
Maxobij, al' Mazobitæ.
Meisi, Mysij.
Moldaui.
Moschi, al' Moscouitæ.
Moraui.
Mordaci.
Mysij, uel Meisi.
Nugardi.
Obodritæ, al' Obotritæ.
Ohulici.
Pannoniæ pars.

Per

ermi.	dicuntur.
lescouij uel Plesco- uienses.	Sclaui uel Slaui pòti⁹.
odolij.	Seruij, uide Sorabi.
olabi.	Slesij uel Silesij, aliâs Sle sitæ.
oloni maiores & mi nores.	Smolnenses.
omerani.	Sorabi, aliâs Sarbi. ho- die (puto) Seruij.
ascij, aliâs Rasci seu Bulgari.	Transiluani.
ugi.	Vãdali, aliâs Vuandali.
ussani, aliâs Ru- theni.	Veltæ.
imogitæ.	Vilaci.
rbi, uide Sorabi.	Vuagrij.
rmatæ, qui Poloni	Vuinuli.
	Zagorani.
	Zadrauani.

Summa, populi circiter 60.

D. Hieronymum legimus libros ueteris Te menti in Dalmaticam siue patriam linguam ansitulisse. Dalmatę autem Illyricè loquuntur. int qui hanc linguam non Illyricam, sed Sar- aticam potiùs, id est Polonicam, uocandam ferant, quòd cæteræ omnes ab hac sint ortæ. Po- nia quidem inter omnes, quę hoc sermone lo uuntur, regiones latissimè patet, nisi fallor.

οἱ δὲ βάρβαροι θεοὶ πεινῶντες, ὥσπερ Ἰλλυριοὶ κεκριγότες.
ristophanes in Auibus, Illyrios à nescio quo cis sono ceu κεκριγότας, id est stridentes & bar- ros, traducens.

Oratio Dominica ſermone Bohenico, qui præ
cæteris huius linguæ dialectis cultior
exiſtimatur.

Otozie naſs, genz ſy na nebeſich.
Oſzwiet ſe meno twe.
Przid kralowſtwij twe.
Bud ʒwule twa yakona nebi, tak y na zemi.
Chleb naſz ʒwezdeyſsi dey nam dnes.
Y odpuſt nam naſse winy, yako y my odpau-
ſtime naſsim winikom.
Y ne uwod naſz do pokuſsenij.
Ale zbaw nas od zleho. Amen.

Eadem Illyricè uel Slauonicè ex libro Bartole-
mæi Georgeuitz de afflictione Chriſtianorum
ſub Turcis, impreſſo Vuormaciæ anno 1545. à
cuius initio alia etiam ad hanc linguam
pertinentia ſcribuntur.

Otcſſe naſz ky ieſsi na nebeſzi,
Sſuetiſſe ime tuoie.
Pridi tuo kralyeuſs.
Budi uolia tuoia, kako na nebu. i na zem lij.
Kruha naſſega ſsagdaniega dai namga danaſz
I odeuſcia nam dughe naſse, kako i mi odpu-
ſciauam duſnikon naſsim.
I nepeliai nats u napaſt, da izbaui nats od ne-
priazni. Amen.

Eadem Polonicè.

O cziecz naſch ktory ieſtoſz ʒwnyebye,
Swyecz ſie gymye twă.

Przydz

zydzy twã krolieſtwo.
ndz ʒwolya twa, yako ʒwnyebi, y na zemij.
hlieb naſch poww ſchedny day nam dzy ſay.
odpuſcz nam uyny naſcha, yako y my od-
puſczamy ʒwynowaytzom naſchym.
yewodz naſz napokuſchenye.
ye zbaw naſz od zlego. Amen.
Sigiſmundus Gelenius Bohemus Lexicon
mphonum edidit, Baſileę excuſum, in quo uo
bula linguarum Latinæ, Græcæ, Germanicæ
Illyricæ, quæ inter ſeſe cõueniunt, uel in dua-
s ex iſtis, uel tribus, uel quatuor linguis, con
t. Publicatus eſt etiam nuper Norimber-
libellus de lingua Bohemica.

DE LINGVA INDICA.

INDICA lingua, adeò Hebraicæ, Chal
icæ & Arabicæ affinis eſt, licet characteribus
riet, ut rara admodũ ſit in hac dictio, quin in
arũ aliqua reperiatur. Hęc ſola oriẽtaliũ, quæ
Hebræa originem habent, legitur noſtro mõ
, à ſiniſtra in dextram, Poſtellus. Plura le-
s ſupra in Aethiopum lingua. Indorum
plures ſunt gentes, atq; eæ linguą inter ſe diſ-
næ, Herodotus libro 3. ¶Brechmaſis, id eſt
ortus, Indorum lingua, Plinius 12.7. Co-
ur apud Indos dæmon Σοροάδειος, id eſt οἰνο-
ός, Athenæus: forte Σοροάπειος legendum, ut idẽ
qui Serapis. nam ſirap uinum ſignificat lin-
a Afrorum circa Tripolim. Medici potiones

quaſdam mulſas uel ſaccharatas ſyrupos appe
lant, Græci recentiores ſerapia, quorum quæd
etiam in deum (forte Serapim per ſomnia ad
monentem, præſertim ægrotos in templo ca
ob cauſam dormientes) authorem referuntu
¶Cartazonus Aeliano in hac lingua monoc
rotem ſignificat: & ſandabenamet rhinocer
tem, recentioribus. Auiculam minimam ſa
daricini coloris Indici ſua lingua dicærum n
minant, Græci dicæum, Aelianus.

DE IONICA LINGVA, VE potius linguæ Græcæ dialecto, ex Io. Grammatico.

IONICA Dialectus α. in η. ſæpiſsim
mutat: & Περσέω dicit, pro Πέρσου. Δημοσθένεος ſine c
tractione, & in accuſandi caſu Δημοσθένεα. alia
quoque diæreſes facit præter communem uſum
non admiſsis contractionibus. A βασιλεὺς gen
tiuum βασιλῆος format. Datiuis pluralibus in
exeuntibus iota addit, & inſuper α. in η. uertit i
fœmininis, ut σοφοῖσι, νύμφῃσι. pro ἓν effert ὦν, pr
νόος, νοῦς, &c. Ex authoribus qui extant Hip
pocrates & Herodotus Ionicè ſcripſerunt.

Hippocratis Aphoriſmus 1.

Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖ
σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν
δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρέοντας, καὶ
ἔξωθεν.

Secun

Secundus.

Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίας, καὶ τοῖς ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτο-
ματως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρονται,
ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν: ἢν δὲ μὴ τοὐναντίον, &c.

Dialectus Iàs ſiue Ionica, eadem eſt quæ ue-
s Attica, Euſtathius in Dionyſiũ. ¶Iones lin-
a non eadem utuntur, ſed eius quatuor pro-
ietates ducunt. Miletus prima apud ipſos ciui 1.
,ad meridiem uergit. Poſt hãc Myûs & Prie-
hæ quia in Caria habitabãtur, cum horũ lin
a conueniunt. Illæ uerò in Lydia, Epheſus, 2.
olophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Pho-
a, iam dictis ſanè ciuitatibus, quantum ad lin
am attinet, non reſpondent, inter ſe tamen ea-
ſonant lingua. Reliquæ tres ſunt ciuitates Io 3.
cæ, quarũ duę inſulas habitant, Samum uide-
et & Chium: tertia in cõtinẽte ſita Erythreæ.
his Chij & Erythreæ eandem proprietatem
i uendicant. Samij uerò ab his diſcrepantes, 4.
opriam quandam receperunt loquendi for
am. atq; hunc in modũ quatuor omnino lin-
arum (Ionicarum) fiunt proprietates, Hero
tus libro 1. Idem Athenienſes inter Iones
œſi tempore excelluiſſe ſcribit.

ISMAELITICA lingua, uide ſu-
a in Aethiopum lingua ex Munſtero.

ISTRI Illyricè loquuntur.

DE ITALICA VVL-
gari lingua.

ITALORVM lingua à Latina ueter corrupta est, ut diximus, barbarorum infesta tione & imperio. Dialecti eius plures sunt, inte quas Thuscam (id est in Hetruria circa Sena præcipuè) præferri aiunt. uersus alpes quo pro piùs habitant Itali (nam & Gallos cisalpino omnes hodie Italos uocamus) eò minus pur loquũtur. Ineptissimus & maximè deprauatu Rhætorum in alpibus sermo est, de quo in R elemento scribemus. Romanum sermone non modo Itali suum uocant: sed etiam Saba di uulgò, & Rhæti alpini. Valachis etiam Ro manus est sermo (ut Aen. Pius refert) sed ma gna ex parte mutatus, et homini Italico uix int ligibilis. ¶Gregorium Papam suæ ecclesiæ ad huc Latinè locutum constat.

Oratio Dominica Italicè.

Padre nostre che sei ne cieli, sia santificato nome tuo. Venga il regno tuo. Sia fatta la uo lunta tua, come nel cielo, cosi ancora in terr Dacci oggi il nostro pane cotidiano. Et rime tici i nostri peccati, come ancora noi li rimetti mo à nostri debitori. Et nõ ci indurre in tent tione: ma liberaci dal male. Amen.

IVDAEORVM lingua eadẽ est qu Hebraica.

IVHRI, uide Hungari. ijdem sunt Vg Rhuteni quidem pro g. pronunciant h. pro I gra, Iuhra.

DE LACONICA LINGVA.

LACONVM, ut regio à media Græ-
cia remotior est, sic lingua etiã eorum à com
uni recessit longius, & ut apparet in plurimis
l Doricam accedit. Lacedæmonij Crœsi tem
ore inter Dores excelluerunt, Herodotus.
Glossæ quædam, ideſt dictiones huic linguæ
eculiares, ab Hesychio annotantur: ut Κλὰ, ἐλι-
ριον μικρὸν. Nuces magnas μυκήρυς uocabant,
νίυς autem nuces dulces, Athenæus libro 2.
t paulò post, Μυκήρυς Lacones uocant amygda
. Plutarchus Laconũ apophthegmata copiosè
escripsit: & in uita quoq; Lycurgi multa Laco-
um tũ uocabula tum dicta enumerat. Τὶν, pro
ι. ἄμμες pro ἡμεῖς. Τῆνας pro ἐκείνας. Chorus Laco-
um (inquit) ex tribus ætatibus constabat. Se-
es primo canebant, Ἄμμες ποτ᾽ ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι.
Deinde uiri seu iuuenes, Ἄμμες δέ γ᾽ εἰμέν. αἰ δὲ λῇς,
πεῖραν λαβέ. Postremò pueri, Ἄμμες δέ γ᾽ ἐσσόμεσθα
πολλῷ κρείσσονες.

DE LINGVA LATINA.

DE LATINA lingua nonnihil di
tum est supra: quòd una sit ex tribus cultio-
bus, quarum comparatione cæteræ omnes
arbaræ dicũtur: quòd antiquissima, & quòd mul
à Græcis mutuata sit.

Quòd apud nostros (Latinos) quatuor idio-
natum genera fuisse tradantur; id est, Priscum,

Latinum, Romanum, & Mixtum, ex Petri Criniti de honesta discip. lib. 3. cap. 3.

Relatum est quatuor fuisse apud nostros linguarum proprietates. hoc est Priscam, Latinam, Romanam, Mixtam: quod ex Varronis authoritate grammatici ueteres tradunt. Prisca est, qua uetustissimi Italiæ populi sub Iano uidelicet & Saturno regibus usi sunt: cuiusmodi carmina quædam incondita, parumq; nostris intellecta adhuc supersunt: ut Saliorum & Argeorum sacra, de quibus Varro etiã Terentius meminit. Latina uerò, quam sub Latino & regibus Tusciæ cæteri quidem populi in ipso Latio loquebantur: qua tabulæ decemuirales scriptæ sunt, ac sacræ leges, & publica quædam edicta. Romana, quæ post exactos reges Romano populi gesta complexa est. nam & hanc ipsam inter poëtas M. Plautus, Næuius, Accius Pacuuius, Ennius & P. Vergilius maximè coluerunt. ex oratoribus autem & historicis M. Cato, Sisenna, Quadrigarius, Val. Antias, Cæsar & M. Cicero. Mixta uerò, quę aucto imperio et libertate amissa, uarios populos ac natiões in iura ciuitatis admisit. quo factum est, ut Romana uirtus ac loquendi iuxta integritas passim cum moribus degeneraret. Neq; autem me latet Latinam quidem doctrinam ex multiplici uarioq; idiomate constare. Siquidem & Osca & Sabina uocabula à multis olim recepta sunt, ut Punica nunc omittamus. Nã et Q. Ennius Osce

locutus

cutus est,tum Hetruscas alij fabulas exposue-
nt, sicuti Liuius & M. Cicero alicubi testātur.
LIBYES circa Cyrenen apostolos in
ntecoste Hierosolymis sua dialecto loquen-
; mirati sunt.
LIGVRES Hetruriæ pars sunt, & ipsi
etrusca lingua, ut conijcio, olim usi. nam ut
idum à profunditate Hetrusci Botigon uoca
runt,sic Ligures Botigum, M. Porcio Cato-
teste.
LITHVANIA olim suum ducem
agnum habuit,nunc regi Poloniæ subijcitur,
gismundus Liber. Lithuania et Samogithia
ouinciæ, licet Rhutenis intermixtæ sint, ac
oprio idiomate ritu'q; Romano utantur, ea-
m tamen incolæ ex bona parte sunt Rhute-
,Idem.
Lithuanorum (alij per t. sine aspiratione scri-
unt) lingua (inquit Matthias à Michou) est
uadripartita. Prima est Iaczuingorum,ut ho-
im qui circa castrum Drohicin habitarunt,
uorum pauci supersunt. Altera Lithuanorum
Samagitharum. Tertia Prutenica. Quarta in
othua seu Lothihola, id est Liuonia,circa flu-
ium Dzuina & Rigam ciuitatem. Et horum
uanquam eadem sit lingua (*uidetur sentire lin-*
uam unam esse, linguagium ipse uocat, sed quatuor
ialectis distinctam) unus tamen non satis alterū
ntelligit, nisi peregrinatus & uagatus per illas
erras. Habuit hæc lingua quadripartita tēpore

idolatriæ pontificem maximum unum, qu
Crine appellabant, morantem in ciuitate R
moue à Roma dicta. quoniã hęc lingua de It
lia iactat se aduenisse, & habet nonnulla uoc
bula Italica in suo sermone. Porrò in Prusia
pauci proferunt Rhutenicum sermonem. sub
trauit enim lingua Polonorum & Almann
rum. Sic & in Lothua pauci rustici profitent
hanc linguam, q Almannica subintrârit. In S
mogithia autem, quæ est lo͏̊ngitudinis quinqu
ginta miliariorum: & in Lithuania, quæ in lo
gum triginta miliaria continet, in pagis Lithu
nicè loquuntur, & in magna parte Polonic
Nam & sermone Polonico sacerdotes in eccl
sijs concionantur. Cæterum harum regionu
incolæ omnes ecclesiam Romanam agnoscũ
in alijs autem circuniacẽtibus, ut in Nouigro
in Plescouia, in Polocko, in Smolensco, & i
Ruteni. meridiem usq; post Kion Ruteni sunt omnes,
Rutenicè seu Sclauonicè loquuntur, ritum
Græcorum obseruant: & obedientiam Con
stantinopolitano patriarchæ præstant. Sunt et
Tartari. Tartari in ducatu Lithuaniæ circa Vilnam, qu
duci parent: loquuntur uerò Tartaricè & Ma
humetẽ colunt, Hactenus Matthias à Michou
¶Alij Lituanos simpliciter Illyricè loqui scri
bunt. ¶Oritur in Lithuania fluuius Borysthe
nes, qui deinde per Rusiam fluens in mare exi
Ponticum. Ptolemæus Galindos, Bodmos, Su
dinos, Seuinos, Hamaxobios & Cariones ib

po.

ɔſuiſſe uidetur, Bilibaldus Pirkeimerus. Vi-
: infra etiam in Moſchouitis.

L I V O N V M uel Liuorum & Litua-
orum & Curorum lingua, eadem eſt quæ ue-
is Pruſsica. dialectis tantum uariant. Vide ſu-
ra in Britannica uetere, & in Lithuanorum lin
ua. Alij Liuos & L V S A T I O S Il-
yricè loqui aiunt.

L Y D I aut Phryges panem βέκος uocabãt,
uidas in βεκκεσέληνε. Βαθυῤῥηγάλη, miluus apud Ly
os, Heſychius.

L Y G O R V M ſermo Illyricus eſt.

M A C E D O N E S mediterranei lin
gua Illyrica utũtur ut audio. Macedo-
ies numerũ κοῖον appellant, Athenæus. Veteres
ıdẽ Macedoniæ incolas lingua Grçca, ſed dia-
ecto gloſsisq́ diſtincta, olim uſos fuiſſe nõ du
ɔito: quod uel ex uetuſtis menſiũ apud ipſos no
nẽclaturis colligi põt, quos duodecim Zodia-
ci animaliũ nominib. appellãt, quę ſunt: Αἰγόκε-
ρως, ὑδροχόος, ἰχθῦς, κριὸς, ταῦρος, δίδυμος, καρκῖνος, λέων,
παρθένος, ζυγὸς, σκορπίος, τοξότης. Βέδυ aqua uel aẽr, lin
gua Phrygum uel Macedonũ, Clemens Stro-
mat. quinto. Argæus rex Macedonum uirgi-
nes (quæ ſuo cõſpectu & numero, cum ſe emi-
nus tanquam uiros oſtentaſſent, hoſtem terrue-
runt) quas antea κλωδόνας Macedones appella-
bant, propter uirorum imitationem ut μιμαλλόνες
dicerẽtur decreto iuſsit, Polyęnus Strategema-
tum libro 4. Κλώδονες bacchæ Dionyſij apud

Macedones, Mimallones postea ab imitatio[n]
dictę. Varinus. Vidētur Clodones dictę qua[si]
cladones, à quatiendo, q thyrsos ueluti hast[is]
concuterent. ¶Macedones mediterranei Illyri[-]
cè loquuntur.

MARSIGNI & Burij, qui terga Ma[r]comanorum Quadorumq́ claudunt (*id est re[tro] Slesiam & Morauiam habitant*) sermone cul[tu]q́ Sueuos referunt, Cor. Tacitus.

MAXOBII, aliâs Maxobitæ, Illyric[è] loquuntur.

MEDI & MESOPOTAMIA[E] incolæ apostolos Domini Hierosolymis sua lin[-]gua loquentes in Pentecoste mirantur. Med[i] canem spaca uocant, ut scribit Herodotus: quod nomen ad Illyricum pos uel pas accedit.

MEISI uel Mysij Illyricè loquuntur.

¶Item MENGRELLI, uide in Ga[-]zaris.

MOLDAVI, MORAVI & MORLACI Illyricè loquuntur.

MONAE insulæ sub ditione Anglorum linguam ab alijs prorsus differre audio.

DE MOSCHORVM VEL Moscouitarum lingua.

MOSCOVITAE (*uel Moschi*) Sclauonica lingua utuntur, licet externis linguis sic sit confusa, ut Sclauus & Moscouita se inuicem non intelligant, Munsterus. Moscouuia Rus[-]

siæ

: caput eſt,ſuamq́; ditionem per Scythiam lõ-
lateq́; extendit. Eſt autem eadem Moſcouiti-
lingua cum Rhutenica & Sclauonica, Sigiſ-
undus Liber: qui in Rerum Moſcouiticarum
mmentarijs plurima huius linguæ uocabula
m propria tum alia affert: & ab initio operis
Rhutenorum peculiari circa literas quaſdã
onunciatione obſeruationes ſuas ſcribit.
Antonius Vuied, Vuildæ in Lithuania natus,
bulam chorographicam eius regionis publi-
uit, anno ſalutis 1542. in qua etiã alphabetum
io Moſcouitæ & Lithuani utuntur, Græco nõ Lithuani.
ſsimile, ſed characterib. aliquot auctius pro-
nit. ¶Incolæ Vſtyug prouinciæ Moſcouiæ
ioma proprium & characteres proprios ha-
nt, quamuis Rhutenico magis utuntur, Sigiſ
undus Liber. ¶Bieloieſero ciuitas eſt Moſco-
æ (uel Scythiæ ad Septentrionem remotioris)
ım caſtro ad lacum ingentem eiuſdem nomi-
s. ſonat autem hoc nomen Rhutenis lacum
bum. huius loci indigenæ proprium habent
ioma, quamuis nunc fermè omnes Rhuteni-
loquantur, Idem. ¶Ruſsi uel Rutheni, ijdem Ruſsi.
ui Moſcouitæ ſunt. ¶In Moſchorum lingua Rutheni.
udio permulta eſſe Græca uocabula, ut & ri-
ıs religionis eſt. Nuper quidam Sueuos illic
lim primùm habitaſſe aſſeruit: inde ad Car-
athum montem, ad Albim: & demum ad eos
ı quibus nunc ſunt locos conceſsiſſe. ſignum
ſſe, pleraq́; locorum nomina in Moſcouia ori-

ginis Germanicæ.

MYSIIS, uel Meisis, lingua est Ill-rica.

NVGAROLI Illyricè loquuntur.

OBODRITAE, aliâs Obotriti, ite- OHVLICI, lingua utuntur Ill-rica.

OSCI qui nunc Capuani. Volosci, qu- uocamus Volscos, M. Porcius Cato. Osci an-tiqui Italiæ populi in Campania ab oris fœd-tate dicti, Grammatici quidam. Oscum aliqu- do significat sacrum, (nimirum ὅσιον) unde leges sacratæ oscæ dicuntur, (*uidetur hic aliqu- deesse: forte*, Et *aliquando turpe uel spurcum.*) in omnibus ferè antiquis commentarijs scrib- tur opicū pro osco, ut in Titinnij fabula quint- Qui Oscè & Volscè fabulantur, nam Latinè n- sciunt. à quo etiam uerba impudentia & cla- appellantur obscœna. quia frequentissimus fu- Oscis libidinum spurcarum usus. Sed eode- etiam nomine appellatur locus in agro Veien- quo frui soliti produntur augures Romani, F- stus. Q. Ennius Oscè locutus est, Crinitu- Volsci populus antiquus mediterraneus in La-tio uel Tuscia, qui Turno suppetias tulit aduer-sus Aeneam. Meminit eorum Mela lib. 2. in de-scriptione Italiæ.

OSI Pannonicè loquuntur, uide Gothin-

PAN

PAMPHYLII apostolos Spiritus san
cti dono diuersis linguis & sua etiam Hie-
rolymis in Pentecoste loquẽtes summa cum
miratione audiunt.

PANNONIAE pars Illyricè loqui-
. Pannonicè loquuntur Osi, Tacitus. Vi-
supra in Hungarica lingua.

PARTHI apostolos Iesu Christi Hie-
rolymis suo sermone loquentes in Penteco-
admirabantur. Parthis σίμωρ genus quod-
m muris syluatici significare inuenio.

E PELASGICA LINGVA,

x Herodoti lib. 1. ubi nos Vallæ translatio-
nem ad Græcũ codicem emendauimus.

COMPERIT Crœsus Lacedæmo-
os atq; Athenienses potentissimos Græcorũ
: quod illi in Dorico genere, hi in Ionico ante-
erent. Nam de his ita antea iudicabatur: cum
initio altera gens foret Palasgica, altera Hel-
ica, id est Græca. quarum hæc nunquam so-
n mutauit, illa assiduè multumq; est perua-
a. Etenim sub Deucalione rege orã Phthio- Phthiotis.
em incoluit: sub Doro Hellenis filio tractũ
i ad Ossam & Olympum iacet, nomine Istię- Istiæotis.
m: unde à Cadmæis eiecta, coluit in Pindo
um quem uocant Macednum. Rursus in Macednũ.
yopidem commigrauit, atq; ita in Pelopon- Dryopis.
sum uenit, Doricaq; cognominata est. Porrò Dores in Pelopon-
a lingua Pelasgi sint usi, affirmare non pos- neso.

ſum, ſed coniectura licet dicere, eandem fui
cũ ea, qua nunc Pelaſgi utuntur, qui ſupra Ty
rhenos urbẽ Creſtonem incolunt, quodam te
pore finitimi eorũ qui nunc Dôres uocant
Tunc aũt incolebant Dôres regionẽ quæ nu
Theſſaliôtis nominat, & Placiam & Scylace
cum Pelaſgi habitarent in Helleſponto, qui c
termini (σύνοικοι) Athenienſium erant. Sed m
ta Pelaſgica oppida nomen immutarunt. Qu
bus ſignis coniectantes oportet dicere Pelaſg
barbara lingua fuiſſe. Quod ſi tota gens Pela
ca talis (*id eſt, barbara*) erat, gentem Atticam
pote Pelaſgicam, cũ in Hellenes, id eſt Græc
tranſijt, linguam ſimul iſtorum amiſiſſe. Eteni
neq; Creſtoniatarum loquela cum ullo circà
pulorum conſentit, & Placianorum ſimilit
Communis uero ipſis (*Creſtionatis et Placian*
eſt lingua. Per quod declarant quam linguæ
guram obtinebant cum in hæc loca tranſieri
eandem ſe nunc conſeruare. At natio Helleni
id eſt Græca, ex quo exiſtit, eâdem lingua ſe
per eſt uſa, ut mihi uidetur. Et quanquam i
becillis primùm, ꝙ ex Pelaſgica eſſet abſciſſa
exiguo initio profecta, mox in multas aucta
gentes, tum aliarum, tum barbararum gentiu
frequentia ſe ad illam cõferente. Cæterum ge
Pelaſgica ꝙ barbara eſſet, eam ob cauſam n
quaquam magnos profectus feciſſe mihi u
detur.

Creſton urbs eſt Thraciæ, Dores.

Græcorum lingua.

DE PERSICA LINGVA siue Turcica.

PERSICA lingua ab Aegyptiaca & daica diuersa est, ut supra in Aegyptiaca osten m est. Cum Illyrica quoq; & Armenica ni l commune habet. Multa huius linguæ uo bula & locutiones docet Bartolemęus Geor uitus in libello suo de afflictione Christia rum sub Turcis, Latinè ante paucos annos Germania impresso Vuormaciç. Appellat au n eandem Persicam & Turcicam linguam.

Vaticinium in Persica lingua ex eodem Bartolemæi libro descriptum.

tissah omos ghelur Ciaferum memleketi Pers.
nperator nòster ueniet, ethnici prīcipis regnū Lat.
ır, keuzul almai alur, kapzeiler, Pers.
piet, rubrum pomum capiet, subiget. Lat.
li yladegh gyaur keleci Pers.
uod si annum usq; septimum gladius † Lat.
kmasse, on iki yladegh onlarum beghli Pers.
insurrexerit, usq; ad annū duodecimū eis Lat.
eder. cusi iapar, baghi diker, bahcsai Pers.
abit. domos ędificabit, uīeas plātabit, hortos Lat.
ghlar, ogli kezi olur. on iki yldenssora Pers.
piet, liberos procreabit. pòst duodecimum Lat.
scilicet annum, ex quo rubrū pomum in eius potestatem redactum fuerit.
istianon keleci csikar, ol Turki Pers.
ristianorū gladius apparebit, qui Turcam Lat.

† Scilicet Christianorum.

Perſ. gheresſine tuſkure.
Lat. quaquauerſum fugabit. Sic habet uaticin
cum Georgeuiti interpretatione, quam ego
uerbo ad uerbum Perſicis uocabulis accomm
dare conatus ſum, haud ſcio an ubiq; aſſecutu
dubito quidem circa uocem cſikmaſſe, quã e
poſui nõ inſurrexerit. & circa yldenſſora, qua
reddidi duodecimum, cum ſuperius onlaru
ſimiliter uerterim.

¶Perſica uocabula multa Andreas Bellun
ſis interpretatur in gloſsis Auicennæ. Conu
uiũ regis in natali regis quotannis celebratu
id Perſicè (Περσιστὶ) uocatur τυκτὰ: ἑλληνιστὶ δὲ τέλεια
Herodotus libro 9. ut citat Athenæus. Par
ſanga, ſchœnus & aſtarus menſurarum (de te
ræ ſpatijs) nomina Perſica etiam à Græcis n
nullis uſurpantur, idem Athenæus lib. 3. S
ſon lilium Perſis ſignificat, & Σοῦσα urbs nom
nata eſt propter pulchritudinem & amœnit
loci, Idẽ. Magi dicuntur ſapientes lingua Pe
ſarum, Porphyrius. Plinius ſcribit Scyth
uocatos eſſe Sacas à Perſis, & lingua Perſ
Aramæos. ¶Perſica animalium nomina plu
ma in noſtris de quadrupedibus et auibus lib
poſuimus, quæ index ab initio ſingulorum c
iuncta oſtendit.

PHOENICVM lingua, uide Puni

DE LINGVA PHRYGVM.

BECCVS lingua Phrygum panem
gni

nificat, ut pluribus scribit Herodotus libro 2.
bi Psammetichum Aegyptiorum regem hoc
rgumento Phryges hominũ primos fuisse ait
onieciße, q̃ infantes eius iussu à capris opera
astorum; uel à mulieribus quarum linguæ erãt
ræcisæ, biennio educati, ut primum inarticula-
uagire destiterint, hoc nomẽ beccus primùm
tulerint. Huius rei Diodorus Siculus quoq;
eminit. Suidas in uocabulo Βεκκεσέληνε (ex
cholijs in Aristophanem) Lydos inquit aut
hryges panem appellare βέκος, per κ. simplex.
ostri quidẽ Germani pistorem uocant beck.
uod si infantes illi à capris nutriti sunt, nil mi-
um si bec uocem balantium caprarum quadã
nitatione primum protulerunt, nec ideo Phry
es hominũ primos fuisse quisquam rectè aut
ecessariò affirmârit. Noricũ Phryges utrem
ppellant, Eustathius in Dionysium. Bedy
qua uel aër dicitur, lingua Phrygum aut Ma-
donum, Clemens Alexandrinus Stromateon
uinto. Vocabulum πῦρ fortè barbaricum est.
eq; enim facile ad aliquã uocem (originem)
ræcam accommodare: & ita uocatur à Phry-
bus modicè deflexa uoce: itemq; ὕδωρ & κύνες,
alia multa, Plato in Cratylo. Erinaceus
hrygum lingua exis uel exin dicitur. ¶Gallus,
ectus testibus, Xenophon de æquocis. ¶Phry
es Hierosolymis apostolos sua lingua loquen
s in Pentecoste mirantur.
PLACIANORVM lingua, uide in

Pelaſgica. Eſt autem Placia urbs Myſiæ iux
Cyzicum Mileſiorum oppidum.

PLESCOVII uel Pleſcouienſes, P
LABI, POLONI maiores & min
res, & POMERANI Illyricè loquu
tur.

PRVSSICA lingua uetus, uide ſu
pra in Britannica uetere. & in Lithuanorũ li
gua, de Prutenica. nam Pruſsiæ incolæ & Pr
teni dicuntur: & lingua olim diuerſa uſi ſur
poſtquam uerò Teutonicorum fratrum iugu
ſubiêre, lingua Teuthonica introducta eſt, et re
ligio Chriſtiana accepta Frederici imperator
ſecundi temporibus.

DE PVNICA LINGVA.

HAL Punicè Deus dicitur, Seruius in V
gilium. Gadir Punica lingua ſæpem ſigni
cat, Plinius lib. 4. cap. 22. Zegeries Pœnis g
nus ſunt murium, Græcè βουνὸς dixeris, (Val
colles transfert,) Herodotus libro 4. Vi
Galeottum in Varijs. ¶ G. Poſtelli de Fœnicu
literis, ſeu de priſco Latinæ & Græcę linguæ c
ractêre, eiusq́ antiquiſsima origine & uſu, co
mentatiuncula publicata eſt Pariſijs anno 155
Hebraicam autem & Phœnicum linguam ea
dem facit, omnium antiquiſsimam. ¶ De Afr
cana lingua ſcriptum eſt ſupra.

RASCII, aliâs Raſci ſeu Bulgari, Illy
ricè loquuntur.

D

DE RHAETICA ALPINA lingua.

PARS Rhætorum, qui Alpes inter Hel-
tiam & Italiam siue Galliã Cisalpinam, Hel-
tijs cõfederati, incolunt, sermone Italico om-
ım corruptissimo utuntur, adeò ut ante no-
am memoriam nihil in literas hoc sermone
iptum referretur, sed Latinè tantum, & nõ ita
dem Germanicè. Primus nostro sæculo uir
ctrina et pietate clarus Iacobus Bifrons Rhę
: hanc linguam scriptis illustrare & publicare
œpit, qui catechismum etiam sacrosanctæ re
ionis nostræ è Germanico in hunc sermonẽ
nuertit, excusum Pusclauij anno salutis 1552.

ratio Dominica in uernaculo Rhætorum ser
ione, quem ipsi uulgò Romanum appel-
lant, (ut & suum Sabaudi,) nostri
Churwelsch.

b nos, quęl tú ist in cschil, santifichio saia ilg
tes num.
tes ariginam uigna ter nus.
thia uoeglia d' uainta in terra, sco la fo in
cschil.
)a nus nos paun houtz & in múnchia di.
rduna à nus nos dbits, sco nus fain à nos dbi-
taduors.
ın ens mener in mel aprouamaint, dimper-
semaing spendra nus da tuots mels. Amen.
Rhæti non à Romanis, ut uulgò putant, sed

à Thuſcis originem traxêre. Hos Liuius nih ſcribit ex antiquo præter ſonum linguæ, nec e incorruptum retinuiſſe. Cæterum Rhætica lin gua (ut author eſt Aegidius Tſchudus) intra ce tum quinquaginta annos plurimũ apud Rhæ tos interijt, Germanica in dies inualeſcente, u hodie non ſolum Curienſes, uerũ & qui remo tiores ſunt Germanicè loquantur, qui haud lo gè ſupra æuum noſtrum Italicè loquebantur: modo corruptiſsima eorũ lingua Italica eſt ce ſenda, quæ & olim tempore Liuij, & hodie uſ adeò deprauata eſt, ut Tuſci, qui hodie ſunt i Italia, eos loquentes minimè intelligant, quam uis unius ſint nationis & ab una gente deſcen derint.

ROMANA lingua, uide ſupra i Latin

RVGI Illyricè loquuntur.

DE RVTHENORVM uel Ru ſorum incolarũ lingua, lege ſupra in Moſcou tica. Ruſſorum uocabuli rationem Sigiſmu dus Liber Baro explicat ab initio hiſtoriæ ſu Moſcouiticæ. Rütheni, id eſt Roxani, Aei Pius. Aliqui etiam Ruſſanos ſcribunt.

DE SABINORVM Lingua uetere.

QVIRINALIS mons dictus e Romæ à Iunone Sabinorum dea, qu illi curitim, id eſt haſtatã Iunonem uc cant. Etenim haſtam curim & curinam prof

tur

nt. quia his simul & Hetruscis nō est litera q. ut Romanis. inde Quirites, Cato in libro O- ginum. Quòd Romani Sabinis prænomen ceperint, ex fœdere cum Romanis facto, P. rinitus 3.4. Sabina uocabula à multis Lati- s olim recepta sunt, Idem.

SAMARITANI in Syria in urbe chem, omnes ueteris Testamenti libros præ- r Mosaicos aspernãtur, & charactêribus pro- ijs (conuenientibus tamen cũ alphabeti com unis Hebraici literarum numero, sono & no- inibus, figura tantum differente, quod & d. ieronymus testatur) utuntur: quos etiam uul aribus apud Iudæos usitatis antiquiores esse unt, ut pluribus docet Guil. Postellus in libro e Phœnicum literis.

SAMOGITAE Illyricè loquuntur, ide in Lithuanorum lingua.

SARBI, uide Sorabi.

E SARDORVM LINGVA, ex Cosmographia Munsteri.

HABVERVNT Sardi olim linguã ropriam; sed postquam diuersi populi in eam nigrauerunt, & ab externis principibus impe- ium eius usurpatum fuit, nempe Latinis, Pisa- is, Genuensibus, Hispanis & Afris, lingua eo- um admodum corrupta est, relictis tamen plu imis uocabulis quæ in alia nulla reperiuntur. Latini sermonis adhuc multa tenet uocabula,

præſertim in Barbariç montibus, ubi Rom. imperatores militum habebant præſidia, ut l. ij. C. de officio præfecti præ. Afric. Hinc eſt q̄ Sardi in diuerſis locis tam diuerſè loquũtur, propter imperiorum uarietatem. ipſi tamen ſe inter ſe rectè intelligunt. Sunt autem duæ præcipuæ in ea inſula linguæ, una qua in ciuitatibus, & altera qua extra ciuitates utũtur. Oppidani loquuntur ferè lingua Hiſpanica, Tarraconenſi ſeu Catalana, quã didicerũt ab Hiſpanis, qui plerunque magiſtratum in eiſdem gerunt ciuitatibus. alij uerò genuinam retinent Sardorum linguam.

Oratio dominica in Sardorum oppidanorum lingua.

Pare noſtre che ſes en loſcels, ſia ſantificat lo nom teu. Venga lo regne teu. Faſaſe la uoluntat tua, axicom en lo cel, i en la terra. Lo pa noſtre cotidia dona anoſaltres hui. I dexia anoſaltres loſdeutes noſtres, axicom i noſaltres dexiam als deutois noſtres. I no nos induefcas en la tentatio. Mas liura nos del mal. Perche teu es lo regne, la gloria, i lo imperij en los ſigles de los ſigles. Amen.

Eadem in Sardorum communiori lingua, extra ciuitates.

Babu noſtru ſughale ſes in ſoſchelus, ſantu ſiada ſu nomine tuo. Bengiad ſu rennu tuo. Faciadſi ſa uoluntade tua, comenti in chelo & in ſa terra. Su pane noſtru dognie die dona anoſa

tero

ros hoç. Et laſſa anoſateros iſ debitus noſtrus,
mente e noſateros laſſaos a iſdebitores no-
us. E no nos portis in ſa tentatione. Impero
era nos da ſu male. Poiteo tuo eſti ſu rennu,
gloria, e ſu imperiu in ſos ſeculos de ſos ſecu-
s. Amen.

SARMATAE qui Poloni dicuntur, lyricè ſonant. ¶ Tempore Nini Babyloniorũ gis Thuyſcon gigas Sarmatas legibus for-
at apud Rhenum, Beroſus.

SCIRI, aliâs Scyri, id eſt. Stirij uel Sti-
nſes, à Gothis oriundi. uide Vandali.

SCLAVI, uel Slaui potius, Illyricè lo-
uuntur.

DE SCOTICA LINGVA.

SCOTICAM linguam communio-
em audio parum differre ab Anglica, ſed pau-
ora Gallica habere admixta. ¶ Scoti (ſylue-
res & inſulani) hodie moribus non differunt
b Hibernis (inquit Munſterus) à quibus ori-
inem duxerunt, nec magnum eſt inter ipſos
terualluni. Nam cum cœlum eſt ſerenum po-
ſt Hibernia uideri in Scotia. Eſt præterea indi
reta lingua eorũ, indiſcreti mores & ueſtitus.
Qui meliorem terræ incolunt partem, nempe
eridionalem, hi bene morati ſunt, & ut huma
iores lingua utuntur Anglica.

DE SCYTHICA LINGVA.

SCYTHIA cum longè lateq; Septen-

trionem uersus ad Oceanũ extendatur, per maximam Asiç, & aliquam etiam Europæ partem multas diuersasq; in ea linguas esse uerisimil est. Germanos etiam ab aliquibus Scythas d ci supra ostensum est. ¶De Armenia Scythica supra in Armenia & in Hetrusca linguis dicti est: ut de Hungarica quoq; suo loco. descende runt autem Hungari à Iuhris Scythiæ supra T naim populis, apud quos eadem adhuc lingu exercetur. De Tartarica paulò pòst dicemus ¶Μαστπὸς Scythicè (Σκυθισὶ) oculus est, Eusta thius in Dionysium. ¶Prope Tanaim Scythi fluuium situs est mons quem incolæ sua diale cto Βριξάβα uocant, quod sonat arietis frontem propter aureum arietem illum quo uectus e Phryxus, qui in eo apparuit. In eo monte Phri xa herba nascitur, quam Græcè dixeris μισοπόνηρον, Plutarchus in libro de fluuiјs. Cygnus Scythis agla noïatur, canis παγάιν, Phauorinu

SERVII uide Sorabi.

SLESII, uel Silesiј, aliâs Slesitæ, Illyr cam linguam habent. item SMOLNEN SES.

SORABI, aliâs Sarbi, hodie (puto Seruiј, Illyricè loquuntur.

SVEVI, uide in Germanica & Illyri linguis.

SYRORVM lingua, uide Chaldaic

DE TARTARICA Lingua.

TAR

TARTARORVM imperium latiſ- ſimè patet, maxima Aſiæ Scythiæq́; parte, in Europam uſq; pertinet. & haud ſcio an ul- hodie monarchia locorum & regionum nu- ero cum Tartarica cõferri poſsit, ſi uera ſunt I. Pauli Veneti ſcripta. In ea cum plurima re- na ſint, linguas quoq; multas atq; omnino di- erſas eſſe non eſt dubium. Tartaricam tamen ppellandam putamus unam, quæ præ cæteris orte latiùs obtinet, & Europæ Turcæq́; impe- io propior eſt, & in ijs regionibus quas Tarta- orum imperator magis frequentat in commu- iore uſu. de reliquarũ nonnullis Pauli Veneti erba recitabo inferiùs in Capite de linguis ua- ijs. Tartarum non tam gentile quàm religio- is nomen eſſe, Matthias à Michou (ſi bene me- nini) prodidit. Sequuntur autem Tartari Ma- ometis ſectam.

Altiſsima Carpathi montis iuga in Hunga- ia, Slauorum lingua appellantur Tatri, hoc eſt Tatari: ꝙ in regionem Tatarorum, qui ueteri- us ſunt Getæ, uulgi opinione protendantur, Ge. Vuernherus. Sed fortè Getę Gothiue, nõ implicitur Tatari, ſed Tataris ſubiecti dicen- li ſunt.

Supra mare Hyrcanum & meridiem uerſus Zagathai habitabant Tartari, non amplius iam n campis, ſed ciuitatibus lapidibus cõſtructis: ex quibus pręcipua eſt Samarcanda, quam Iax- artes maximus Sogdianæ fluuius interluit: qui

&in mare Caſpium exonerat. Huius conditor Tamerlanus fuiſſe dicitur: cũ quibus dum So-
Sophi. phi rex Perſarum bellum noſtra gereret ætate, à Selymo Turcarum imperatore inuaſus & uictus eſt: qui & illi quicquid in Armenia poſsidebat, unà cum Taurifio regni capite ademit, Bilibaldus Pirkeimerus. Nõ ignorãdum (in-
Turcæ. quit idem) eam gentem, quæ hodie Turcarum appellatur nomine, à Tartaris ortum ſumpſiſſe, ꝙ non ſolum una et eadem lingua, ritus, uictusq; & ueſtitus, ſed & equitandi ac bellandi uſus, nec non fraudes, perfidia et innata barbaries oſtendit & feritas. Falluntur igitur qui Turcarum gẽtem antiquiſsimã, aut Turcimanos eſſe putant: cum parum plus ſint quàm trecẽti anni, ex quo primum Tartarorum nomen, antea penitus incognitum, ſit auditum. poſt quorum aduentum Ottomannus ſe à Tartaris ſciunxit, ac cum ſuis Turcarum nomen aſſumpſit. Tartariq; hodierna die Turcas clientes ſuos eſſe dicũt, ac Deum ob peccata eorum, Turcas ſic extuliſſe conqueruntur: quum antea non ſolùm illorum fuerint ſubditi, ſed ruſtici etiam: idq; Turcarum nomine ſignificari aſſerunt. ¶Tataris (ſeu Tartaris, ut corruptè uocamus) & Turchis, ea eſt ſimilitudo linguæ, quæ eſt Anglicæ & Saxonicæ, G. Poſtellus. ¶Tartarorum linguæ uocabula multa in libris Pauli Veneti & Matthiæ à Michou ſparſim leguntur. ¶Natigai hac lingua Deum terræ ſignificat. ¶Georgianorum (de quibus ſupra

ıpra diximus) lingua Tartaricæ & Armenicę
edia eſt.

DE THRACVM LINGVA.

NOSTRIS annis Aelius Cato ex Trã-
ſtrana regione quinquaginta Getarum millia
Thraciã habitatura traduxit. quæ gens eadē
ua Thraces utitur lingua, qui hac etiam ætate
idē habitant, Myſiq́ꝫ uocitantur, uidelicet quia
prius eo nuncupabantur nomine, Strabo li-
ro 7. ¶ Γίντα Thracicè (Θρακιςί) carnes uel mem
ra ſunt, Varinus. Αῤῥάβαξ, ſaltator uel blaſphe-
ıus lingua Thracica, Euſtathius. ¶ De Creſto-
iatarum lingua, ſupra in Pelaſgica dictum eſt,
it autem Creſton urbs Thraciæ.

TRANSYLVANI, Illyricè lo-
uuntur.

THESSALICA lingua genere Grę
fuit: dialectus autem eius ad Doricam maxi-
ıè accedere uidetur. ¶ Lingua Theſſala Pelia-
es & columbę uaticinatrices uocãtur, Seruius.

TROGLODYTAE Aethiopes dia
cto ſua ſtrident (τετρίγασιν) inſtar ueſpertilio-
um, Herodotus. ¶ De lingua Troglodytarum
Africa, ſcriptum eſt in Aethiopica.

DE TVRCICA LINGVA.

TVRCARVM linguam aliqui ean-
em cum Perſica, alij ab Armenica & Tartari-
nihil aut parum differre uolunt, de quibus in

præcedentibus à nobis ſcriptum eſt. ¶Tatari ſeu Tartaris, & Turchis, ea eſt ſimilitudo linguæ, quæ eſt Anglicę & Saxonicæ, Guil. Poſtellus. Turcica & Arabica lingua diuerſæ ſunt ſed charecteribus iiſdem utuntur, Bellonius ¶Inte mename, Turcicè ſonat, Vnde es tu? Lodoicus Patritius. ¶Auium multa nomina i Turchica uel Natoliæ (ſic Aſiam minorem uocant) lingua in noſtra de Auibus hiſtoria an notauimus: quę in operis indice cõiuncta ſunt

VASCONES Gallos audio in quadam parte Vaſconiæ, in collibus qui à Pyrenęis extenduntur, propriam omnino lingu loqui.

VALACHIA perquàm lata regio eſt, à Tranſſyluanis incipiens, uſq; in Euxinũ protenſa pelagus, plana fermè tota, & aquarum indiga: cuius meridiem Iſter fluuius excipit, Septentrionem Roxani occupant, quos noſtra ęta Ruthenos appellat, & uerſus fluuium Thiran nomadas Scytharum genus quos Tartaros hodie uocitamus. Hanc terram incoluerunt quondam Getæ, qui & Darium Hyſtaſpis filium turpi fuga repulerunt, & Lyſimachum regem uiui in poteſtatem pertraxerunt, & Thraciam pluribus cladibus affecerunt. Poſtremo Romanis armis ſubacti ac deleti ſunt. Et colonia Romanorum eò deducta, duce quodã Flacco, à quo Flaccia nuncupata. Exin longo tẽporis tractu corrupto (ut fit) uocabulo, Valachia dicta. Ser-

Getæ.

mo

no adhuc genti Romanus est, quamuis magna
x parte mutatus, & homini Italico uix intelli-
ibilis, Aeneas Syluius.
VANDALI, aliâs Vuandali, & VE-
NEDI Illyrico sermone utuntur. Vide supra
n Illyrijs.
VELTAE etiã, VILACI, VVA-
GRII, VVINVLI, ZADRA-
VANI, & ZAGOVANI Illyricè lo
quuntur.

DE VARIIS LINGVIS, præsertim in remotissimis terris imperij Tartarici, & Orbis noui.

IN Adria uersus Istriam, non procul Pola, in-
sula est, quam Velam aut Veglam uocant, bi-
dui fortè nauigatione Venetijs distans, non par-
a: cuius incolas lingua propria uti audio, quę
cum finitimis Illyrica & Italica commune nihil
habeat.

Linguam propriam habent.

CYAMBA prouincia (regnũ) ad O-
ceanum orientalem. Prouincię nomine indocti
quidam simpliciter pro regione uel regno ab-
utuntur.
CAITACHI populi circa montem
Caspium, ex quibus multi Christiani sunt, Io-
saphat Barbarus.
LOACH prouincia ultima Asiæ uersus
meridiem.

LACCIVIT regnum in ultima pa
te Indiæ uersus meridiem.

RABANTI regio Asię iuxta Serican

THOLOMAN prouincia in Asia u
sus Septentrionem, quam idololatræ habitan

Regna TANA, CAMBAETI
SEMENATH, & RESMACO
RAM, &c. singula habēt regē & idioma pro
priū, Paulus Venetus. Item regnū Gozurat

BASMAN regnum in Tartaria, Ide
lib.3.cap.15.

INTER regni Tartarici ciuitates Lop
Sachion, maxima solitudo triginta ferè dieru
itinere sita est. Iuxta Sachion incipit prouinc
magna Taguth, ubi inter Mahumeti cultor
pauci inueniuntur Christiani Nestoriani. Su
quoq; ibi plurimi idololatræ, qui linguam pro
priam habent, Paul. Venetus 1.45.

TRAIECTO flumine Brio peruen
tur ad prouinciam Caraiam, quæ septem con
net regna, sub imperio magni regis Cham. h
bet aūt linguam propriā & difficilem, Idē 2.3

TRIBVS à Tanai itineribus uersus o
cidentem regio est Chremach: post quam m
tæ sunt regiones parum distantes, quæ lingu
utūtur diuersis, nempe Elipeha, Tatarcosia, S
bai, Chenerthei, & Alania, Iosaphat Barbarus

De Linguis in Orbe nouo.

VARIA idiomata sunt in uarijs Cu
prouincijs, Pet. Martyr.

COLONVS decē uiros ex Hispaniola
cū in Hispaniam adduxit, à quibus posse om-
um illarum insularum linguam nostris literis
atinis; sine ullo discrimine, scribi compertum
t. Vocant enim cœlum turei, domū bóa, aurū
uni, uirum bonum tayno, nihili mayáni. Re-
quáq; omnia uocabula non minus liquidè
oferunt, atq; nos Latina nostra, Pet. Martyr.
IN Moluchis insulis Noui orbis Manuca
ata, id est auicula Dei, nominatur auis quam
qui auem paradisi appellant, alij phœnicē uel
yntacem, ut Bellonius.
Canariæ magnæ (id est Fortunatarum insū
ū) incolę perraro & submissa uoce loquun-
r, eisdem quibus nos accentibus utentes. suas
plurimū uoces inter dentes et labra forman-
, *alijs utuntur uocabulis quàm nos. Pluri-
æ eorum sunt idiomatum uarietates, quoniā
centenario leucarum in centenarium diuersi-
em linguarū se mutuò nullatenus intelligen-
m reperimus, Americus Vespucius.
MEDERAE insulæ Noui orbis nomē
à copia lignorum (& syluarum.) id enim in-
genarum lingua Medeira significat, Aloysius
adamustus.
COLONVS in Orbe nouo reperit tel
rem uastam, quā incolę Quiriquetanam no-
inant, ipse uerò Ciambam nuncupauit. Idio-
ata sunt penitus alia ab insularibus uicinis,
t. Martyr. Et mox, Eius terrę partem orien-

*Hoc forte est τρίζειν illud, quod de Troglodytis Aethiopibus scribitur.

talem dum inquirit, per dies septuaginta pro-
pter difficilem oppositi Oceani torrentis naui-
gationem, tandem interuallo leucarū octo tri
ingentia flumina reperit. Varia in uarijs oris re-
gum & primariorum nomina esse ait. Reguli
uocant cacicum, alibi quebi, tiba uerò alicubi.
Primarium autē alicubi saccum, alibi iurà. Eum
qui strenuè se gessit in pugna hostili, et signatam
cicatricibus faciem ostentat, cupram appellant,
habentq́ꝫ pro heroè: Vulgum nuncupant chy-
uis. hominē alicubi dicunt homem. Accipe ho-
mo si quis dicere uoluerit, Hoppa home, dice-

DE LINGVIS QVIBVSDAM & uocabulis fictitijs.

Et primò de Zigaris uel Cianis erronibus, u
uulgò quidam uocant: nostri Zigyner.

ANno post Christum natum 1417. (ut scr-
bit Munsterus) primùm in Germania ap-
parêre cœperunt homines nigredine informe,
excocti Sole, immundi ueste, & usu rerum om-
nium fœdi, furtis imprimis intenti: præserti
fœminę eius gentis. nam uiris ex furtis fœmin-
rum uictus est. Tartaros aut gētiles uulgus u
cat, in Italia Cianos appellant. Ducem, comit
milites inter se honorant, &c. colluuies hom-
num mirabilis, omniū perita linguarum. Co
finxerunt quidem sibi propriam quandam li-
guam, quam Germani uocant Rotwelsch, h

rubrum barbarismum : cum interim omni-
us ferè Europæ linguis utantur. Nã apud Ger
anos loquũtur Germanicè, apud Gallos Gal
è, apud Italos Italicè, &c. Hæc ille. Memini
dere libellum Germanicè publicatum, Basi-
æ apud Rodolphum Dekk typographum,
mendicis & uarijs eorum differentijs, in quo
guæ etiam fictitiæ uocabula plurima expo-
ntur, quę mox recitabimus. ¶Zogori & He- Zogori.
ochi montana & importuosa colũt loca, quæ
aucasi partes sunt. his uita ex maritimis latro-
nijs fuit. Hanc Zogorum (Zogororum) ter-
m eã esse arbitramur, ex qua populi exierint,
i nostra ætate cum liberis & uxoribus Euro-
m peruagantur, Zigari appellati, insignes fu-
s & inter nostros homines Nomadum more
uentes, Aeneas Syluius.

DE GRAECIS VOCA-
bulis fictitijs.

APVD Græcos (ait Cælius Rhodig.)
idam Onomatotheræ dicti sunt, id est uelut Onomatotheræ.
minum uenatores, noua sibi consarcinantes
cabula, rerum intuiti proprietatem. cuiusmo
fuisse uidetur Siculus Dionysius, qui uirginẽ
cabat Menandrum, quia manet expectatq; uĩ
n. stylon uerò id est columnam Menecratẽ,
oniam manet continetq;. murium autẽ con-
tacula, (*murium caua*, τὰς τῶν μυῶν διακδύσεις),
tè dici mysteria coniectabat, quia mures ser-

uent. Idem etiam bouem nuncupabat garota
porcum uerò iacchum: (*et iaculum,* ballantio
ὅτι ἐναντίον βάλλεται.) Alexarchus quoq; Vranop
lin qui cōdidit, nomina sibi conformauit, nō a
dita multis. nam gallum orthobóan diceba
drachmam, argyrida: (*& tonsorem* βροτοκέρ
& præconem ἀπύτην.) chœnica, hemerotroph
da. Sic & Atticus Herodes lignum quod inser
tur rotis, trochopedā nuncupauit, quum per a
cliuia (*decliuia,* καταντεῖς τόπους) uectaretur, alijs ep
chléa uocātibus. Hęc ille ex Athenęi tertio Di
nosophistarum. Idem Alexarchus, ut refe
Athenæus, ad Cassandrensium senatores epis
lam dedit huiusmodi: Ἀλέξαρχος ὁ μάρμων. Πρόμ
(forte πρόμοις ad inscriptionem pertinet, ut epis
la incipiat à uerbo γαθεῖν) γαθεῖν τοὺς ἡλιοκρεῖς οἰῶν, ο
λυποῦσα θεωτῶν ὄργων κρατίτορας μορσίμω τύχα ἐκκυρωμ
θεοῦ πόγαις χυτλώσαντες αὐτοὺς, καὶ φύλακας ὀριγνεῖς. Qu
uerò hæc epistola sibi uelit (inquit Athenæu
ne ipsum quidē Pythium dignoscere arbitr
¶ Germanicè etiam uocabula quædam confi
guntur ingeniosé, ut villhelmis pro causia str
minea: vilringis pro thorace annulis conca
nato.

Thebani. Thebani (inquit idem Athenæus libro 14
nouis & raris præcipuè dictionibus gaude
Sepiam uocant opisthotilan, medicum facta
pontem phléphyran, ficus tyca, hirundines
πιλάδας, ridere ἐκκριδῆμεν: τὴν ὄθεσιν δ' ἄκολον.
Thomas Morus, Anglus, uir ingeniosus, V
P

iæ insulæ à se confictæ incolas lingua peculia-
scribit uti, & charactêres etiã fingit proprios.

Tetrastichon uernacula Vtopiensium
lingua à Moro positum.

topos haboccas peula chama polta chamaan.
argol he maglomi maglomi baccan soma
gymnosophaon,
grama gymnosophon labarem bacha boda-
milomin.
oluala barchin heman, la lauoluola dramme
pagloni.

Hoc est.

opus me dux ex non insula fecit insulam.
na ego terrarum omnium absq; philosophia,
uitatẽ philosophicam expressi mortalibus.
benter impartio mea, non grauatim accipio
meliora.

VOCABVLA LINGVAE
fictitiæ Zigarorum et mendicorum, ex li-
bello cuius paulò antè men-
tionem fecimus.

Das Elemental vñ Vocabulari der Rotwelschen Grammatic vnd spraach / Von den hochgelerten Cămesierern in der Wanderschafft beschriben/Das nit ein yeder Hautz verlunschen vnd barlen mög. Ja ein dart vff syn giel.

A

¶Adone	Gott
Achelen	Essen
Alchen	Gon/sich trollen
Alch dich	Gang hyn

mach dich über die wythe/oder Alch dich übern glentz.

B

¶Breithart	Wythin
Boß	Huß
Boßhart	Fleysch
Boßhartuetzer	Metzger
Betzam	Ein ey
Barlen	Reden
Breger	Bettler
Bregen	Bettlen
Brieff	Ein kart
Brieffen	Karten
Brissen	Zůtragen
Bresem	Brůch
Breuß	Vssetziger
Blechlin	Crützer
Blech	Blappart

Bſaffot	Brieff
Brieffeluetzer	Schryber
Boppen	Liegen
Bölen	Halſen
Beſchöcher	Truncken
Breytfůß	Ganß oder endt
Butzelman	Mansſcham
Boß dich	Schwyg
Bſchuderlin	Edel volck
Bſchiderich	Amptman

C

Caueller	Schinder
Claffot	Bleydt
Claffotuetzer	Schnyder
Chriſtian	Jacobsbrůder
Caual	Ein roſſz

D

Derling	Würffel
Drittling	Schůh
Dart	Dreck
Diern	Ehen
Difftel	Kilch
Dallinger	Hencker
Dolman	Galg
Du ein har	Flůch
Dotſch	Weybsſcham
Doul	Pfenning
Dierling	Oug
Dippen	Geben

E

¶ Erlat	Meister
Erlatin	Meisterin
Ems	Güt
Ersteckern	Retschen
F	
¶ Funckart	Fhür
Floßhart	Wasser
Flößling	Visch
Fünckeln	Sieden oder braten
Flader	Badstub
Fladeruetzer	Bader
Fladeruetzerin	Baderin
Flößlen	Syechen
Fluckart	Hün oder vogel
Flick	Knab
Flösselt	Ertrenckt
Funckharthol	Kachelofen
Feling	Krämery
Fetzen	Arbeiten
G	
¶ Glentz	Feldt
Glathart	Tisch
Griffling	Finger
Genffen	Stelen
Gatzam	Kindt
Glid	Hür
Glidenfetzerin	Hürenwürtin
Glidenboß	Hürhuß
Goffen	Schlahen
Ganhart	Tüffel

Gebicken	Fahen
Gereppelt	Gerädert
Glycher	Mittgsell
Gallen	Statt
Gfar	Dorff
Gackenscherr	Hün
Gurgeln	Landsknecht betlin
Glyß	Milch
Galch	Pfaff
Galle	Pfow
Galchenboß	Pfaffenhuß
Giel	Mundt
Gitzlin	Stücklin brot
Grimm	Güt
Grünhart	Feldt
Glesterich	Glaß
Gänßscherer betler/verzerte/verkranckte handtwercksknecht	
Gugelfrantz	Münch
Gugelfräntzin	Nonne

H

Hanffstud	Hembd
Herterich	Messer/dägen
Himmelsteig	Pater noster
Hautz	Bur
Häutzin	Bürin
Hornbock	Küh
Holderkutz	Hün
Horck	Bur
Hellerichter	Guldin

Hanßwalter	Luß
Har	Floch
Hegiß	Spital
Hocken	Ligen
Hans von geller	Grob brot

I

¶Joham	Wyn
Jonen	Spilen
Joner	Spiler
Juuerbaſſen	Flüchen
Iltis	Statknecht
Juffart	Der da roth iſt oder Fryhet

K

¶Kameſierer	Gelert betler
Keris	Wyn
Kümmern	Kouffen
Krőnerin	Eefrow
Kielam	Statt
Krax	Kloſter
Klebiß	Pferdt
Klems	Gefencknuß
Klemſen	Fahen
Kaſpin	Jacobs brůder
Kleckſtein	Verräther
Klingen	Lyrer
Klingenfetzerin	Lyrerin
Krachling	Nuſſz
Kabas	Houpt

L

Lehem	Brot
Loe	Böß/falsch
Lefrantz	Priester
Lefrentzin	Pfaffenhür
Linßmarckt	Kopff
Lyßling	Ohr
Lindrüschel	Die korn samlend
Loe ötlin	Tüffel

M

Meß	Gelt/müntz
Mencklen	Essen
Meng	Keßler
Megen	Ertrencken
Molsamer	Verräther
Mackum	Statt

N

Narung	Thůn spyß sůchen

P

Plickschlaher	Der da nacket vmb-loufft
Platschierer	Die vff den bencken predigend
Platschiern	Das selb ampt
Polender	Schloss/burg
Pflůger	Die in der kilchen mitt schüsseln vmbgond

Q

Quien	Hundt
Quienhoffer	Hundtschlaher

R

¶Reger	Würffel
Ribling	Würffel
Růren	Spylen
Richtig	Gered
Růbolt	Fryheit
Ruſchart	Stroſack
Rippart	Seckel
Rotboß	Betlerherberg
Reiling	Suw
Regenwurm	Wurſt
Reel	Schwerſichtig
Runtzen	Vermiſchen oder beſchyſſen
Rantz	Sack
Röil	Mül
Röluetzer	Müller
Rauling	Gantz jung kindt
Rümpfling	Senff

S

¶Schöchern	Trincken
Schöcheruetzer	Würt
Spranckart	Saltz
Schling	Flachs
Schreiling	Kind
Schieß	Zagel
Schoſa	Fud
Schref	Hůr
Schrefenboß	Hůrhuß
Strom	Hůrhuß

Se

efelgräber	Schatzgräber
onnenboß	Hürhuß
enfftrich	Betth
chnieren	Hencken
chwärtz	Nacht
efel	Treck
efeln	Schyssen
efelboß	Schyßhuß
öntzin	Edelfrow
öntz	Edelman
chmunck	Schmaltz
loß	Supp
pelting	Heller
tetinger	Gulden
chlün	Schaffen
tolffen	Ston
tefung	Zyl
abuler	Brotsamler
tupart	Meel
pitzling	Habern
chmalkachel	Vbelredner
chrentz	Stub
chmaln	Vbel reden oder sehen
troborer	Ganß
chürnbrant	Bier
treifling	Hosen
tronbart	Wald
chwentzen	Gon

T

erich	Land

V

¶Verkneiſten	Verſton
Vermencklen	Verſchlagen
Verkimmern	Verkouffen
Verſencken	Verſetzen
Voppen	Liegen
Vermonen	Betriegen
Voppart	Narr
Verlunſchen	Verſton

W

¶Wetterhan	Hůt
Winthſang	Mantel
Wyßhulm	Einfeltig volck
Wendrich	Reß
Wunnenberg	Hübſch junckfraw
Wiltner	Silberkremer

Z

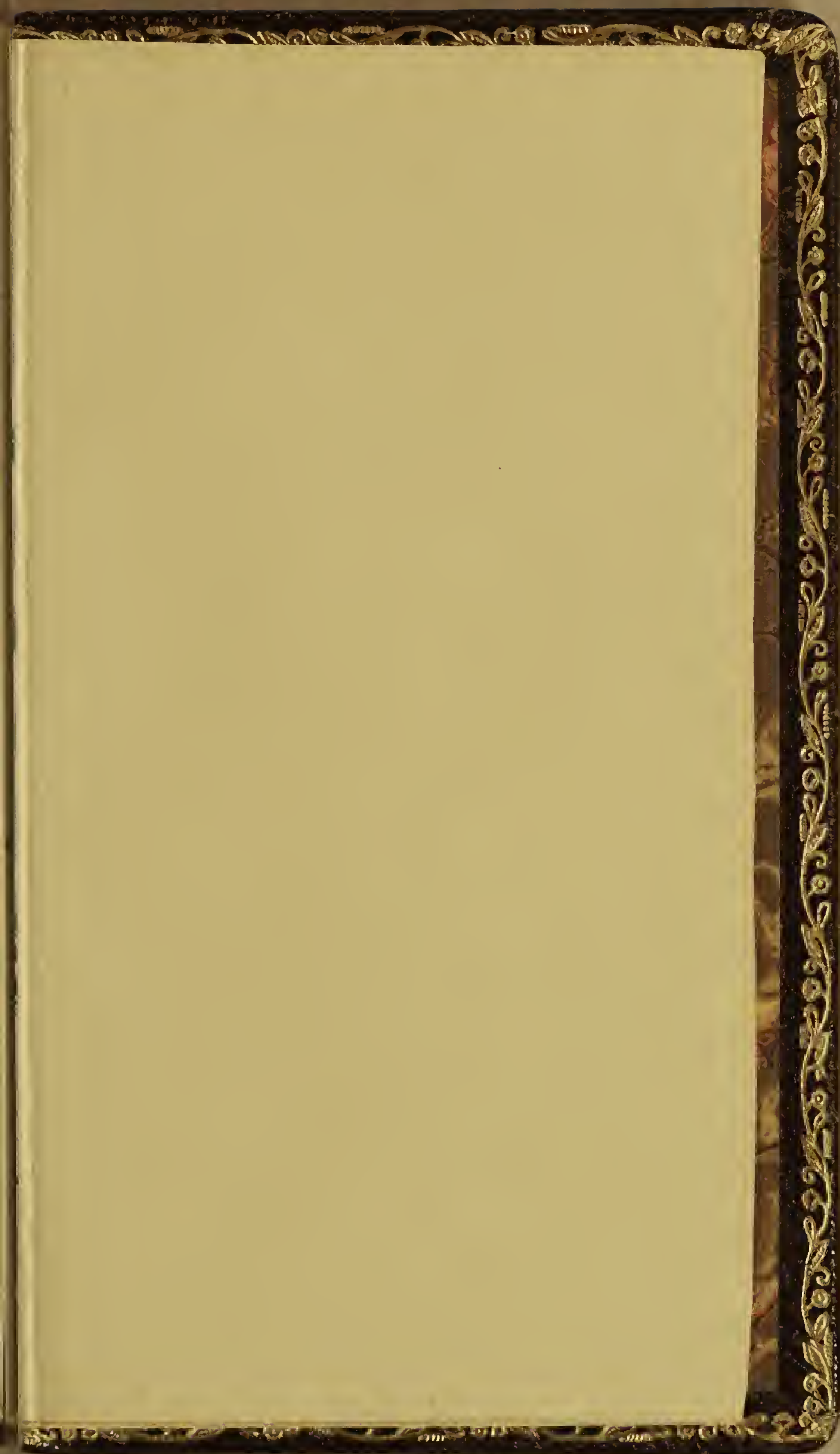
¶Zwirling	Oug
Zickuß	Ein blind
Zwicker	Hencker
Zwengering	Wammes.

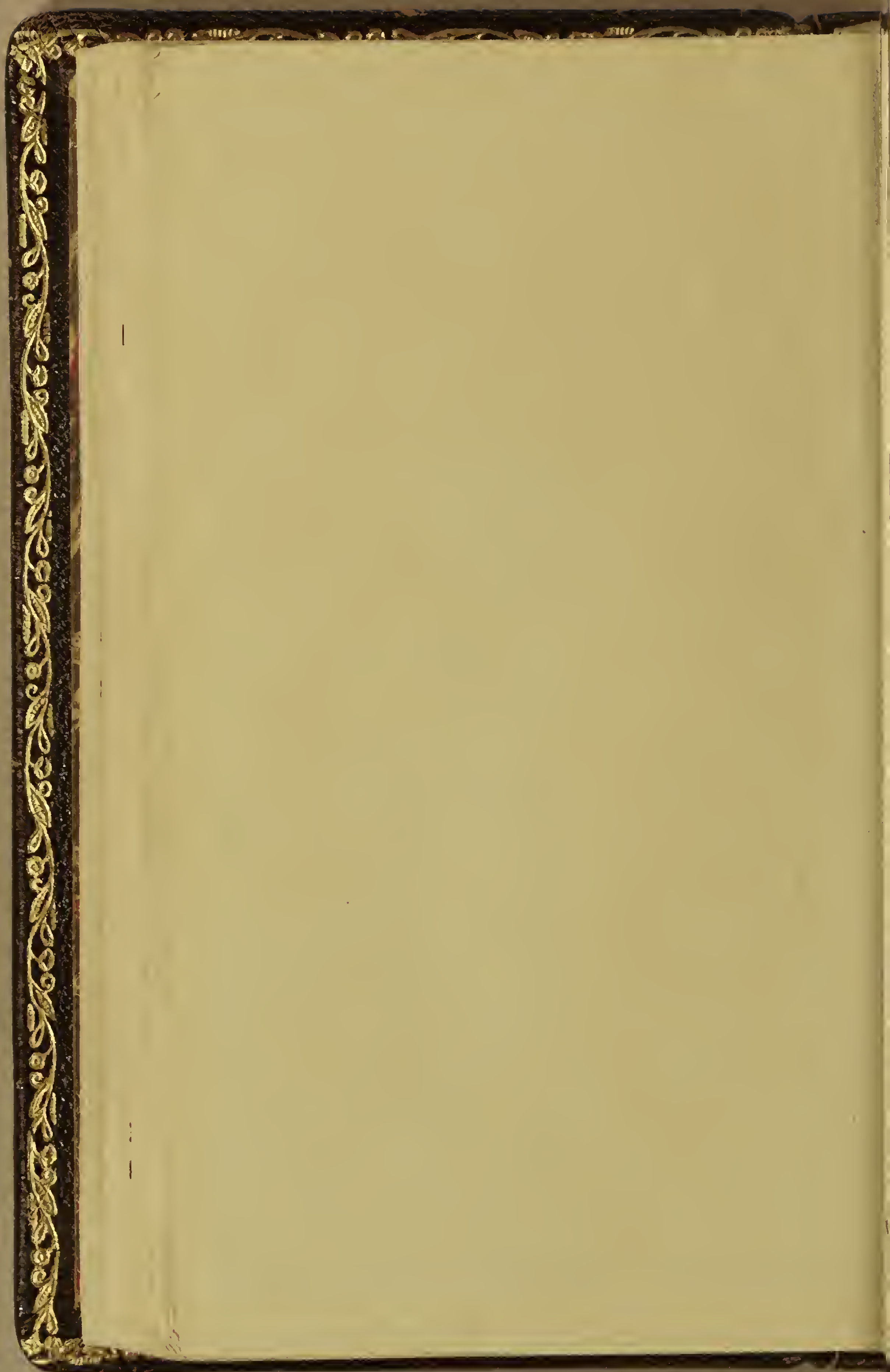
EPILOGVS AD Lectorem.

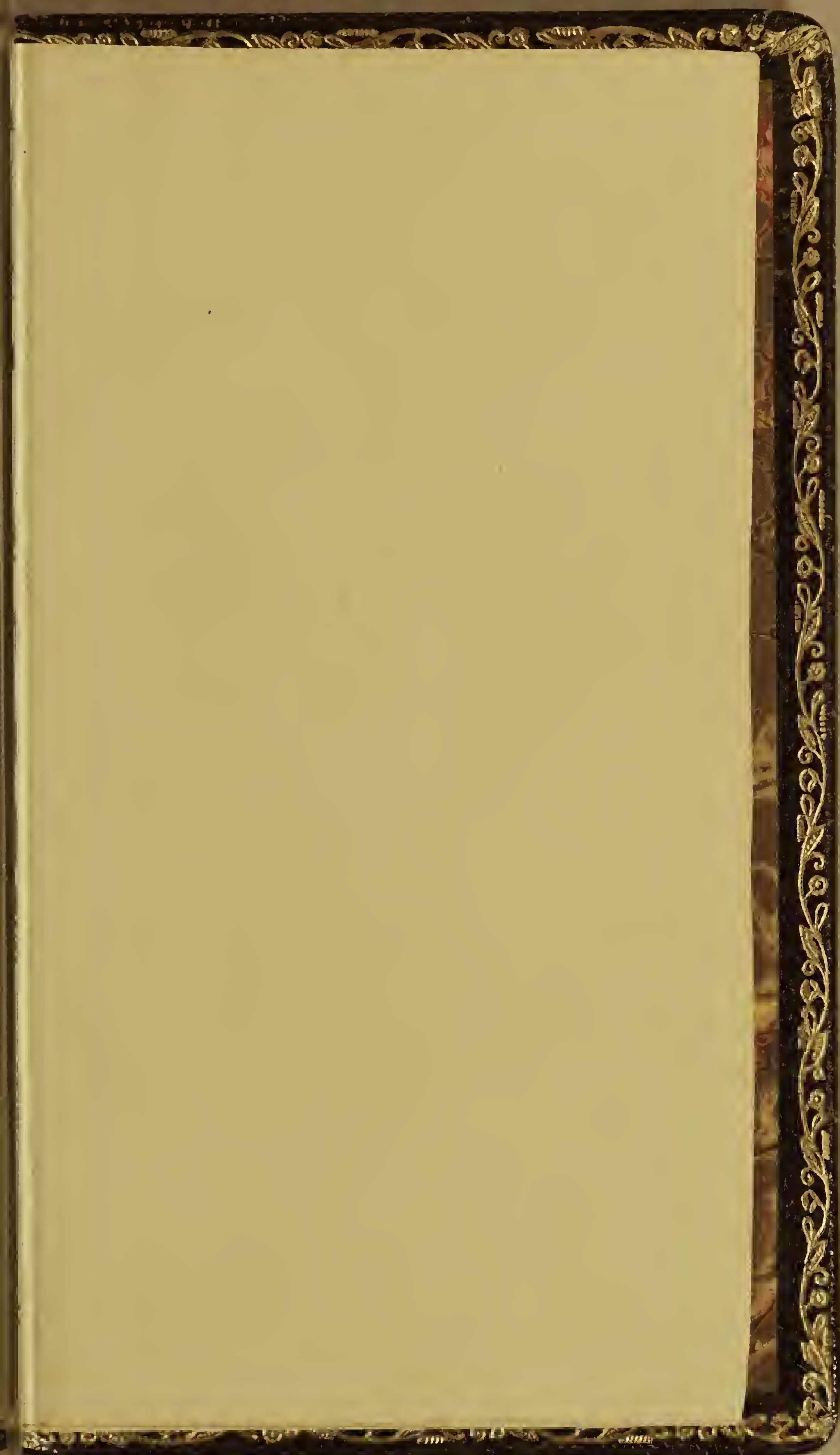
HAEC hactenus de diuersis linguis, quantum hoc tempore præstare potui, tum meote studio et obseruatione, tum ex aliornm scriis & lectionibus, (præcipuè uerò ex Guil. ostelli, uiri in omni doctrinarum & linguarũ enere præstantissimi, de duodecim linguis liro, & altero de characteribus Phœnicum, nõulla sum mutuatus:) tum bonorum uirorum llatione. Inter quos Theodorus Bibliander, eologus insignis, et uaria rerum linguarumq; entia clarus, præceptor meus obseruandus, uod ad linguas Ebraicæ affines, institutum eum promouit. Spero autẽ homines studios audaciam meam benignè interpretaturos. e omnibus enim linguis scribere sum ausus, on sanè q argumento me satisfacturum sperem, qui ne de uernacula quidem hoc polliri ausim, sed ut excitarem alios, qui de singulis uribúsue siue ipsi lucubrationibus proprijs, uod mallem: siue ad me nostra aliquando auendi aut emendandi gratia perscriberent.

FINIS.

JCB
18-204
12-19-17

2457/142

J555
G392m

